

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İclal DAĞLIOĞLU

VERGİ CENNETLERİNE KARŞI ALINAN ÖNLEMLERİN ETKİNLİĞİ

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İclal DAĞLIOĞLU

VERGİ CENNETLERİNE KARŞI ALINAN ÖNLEMLERİN ETKİNLİĞİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hale BALSEVEN

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
KÜRESELLEŞME VE KÜRESELLEŞMENİN VERGİ SİSTEMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	
1.1. Küreselleşme Kavramı	5
1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişim	6
1.3. Küreselleşmenin Vergi Sistemleri Üzerindeki Etkileri	13
1.3.1. Küreselleşmeyi Hızlandıran Faktörler	14
1.3.2. Küresel Ekonomik Aktörlerin Ulusal Ekonomi Politikalarına Etkisi	15
1.3.3. Uluslararası Ekonomik Sistemde Artan Rekabet	17
1.3.4. Vergileme İlkeleri Açısından Üretim Faktörlerinin Vergilendirilmesi Sorunu	19
1.3.5. Küreselleşmenin Neden Olduğu Vergi Kayıpları	22

İKİNCİ BÖLÜM**VERGİ CENNETLERİ VE VERGİ CENNETLERİ'NİN, GENEL ÖZELLİKLERİ
AÇISINDAN OECD ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

2.1.	Vergi Cennetlerinin Tanımı ve Genel Özellikleri	26
2.2.	Vergi Cennetlerinin Gelişim Süreci	34
2.3.	OECD'ye Göre Bir Ülkenin Vergi Cenneti Olarak Tanımlanmasındaki Kriterler	35
2.3.1.	Nominal Vergileme Yapılması veya Verginin Hiç Alınmaması	36
2.3.2.	Etkin Bilgi Değişiminin Bulunmaması	37
2.3.3.	Vergi Yasalarının Şeffaf Olmaması	37
2.3.4.	Fiili Faaliyette Bulunulmasının Zorunlu Olmaması	38
2.4.	Vergi Cennetleri'nin Tercih Edilme Nedenleri	38
2.4.1.	Vergisel Nedenler	39
2.4.1.1.	Vergi Planlaması	39
2.4.1.2.	Vergiden Kaçınma	40
2.4.1.3.	Vergi Kaçırma	41
2.4.2.	Diğer Nedenler	41
2.5.	Vergi Cennetlerinin Sınıflandırılması ve Vergi Cennetleri Örnekleri	42
2.5.1.	Vergi Cennetlerinin sınıflandırılması	42

2.5.1.1. Vergi Cennetlerinin Vergileme Rejimine Göre Sınıflandırılması	42
2.5.1.2. Vergi Cennetlerinin Coğrafi Konumlarına Göre Sınıflandırılması	43
2.5.2. Vergi Cennetleri Örnekleri	44
2.5.2.1. Cayman Adaları	44
2.5.2.2. Bahamalar	44
2.5.2.3. Virjin Adaları	45
2.5.2.4. Jersey Adaları	45
2.5.2.5. Liberya	45
2.5.2.6. Monako	46
2.6. Vergi Cennetleri'nin Genel Özellikleri ve OECD Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi	46
2.6.1. Vergi Oranları Açısından Değerlendirme	46
2.6.2. Gizlilik Uygulamaları ve Nakit Kontrolü Açısından Değerlendirme	51
2.6.3. Bilgi Değişimi ve Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları Açısından Değerlendirme	53
2.6.4. Fiili Faaliyette Bulunma Zorunluluğunun Olmaması Açısından Değerlendirme	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**VERGİ CENNETLERİNE KARŞI YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR**

3.1.	Vergi Cennetlerine yönelik düzenlemelerin nedenleri	59
3.1.1.	Vergi Cennetleri'nin Neden Olduğu Vergi Kaybı	59
3.1.2.	Vergi Cennetleri ve Para Aklama Faaliyetleri	62
3.2.	OECD ve G20 Tarafından Vergi Cennetleri'ne Karşı Yürütülen Çalışmalar	66
3.2.1	Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Global Sorun:1998 Raporu	66
3.2.2	Küresel İşbirliğine Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamaları Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler: 2000 Raporu	71
3.2.3	Zararlı Vergi Uygulamaları üzerine OECD Projesi: 2001 İlerleme raporu	75
3.2.4	2002 Vergi Konularında Bilgi Değişiminde OECD Model Anlaşması	77
3.2.5	OECD Model Vergi Uzlaşmasınının 26. Maddesi	81
3.2.6	Zarar Verici Vergi Uygulamaları Projesi: 2004 Yılı İlerleme Raporu	83
3.2.7	2004 Raporu Sonrası OECD ve G20 Çalışmaları	83
3.3.	Vergi Cennetlerine Karşı Diğer Uluslararası Çalışmalar	86
3.4.	Vergi Cennetleri'ne Karşı Türkiye'nin Yaptığı Çalışmalar	89
3.5.	Vergi Cennetleri'ne Karşı Yapılan Düzenlemelerin Etkinliği	90
	SONUÇ	99
	KAYNAKÇA	105
	EK	117
	ÖZGEÇMİŞ	122

TABLolar

Tablo 2.1.	Vergi Cennetlerinde 2009 Yılında Uygulanan Vergiler ve Oranları	48
Tablo 2.2.	Bazı OECD Ülkelerinde 2009 Yılında Uygulanan Vergi Oranları	49
Tablo 2.3.	Bazı OECD Ülkelerindeki Vergi Yükleri	51
Tablo 2.4.	Vergi Cennetlerinde 2009 Yılı İtibariyle Uygulanan Gizlilik Uygulamaları ve Nakit Kontrolü	52
Tablo 2.5.	Vergi Cennetlerinde Bulunan Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları	54
Tablo 2.6.	Bazı OECD Ülkelerinde 2009 Yılında Yürürlükte Bulunan Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları	55
Tablo 3.1.	Bazı OECD Ülkeleri ve Vergi Cennetlerindeki Haziran 2010 Tarihi İtibariyle Bankacılık İstatistikleri (Milyar Dolar)	63
Tablo 3.2.	Bölgelerin Yıllık Para Aklama Miktarı (Milyar Amerikan Doları)	65
Tablo 3.3.	Vergi Cennetleri Listesi	74

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BIS	Bank For International Settlements
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirket
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
FATF	Financial Action Task Force
FSF	Financial Stability Forum
G7	Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD
G20	Arjantin, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, Hindistan, AB, Türkiye, Endonezya, İtalya, Japonya, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Güney Kore, İngiltere, ABD
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IBF	International Banking Facilities
IMF	Uluslararası Para Fonu
KDV	Katma Değer Vergisi
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OFM	Offshore Finans Merkezleri
OPEC	Petrol İhracatçısı Ülkeler
MASAK	Mali Suçları Araştırma Kurulu
TJN	Tax Justice Network
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
WB	World Bank

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, vergi cennetlerine karşı alınan önlemlerin etkinliğini ortaya koymaktır. Küreselleşme süreciyle birlikte üretim faktörlerinin hareketliliğinin önündeki engellerin ortadan kalkması, ülkeler arasındaki vergi rekabetini arttırmıştır. Sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılması, sermayeyi vergi oranlarına daha fazla duyarlı hale getirmiştir. Çok düşük vergi oranlarının bulunduğu hatta hiçbir vergilemenin bulunmadığı vergi cennetleri, uyguladıkları vergi oranları ve gizlilik uygulamaları sayesinde diğer vergi idarelerini vergi kaybına uğratmakta ve para aklama faaliyetlerini kolaylaştırmaktadırlar.

Vergi cennetleri ve faaliyetleri, özellikle finansal liberalizasyon sürecinin hız kazanmasıyla 1980 sonrası dönemde artmıştır ve yukarıda bahsedilen zararlı etkileri nedeniyle uluslararası alanda öne çıkmışlardır. Vergi cennetlerine karşı başta OECD çalışmaları olmak üzere uluslararası alanda önlemler alınmaya çalışılmaktadır. OECD, G7, G20, Avrupa Birliği, FATF ve Türkiye' de vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalara değinilerek vergi cennetlerine karşı alınan önlemlerin etkinliği açıklanmaktadır.

ABSTRACT**THE EFFECTIVENESS OF THE PRECAUTIONS AGAINST TAX HEAVENS**

The aim of this study is to find out the effectiveness of the precautions taken against the tax heavens. Along with the globalization process, the removal of the obstacles in front of the movement of production factors increases the tax competition between countries. The removal of the obstacles in front of the capital activities makes the capital more sensitive to the tax ratios. Tax heavens which have very low, even zero tax rates, make other tax authorities loose their tax base, and ease the laundry process, by applying these tax rates and some secrecy procedures.

Tax heavens and their activities have increased since 1980, especially together with the acceleration of the financial liberalization process, and as a result of their harmful impacts mentioned above, they have become popular in the international arena. Precautions are taken against tax heavens, especially with leading OECD efforts. In this dissertation, the effectiveness of the precautions taken against the tax heavens within OECD, G7, G20, European Union, FATF and Turkey are analyzed.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bana yol gösteren, değerli katkılarını sunan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hale Balseven'e, benden desteğini ve zamanını esirgemeyen sevgili hocalarım Doç. Dr. Zeliha Göker ve Doç. Dr. Süleyman Ulutürk'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın oluşturulma sürecinde her an yanımda olan ve bana güvenlerini hiç kaybetmeyerek yorulduğum zamanlarda yoluma devam etmemi sağlayan sevgili annem Adile Dağlıoğlu, babam Nadir Dağlıoğlu ve kardeşim Ahmet Dağlıoğlu'nun yeri doldurulamaz. Başta sevgili amcam Necati Özbek olmak üzere Zübeyde Özbek ve Yusuf Özbek'e, bu süreçte benden desteklerini esirgemeyen mesai arkadaşlarım Kutlu Dane, Servet Yıldırım, Nermin Bilek ve Efe Can Aktaş'a, ihtiyaç duyduğumda her zaman yardımlarını sunan arkadaşlarım Tuğba Kurt, Tuğba Satan ve Işıl Avcı'ya, tüm mesafelere rağmen her an yanımda hissettiğim sevgili arkadaşlarım Özge Özgen ve Sarper Atakul'a çok teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Bu çalışmada vergi cennetlerinin tasviri ve iktisadi etkilerinin analizi yapılmıştır. Tarihsel gelişim içinde betimleyici bir metodoloji kullanılmıştır. Vergi cennetlerinin iktisadi etkileri sayısal verilerle desteklenmiştir. Temel olarak 1990 sonrası dönem ve OECD metinleri üzerinden olgular açıklanmaya çalışılmıştır.

1980'lerde finansal liberalizasyon sürecinin artması sermayenin hareketliliğini arttırmıştır. Sermayenin hareketliliğindeki bu artış sermayeyi, vergi oranlarındaki sınır ötesi farklılıklara daha duyarlı hale getirmiştir. Ülkelerin karşı karşıya olduğu sermaye kaçı problemi, onları sermaye kadar vergiden kolayca kaçınamayan emek üzerine yüksek vergi oranları uygulamaya yöneltmiştir. Emegin uluslararası hareketlilik derecesinin sermayeye göre daha az olması, bu süreçte emek üzerindeki vergi yükünün sermayeye göre daha yüksek olmasıyla sonuçlanmıştır. Emek üzerindeki vergi yükünün artması vergilemede adalet ilkesine ters düşmektedir.

Sermayenin hareketliliğindeki artış vergiyi bir rekabet unsuru haline getirmiştir. OECD 1998 yılında yayınladığı raporunda zararlı vergi rekabeti uygulamalarını "vergi cennetleri" ve "zararlı tercihli vergi rejimleri" olarak belirlemiştir. Vergi cennetleri uyguladıkları düşük vergi oranlarıyla ya da gizlilik uygulamalarıyla diğer ülkelerin vergi tabanlarında erozyona neden olmalarından dolayı zararlı vergi rekabeti uygulamaları olarak adlandırılmıştır.

Ekonomilerin entegrasyonu ve e-ticaretin artması vergiden kaçınmayı kolaylaştırmakta, dolayısıyla arttırmaktadır. Dünya entegrasyonu arttıkça nitelikli emek ve özellikle sermaye gibi üretim faktörlerinin vergi oranı düşük olan ülkelere kayma endişesi, ülkelerin vergilendirmede yüksek oran uygulama yetkisine sınır getirmektedir. Ayrıca vergi cennetlerindeki düşük vergi oranları ve gizlilik uygulamaları ülkelerin vergileme yetkilerini daha fazla sınırlamakta, söz konusu vergi kayıplarını arttırmaktadır. Ülkelerin vergi cennetleri nedeniyle uğradıkları vergi kaybı vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmaların nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Vergi cennetleri genellikle düşük vergi oranlarının bulunduğu ya da hiçbir vergilemenin bulunmadığı ve yürürlükte olan gizlilik kuralları nedeniyle varlıkların gizlenmesine yardımcı olan ülkeler olarak tanımlanabilir. Vergi cennetleri ve faaliyetleri 1980 sonrası dönemde artmasına rağmen vergi cennetlerinin tarihi çok daha eskidir. Antik Yunanda ve Orta Çağ'da

çeşitli vergi avantajları sunan vergi cennetleri uygulamaları görülmektedir. Vergi cennetlerinin vergi avantajı sağlamasının yanında diğer bir özelliği olan gizlilik kurallarının görüldüğü en eski modern vergi cenneti İsviçre'dir. İsviçre'de, 1930'larda bankacılık alanında gizlilik uygulamaları arttırılmış ve bu uygulamaları giderek daha fazla ülke takip etmiştir. İsviçre'deki gizlilik uygulamalarının görüldüğü Lüksemburg ve Avusturya, İsviçre'deki gizlilik uygulamalarını takip etmişlerdir. Yine aynı dönemde Bahama'lar, Kanada ve Amerikan vatandaşları tarafından servetlerini değerlendirmek için bir sığınak olarak kullanılmaya başlanmıştır. Gizlilik uygulamaları sayesinde bu kişiler illegal kazançlarını burada gizlemişler ve para aklama faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı döneminde İspanya, Kuzey Amerika, Almanya, Rusya ve balkanlardaki politik ve sosyal karışıklıktan kaçan sermaye vergi cennetlerindeki hesaplarda tutulmuştur. Barış zamanına dönüldüğünde ise Kuzey Amerika ve Avrupa'da vergiler artmış, savaş sonrası özellikle Avrupa ülkelerinin yeniden inşa sürecinde ve artan sosyal talepler nedeniyle İsviçre tarafından kabul edilen fonlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönem boyunca modern vergi cennetleri ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Tüm bu gelişmelerle ABD'de sınırlamaları kaldırarak "International Banking Facilities" adıyla anılan ve şube uygulamalarıyla ortaya çıkan kıyı bankacılığını yaratmıştır. 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında, pek çok Amerikan bankası Karayip vergi cennetlerinde euro-para rezervasyon bürosu gibi şubeler açmışlardır. Pek çok diğer vergi cennetleri de farklı yerlerde ve yeni alanlarda ortaya çıkmışlardır. 1980'lerde finansal liberalizasyon sürecinin hızlanmasıyla eş zamanlı olarak vergi cennetlerinin gelişimi de hızlanmıştır.

Vergi cennetlerinin diğer ülkeleri uğrattıkları vergi kaybı ve bu yerlerin para aklama faaliyetleriyle ilişkileri nedeniyle bu ülkelere karşı pek çok ulusal ve uluslararası çalışma yapılmakta neden oldukları zararlı etkiler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalarda OECD öne çıkmaktadır. OECD gelişmiş ülkelerin oluşturduğu uluslararası gruptur ve vergi cennetlerine yönelik çalışmaları 1998'den sonra hız kazanmıştır. OECD çalışmaları zararlı vergi rekabeti konusuna odaklanmıştır. OECD, 1998 yılında yayınladığı "Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Küresel Sorun" adlı raporu ile vergi cennetlerini tanımlayan kriterler ortaya koymuştur. Bu kriterler, hiçbir vergilemenin bulunmaması ya da sadece nominal vergileme yapılması, etkin bilgi değişiminin olmaması, şeffaflığın ve fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun bulunmamasıdır. Bu kriterler doğrultusunda OECD, 2000 yılında "Küresel İşbirliğine Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamaları Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler: 2000 Raporu" ile vergi cennetleri listesini yayınlamıştır. Bu raporla aynı

zamanda vergi cennetlerine karşı alınacak önlemler belirlenmiştir. En gelişmiş ekonomileri temsil eden G7, OECD'nin zararlı vergi rekabeti projesine destek vermiştir. Bununla birlikte 2000 yılında ABD yönetiminin OECD çalışmalarına verdiği desteğin azaldığı görülmekte, bunun ilk göstergesi vergi cennetlerine yönelik önlemlerden biri olan stopaj vergisi uygulamasına karşı çıkması olarak belirginleşmektedir. Amerikan hükümeti'nin stopaj vergileri konusundaki tutumu, semayenin vergi yükünü arttıracak herhangi bir girişime destek olmayacağını göstermektedir.

Bu gelişmelerin ardından, 1998 ve 2000 raporları doğrultusunda çalışmaların değerlendirildiği "Zararlı Vergi Uygulamaları Üzerine OECD'nin Projesi: 2001 Yılı İlerleme raporu" yayınlanmıştır. 2001 yılı raporunda, 1998 yılında vergi cennetlerini tanımlamada kullanılan dört ölçütten biri olan fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmaması kriteri kaldırılmıştır. Başta ABD olmak üzere bazı OECD üye ülkeleri ve çeşitli çıkar gruplarının çabalarıyla, OECD'nin zararlı vergi uygulamaları kapsamındaki çabaları vergi cennetleriyle bilgi alışverişini geliştirme kapsamına odaklanmıştır.

Bilgi değişimi ve şeffaflık standartları "OECD Model Vergi Uzlaşması"nın 26. maddesi ve "2002 Vergi Konularında Bilgi Değişiminde OECD Model Anlaşması" temelinde OECD tarafından geliştirilmiş ve bu model anlaşmalar temelinde gerçekleşen iki taraflı bilgi değişim anlaşmaları vergi cennetleri listesi oluşturulmasında tek kriter haline gelmiştir.

OECD üyesi ülkelerde zarar verici vergi uygulamaları konusunda yapılan çalışma sonuçlarıyla ilgili olarak da 2004 yılında "Zarar Verici Vergi Uygulamaları Projesi: 2004 Yılı İlerleme Raporu" yayınlanmıştır. Rapor, OECD'nin bağımsız ülkelerin vergi sistemlerine müdahale etmesinin söz konusu olamayacağını vurgulamaktadır. Ayrıca, "zararlı vergi rekabeti" kavramının "zararlı vergi uygulamalarına" dönüşmesine paralel olarak, "vergi cennetlerine ilişkin çalışmalar" ibaresi, "katılım sağlayan ortaklarla çalışmalar" şekline dönüşerek, katılımcılığı ve ortaklığı vurgular bir hale dönüştürülmüştür. 2004 raporunda ülkelerin vergi sistemlerini dizayn etmede serbest olduklarını ve OECD'nin bu konuda herhangi bir zorlama yetkisinin bulunmadığı belirtilmektedir.

OECD'nin vergi cennetleri kriterlerinin zamanla değişmesiyle, vergi cennetleri ile ilişkiler sadece etkin bilgi değişimine dayanan uluslararası vergi standartları adı altında incelenmeye başlanmıştır. OECD'nin "Uluslararası Kabul Edilmiş Vergi Standartları" sağlama koşulu, OECD tarafından geliştirilmiş olan bilgi değişim anlaşmalarının 12 ülkeyle imzalanmasıdır.

2010 yılı itibariyle uluslararası kabul edilmiş vergi standartlarını sağlama konusunda işbirliğinde bulunmayan hiçbir vergi cenneti bulunmamaktadır. 2000 listesinde yer alan vergi cennetlerinden çoğu ise uluslararası kabul edilmiş vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler olarak OECD tarafından listelenmiştir.

Vergi cennetlerine karşı diğer uluslararası girişimlerden biri ise FAFT'ın kara para aklamayla ve Avrupa Birliği'nin vergi uyumlaştırmasıyla ilgili çalışmalarıdır. 2008-2009 Ekonomik krizi sonrasında gelişmekte olan ekonomilerin oluşturduğu G20 ülkelerinin vergi cennetleri çalışmalarındaki etkinlikleri artmıştır.

Bütün bu gelişmeler bir yandan global bir sorun olarak vergi cennetlerini güncel bir konu olarak öne çıkartırken diğer yandan düzenlemelerin altında yatan ekonomik ve sosyal politikaları ve onların etkilerinin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, tezin küreselleşme ve küreselleşmenin vergi sistemleri üzerindeki etkileri başlıklı birinci bölümünde küreselleşme süreci ve vergi cennetlerinin sermayenin uluslararasılaşması sürecinde gördüğü işlevlerin önemi irdelenmektedir. Vergi cennetleri ve vergi cennetlerinin genel özellikleri açısından OECD ülkeleri ile karşılaştırılması başlıklı ikinci bölümde vergi cennetleri, vergi cennetlerinin tarihçesi ve genel özellikleri açıklanarak ulusal vergi sistemleri üzerindeki olumsuz etkileri sayısal verilerle ayrıntılandırılmaktadır. Vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalar başlıklı üçüncü bölümde vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler OECD çalışmaları temel alınarak açıklanmıştır. Bu bölümde son olarak, bu düzenlemelerin nedenleri olarak sunulan vergi kaybı ve para aklama faaliyetlerini önleme girişimlerinin etkin olup olmadığı, bu girişimlerin gördüğü işlevler OECD çalışmaları temel alınarak ortaya konulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE KÜRESELLEŞMENİN VERGİ SİSTEMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1.1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme kavramı son yıllarda özellikle siyasal bilimler, sosyoloji, işletme ve ekonomi gibi farklı disiplinlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. En yaygın kullanımına göre sermaye, işgücü ve teknoloji gibi üretim faktörlerinin uluslararası hareketliliğinin önündeki engellerin bulunmamasıyla karakterize edilen tam entegre olmuş piyasalar sayesinde mal ve faktör piyasalarının entegrasyonunun artmasıdır (Shulze ve Ursprung, 1999,s.301).

Wolf küreselleşmeyi, “çok uluslu şirketler (ÇUŞ) tarafından ulusal pazarlara giriş gücünün, sayısının ve hızının artması” olarak tanımlar (Wolf, 2002,s.4). Lal ise küreselleşmeyi, “ulusal malların ve sermaye piyasalarının uluslararası düzeyde bütünleştirilmesi yoluyla işleyen bir süreç” olarak görmektedir (Lal, 2000,s.35). Edwards ve Rugy ise; “hızlı teknoloji transferi, artan işgücü hareketliliği, yatırımların hareketliliğinin ve ticaretin artması sonucu ayrı ulusal ekonomilerin tek dünya ekonomisi olarak birbirine eklenmesi”ni küreselleşme olarak tanımlamaktadır (Edwards ve Rugy, 2002,s.1).

Küreselleşme daha geniş anlamda ele alınırsa siyasi, sosyal ve iktisadi alanları kapsamaktadır. “Dünya ekonomisini oluşturan sosyal ve iktisadi parçaların birbirleriyle ve giderek dünya piyasalarıyla eklenmesi süreci olarak tanımlanabilen küreselleşme”nin iktisadi süreçlerini mal ticaretinin ve finansal sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi oluşturur (Yeldan, 2003,s.428).

“Üretimin ve ticaretin uluslararasılaşması, sermaye, işgücü ve teknoloji gibi üretim faktörlerinin hareketliliğinin önündeki engellerin kaldırılması yoluyla piyasaların serbestleştirilmesi olarak tanımlayabileceğimiz küreselleşme, uluslararası sermayenin kar alanlarını dünya ölçeğinde genişletme süreci” olarak da tanımlanabilir (Yeldan, 2003,s.430).

Uluslararası sermaye hareketleri esas itibariyle ÇUŞ’ların kar maksimizasyonu arayışlarının bir sonucudur. Firmalar piyasa paylarını arttırmak ve üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürmek amacıyla uygun coğrafi genişleme içine girmektedirler. Dünya Ticaret

Örgütü (DTÖ) gibi uluslararası örgütlerin çabaları sonucu, mal ve hizmetlerin uluslararası serbest dolaşımı üzerindeki engeller geniş ölçüde kaldırılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda olmak üzere, gümrük tarifelerinin indirilmesi, döviz kontrollerinin kaldırılması, dolaylı ve dolaysız yabancı sermaye yatırımları üzerindeki idari engellerin azaltılması belli başlı gelişmelerdir (Ağbal, 2001,s.75). Ülkelerin finans sistemleri üzerindeki kısıtlama ve denetimlerin kaldırılarak ekonomilerin uluslararası sermaye akımlarına açılması olarak tanımlanan finansal küreselleşme, uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, fon arz ve talebinin ve mali piyasa katılımcılarının coğrafi alanlarda sınırlamalara maruz kalmadan işlem yapabilmesidir (Eroğlu, 2002,s.15-18).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak küreselleşmenin asıl vurgusunun ekonomik alanda olduğunu söyleyebiliriz ve kısaca küreselleşme ‘‘üretim ve tüketim süreçlerinde, dünyanın tek bir pazar haline dönüştürülerek sermaye birikiminin artırılması’’ olarak tanımlanabilir.

1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşmeyle ilgili en temel tartışma konusu başlangıcının ve evrelerinin saptanmasıdır. Küreselleşme günümüzde bir teknolojik ilerleme ve teknolojinin paylaşım süreci olarak sunulmaktadır (Yeldan, 2003,s.431). Küreselleşmeyi yalnızca öne çıkan verilerle ortaya koyan, bunu büyük ölçüde teknolojik gelişmelere bağlayanlar teknoloji gibi küreselleşmeyi de adeta kendiliğinden ortaya çıkan yansız bir gelişme olarak takdim etmektedirler. Bilgisayar ağırlıklı teknolojiler, kolaylaşan bilgi aktarımı ve iletişim, ucuzlayan ulaşım sermaye dolaşımını kolaylaştırmış ve şirketlerin küresel düzeyde bir üretim ağı kurmasına yol açmıştır (Koray, 2009). Üretici güçlerde meydana gelen gelişmelerle ulaşım ve iletişim maliyetleri önemli derecede düşmüştür. Bilgisayarlı sistemlerin uygulamaya konulması, üretim sürecinin planlama ve tasarım aşamasından nihai montaj aşamasına kadar farklı altbölümlere bölünerek uzak mesafelerden eşgüdümle yürütülebilmesini olanaklı kılarak, aynı ürünün üretim aşamalarının yeryüzünün çok farklı noktalarında üretilebilmesini ekonomik olarak mümkün kılmıştır (Savran, 2008,s.104). Teknolojik buluşların haberleşme-ulaştırma alanında yarattığı ivme sermayenin hareketlerini hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Fakat teknolojik gelişme, yatırımlarla ilgili kararlardan, araştırma-geliştirme çalışmalarına kadar uzanan birçok konuda verilen birçok kararın bir ürünüdür, hiç bir zaman yansız, tarafsız bir olgu değildir. Bu nedenle teknolojik gelişmeler küreselleşmenin nedeni değil, küreselleşmenin tetikleyicisidir.

Küreselleşme sürecini, “kapitalist üretim biçiminin¹” mantığı ve işleyişine bağlayan görüşe göre ise, küreselleşme yeni bir olgu değildir. Küreselleşme, en az 500 yıl önce keşiflerle başlamış ve daha o zamandan kapitalist üretime dayalı bir ekonomik sistem kurulmuştur. Bu bakımdan küreselleşme, kapitalizmin gelişmesi, yayılması ve derinleşmesi anlamını taşımaktadır (Koray, 2009). Bu çerçevede küreselleşmenin, kapitalist üretim biçiminin uygulanmasıyla başladığı ve günümüzde yaşanan küreselleşme sürecinin yeni bir tarihsel evre olmadığı söylenebilmektedir (Yeldan, 2003,s.431).

Küreselleşmenin başlangıcı Rönesans'taki coğrafi keşiflerle önce yerkürenin tanınmasına kadar uzanmaktadır. Başlangıç noktasını bu döneme dayandırarsak Birinci Sanayi Devrimi ve İkinci Sanayi Devrimi de bu sürecin diğer basamaklarıdır (Kazgan, 2005,s.10). Birinci sanayi devrimi buhar makinesinin 18. yüzyıl sonunda İngiltere' de sanayide uygulanmasıyla ve kol gücünün ikamesiyle başlamıştır. Devrim, buhar makinesinin demir yollarında ve denizyollarında uygulamaya girmesiyle 19. yüzyılın ortalarında dünya pazarının oluşmasını sağlamıştır. İngiltere 17. yüzyıldan itibaren dünyada çeşitli bölgeleri fethedip bir imparatorluk kurmaya çalışmış ve bunlara coğrafi keşifler eşlik etmiştir. Bu geniş coğrafi alana yayılan imparatorluk ucuz hammadde kaynaklarına, ucuz iş gücüne, ucuz gıda maddelerine ulaşmış böylece daha o dönemde büyük sermaye birikimine sahip olmuştur (Kazgan, 2005,s.7-8). 18. yüzyılda uygulanan köle ticareti, kölelerin çalıştırılmaları gibi yöntemler sömürgeci ülkeler için büyük bir kar ve birikim olanağı sağlamıştır. Ayrıca sömürgelerin hammadde kaynağı ve bedava işgücü sağlamalarının yanı sıra dış borçlanma yoluyla sömürgeci merkezlere kaynak aktarmış olmaları da önemli olan diğer bir konudur. Bu bölgelerden alınan vergilerin yanı sıra bazen vergilerin yerini alan borçlanma veya borçlandırma bir finansal araç olarak kullanılmıştır. Örneğin Fransız sömürgelerinde dış borçlanma zorunluluğu bütçe ilkesi olarak yer almış, aynı yöntemi İngiltere' de izlemiş ve Sömürge Borç Kurumunu kurmuştur. O dönemden itibaren sermaye ihracı dış borç biçiminde gerçekleştirilmiştir (Sönmez, 2005,s.23-26). Bu dönemde sermaye ve malların uluslararasılaşması gündemdedir. Sömürgeler hem ucuz işgücü ve hammadde kaynağı olarak hem de pazar olarak kullanılmışlardır. Aynı zamanda dış borç mekanizmasıyla sermaye uluslararasılaşmıştır.

¹ Kapitalist üretim biçimi: Genelleştirilmiş meta üretimidir. Meta, mübadele amacıyla üretilmiş olan iktisadi ürünlerdir. Kapitalist üretim biçiminde “geçimlik üretim” arızı olduğundan, ekonomik yaşamın temeli meta üretimine dayanır. Üretimin amacı “ihtiyaçların doğrudan temini” değil, “daha fazla kar elde etmektir.” Toplumun bütün yapısı, sermaye sahiplerinin sürekli işgücü sağlayabileceği tarzda örgütlenmiştir. Küçük meta üretiminde, üretim araçlarının ve ürünlerin sahibi olan üretici bu ürünleri geçim araçlarını sağlamak amacıyla satarak yaşayabilir. Ancak kapitalist üretim biçiminde, üretim araçlarından yoksun üretici, yarattığı ürünlerin sahibi değildir ve ancak emek gücünü, geçim araçlarını elde etmesini sağlayan bir ücret karşılığında satarak yani metaya dönüştürerek yaşayabilir (Mandel, 2008,s.112 - 117)

Küreselleşme sürecinin uzun bir süre pürüzsüz devam etmesine neden olan bu gelişmeler, 1800'lerin ortasında önemli kesintiye uğrar. 1830'lardan itibaren makinenin kullanıldığı sektörlerin başında dokumacılık ve demiryolları gelmektedir. Bu sektörde "ihracatçı ülkeye yönelik dış talep, ithalatçı ülkelerin tarım ve maden ürünleri ihracından sağlayacağı gelire dayanmaktadır". Demiryolları dış pazara ulaşmak için kullanılmıştır. İthalatçı ülkelerin altyapı taahhüdünde bulunmaları koşuluyla ihracatçı ülke demiryolu yapımını üstlenmiştir. Böylece hem pazara ulaşım arttırılmış, hem de ithalatçı ülkelerin finansman eksikliği nedeniyle sermaye ihracı da yapılmıştır (Sönmez, 2005,s.28-29).

Bu dönem görece olarak 1873'e kadar birikim ve istikrar dönemi olarak nitelendirilebilmektedir. 1873' de ortaya çıkan kriz büyük etkilere sebep olmuştur. Bunun nedeni ise en azından sanayileşmiş ülkelerde, kitlesel ölçüde gıda maddesi nakliyatının önündeki engellerin aşılmasıyla mal fiyatlarının eşitlenmiş olmasıdır. Kar oranlarının düşmesiyle ortaya çıkan 1873' deki ekonomik krizle birlikte kapitalizmin niteliğinde yapısal dönüşümler görülmeye başlanmıştır. Bu değişimin nedenleri arasında yeni tekniklerin bulunması ve üretimde kullanılmaya başlanması, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması, ve hızla sanayileşen ülkeler ve diğerleri ayırımının belirginleşmesi gösterilebilmektedir. İkinci sanayi devrimine küçük aile işletmeleri değil büyük ölçekli işletmeler önderlik etmişlerdir. Çünkü kriz dönemlerinde iflaslar yoğun olarak görülmekte ve yoğunlaşma artmaktadır. Sonuç olarak büyük işletmeler ve tekeller artmıştır. Sermayenin yoğunlaşmasına koşut olarak bankacılık sektöründe de yoğunlaşma görülmektedir. Kriz tekelciliğe geçişin gerçekleştirildiği bir yapılanmaya işaret etmektedir (Sönmez, 2005,s.35-38).

İkinci sanayi devriminin temelde içten patlamalı motorların icadı ve sanayiye uygulanmasından güç aldığı söylenebilmektedir. Konuya küreselleşme açısından bakıldığında bu aşamada ortaya çıkan icatların 19. yüzyılda ortaya çıkanlardan daha sınırlı olmadığı görülmektedir. Ulaşım ve haberleşmedeki ilerlemelerle beraber sanayide daha güçlü makinelerin kullanılması kitlesel tüketime yönelik üretimin başlangıcını işaret etmektedir. Bu devrimi Birinci sanayi devriminden farklı kılan özellik İngiltere'nin artık tek güç olmamasıdır. Savaşlar yeni teknolojik buluşların ve icatların gerçekleştirilmesinde ve yayılmasında etken olmuştur (Kazgan, 2005,s. 9).

Birinci Dünya Savaşı sonrası, üretimdeki düşme ve işsizlik şeklinde ortaya çıkan ve giderek derinleşen 1929'daki Büyük Buharla, tasarruf yerine tüketimin, arz yerine talebin ön ve sosyal refah devletinin öne çıktığı Keynesyen dönem başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı

sonrası dönem de uluslararası ekonomik ve parasal düzenin yaratılmasına ABD öncülük etmiştir ve bu amaca hizmet etmek için Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) gibi uluslar üstü kurumlar kurulmuştur. Savaş sırasında ABD’de sermaye birikimi çok hızlanmıştır ve sermayenin karlılığının azalması nedeniyle başta Avrupa Ülkeleri olmak üzere diğer ülkelere sermaye ihracında bulunmaktadır. Sermaye ihracını, uluslar üstü kurumlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu dönemde sömürge ülkelerin bağımsızlıkları desteklenerek bu ülkelerde var olan uluslararası ekonomik sistem içerisinde işbölümüne yönelik politikalar uygulanmıştır.

Bretton Woods sistemiyle temelleri atılan ekonomik düzen ve doların egemenliğine dayanan uluslararası ekonomik sistemde ABD’nin kapitalist sistem içindeki önderliği güçlenmiştir (Sönmez, 2005,s.88-90). Bu dönemde sermaye, işçi ücretlerindeki artışı kitlesel üretim süreçlerinin gerekli kıldığı kitlesel tüketim talebi olarak görmüş ve bu ortamda karlarını artırma fırsatı bulmuştur. İşçi ücretlerindeki artış, üretkenlik artışının altında olduğu sürece sermaye ve emek arasında bir sorun yaşanmamaktadır (Yeldan, 2003,s.442). Savaş sonrası koşullarında, sosyal demokrasi çerçevesinde uygulanan sosyal politikalar iç pazarı genişleterek, yükselen üretim için pazar yaratma amacını taşımaktadır. Bu anlamda özü itibariyle genişleyen sermayeye hizmet etmektedir (Önder, 2008,s.30). Bununla birlikte, gelişmiş ekonomilerde 1945 sonrası teknoloji üstünlüğüne dayalı dış piyasa egemenliği, iç piyasada talebi ve alım gücünü yüksek tutmaya yönelik “Keynesyen” politikalar uzun süre büyümeyi güvence altına almışken, iç pazardaki alım gücünü yüksek tutmanın da, gelişmekte olan ekonomilere iç pazarlarını koruma adına belirli bir otonomi bırakmanın da artık eskisi gibi büyümeyi garanti etmediği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Koray, 2009). Sermayenin kar oranlarında düşmeler yaşanmaya başlamasıyla, uygulanan sosyal politikalara sistemden kaynak çeken uygulamalar olarak bakılmaya başlanmıştır. Bu politikaların aşırı derecede genişletilmesi halinde de sermayenin faaliyet ve yatırım alanlarını da kısıtladığı savunulmuştur.

1960’ların ortalarında İngiltere’ de başlayan ekonomik kriz zamanla artarak gelişmiş kapitalist merkezleri de etkilemiştir. Kar oranlarının düşmesi, yükselen işsizlik ve kamu açıklarının artması bu krizin göstergeleridir (Önder, 2008,s.30-32). 1967-68’ den itibaren büyük oranda iç dinamiklere bağlı olan büyüme modeli üretimde ve dışarıdan sağlanan girdilerde tıkanıklık yaşamış ve dış pazarların önemi artmıştır.

1970’li yıllarda sanayileşmiş ülkelerin büyüme hızlarında ciddi düşüşler yaşanmıştır (Kazgan, 2005,s.80). İleri sanayileşmiş ülkelerin oluşturduğu G-5’te (ABD, Japonya, Almanya, Fransa ve İngiltere) büyüme hızlarındaki düşmenin yanı sıra kar oranlarında düşme eğilimi de artmıştır. Bu tarihten itibaren dünya kapitalizminin lider ülkelerinin büyüme hızlarında ciddi düşüşler yaşanmasıyla sermayenin ulusal sınırlar içindeki birikim temposu yeni yatırımları gerçekleştirmek için yüksek karları gerekli kılmak zorunda kalmıştır. Sermayenin karlılığı içinde bulunduğu ulusal pazarın büyüklüğü ile sınırlı durumdadır ve bu bunalımdan çıkış yolu yurt-içi efektif talebin uyarılması ve sermaye birikimine bu yolla ivme kazandırılmasıdır. Ancak bu yöntem emek gelir paylarının doğrudan artırılması anlamına geleceğinden sermaye karlılığı açısından kabul edilebilir değildir (Yeldan, 2003,s.442-443).

Zaten 1970’lerde işçi ücretlerinin katılığı, küresel ekonominin yaşadığı tıkanmanın en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir (Scarborough, 2000,s.234). Bu görüşe göre, işsizliğin ana nedeni piyasa fiyatları üstünde ücret talep eden sendikalardır ve uygulanan sosyal politikalar emek gelir paylarının doğrudan artırılmasını gerektirmektedir. Bu uygulamalarsa sermaye karlılığı açısından kabul edilebilir değildir ve bu yüzden sendikaların ortadan kaldırılmasıyla işsizlik sorununun ortadan kalkacağı öne sürülmektedir. Deregülasyon adı verilen bu uygulamalar sermaye üzerindeki kamusal yüklerin azaltılması için de kullanılmış ve sermaye arzının esnekliği görüşünü simgeleyen politikalarla sermaye üzerindeki vergi yükünün azaltılmasıyla yatırımların artacağı ve böylece istihdamın yaratılacağı görüşü savunulmuştur. Fakat aşırı yatırımın ulusal boyutları aşması nedeniyle bu önlemler yeterli olmamış uluslararası piyasaların açılması zorunluluğu doğmuştur (Önder, 2008,s.30-32).

1970’li yılların sonundan itibaren merkez kapitalist ülkelerin büyüme hızlarında ciddi düşüşler yaşanmasına ek olarak, enflasyon ve işsizlik artmıştır. Tam serbestleştirme ve özelleştirmeye yönelik politika uygulamaları sermayenin karlılığının azaldığı bu döneme denk gelmektedir. Çünkü, böylece merkez sermayesinin karlılığı arttırılacaktır (Kazgan, 2003,s.83-89-94). Bu politikalar, uluslararası alana açılan sermaye için kar transferini serbestleştirerek hem özelleştirmelerle var olan değerlere el koymaya hem de o bölgelerde yaratılan katma değeri sorunsuzca merkeze aktarmayı kolaylaştırmaktadır. Böylece Bretton Woods sisteminin içeride piyasaları genişletecek sosyal politikaları terk edilerek bu politikaların yerini, dışa açılan sermayeye yeni faaliyet ve kar alanları açılmıştır. Maliyet tasarrufu sağlayacak şekilde tekelleşmeye engel olmama, vergi indirimi sağlama, ücretleri baskılama, devleti küçültme ve

özelleştirme gibi politikalar hız kazanmıştır (Önder, 2008,s.33). Bu dönem sosyal devlet anlayışının terk edilmesini simgelemektedir.

Bretton Woods sisteminin ortadan kaldırılmasıyla paranın değerini belirleyecek bir çapanın bulunmaması bu dönemin belirleyici özelliklerinden biridir. 1971 yılından sonra ilk defa bir bütün olarak tüm para birimlerinin değerinin bir standart mala (altın ya da gümüşe) bağlı olmadığı bir döneme girilmiştir (BSB, 2009,s.52-53-59). Ulusal paraların değişim hadlerinde ki bu belirsizlik, finansal sistemin işleyişinde bir yandan büyük riskler taşımaya neden olmuş bir yandan da spekülasyon nitelikli kazançları özendirerek finansal sermayenin hareketliliğini- reel üretimden kopararak- arttırmıştır. Bu belirsizliğin ulusal döviz piyasalarına bir diğer yansıması ise ülkelerin döviz rezerv hareketliliğinin giriş-çıkışındaki kısa vadeliğin ve finans piyasalarının daha spekülasyon olmasıdır (Yeldan, 2003,s.438). Mali piyasalardaki sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle, mali krizlerde küreselleşmiştir. Çünkü mali piyasalardaki krizler temelde, sermaye hareketleriyle ve özellikle son yıllarda türev araçların yaygınlaşmasıyla ilgilidir. Mali krizin nedeni döviz piyasalarıyla para ve sermaye piyasaları arasında akışkan fonların karlarını arttırmak için serbestçe hareketinden kaynaklanmaktadır (Kazgan, 2005,s.172). Bu sürecin en önemli aktörleri çok uluslu şirketler ve uluslararası finansal kuruluşlarıdır.

Bu sebeplerle sermayenin hızla finansal yatırım alanlarına çekilmesi ve uluslararasılaşması gerekmiştir. Ulusal düzeyde idari, toplumsal ve kültürel her türlü sınırlamanın yıkılmasına yönelik saldırılarla başlayan bu süreç, bir yandan da sabit döviz kuru rejimlerinin (Bretton Woods sisteminin) terk edilmesi ve finans piyasalarının serbestleştirilerek sermayenin nemalandırılacağı yeni finansal türev araçlarının geliştirilmesiyle devam etmiştir (Yeldan, 2009).

Bu dönemde petrol fiyat artışları, gelişmekte olan ülkelerin borçlarındaki hızlı artış, enflasyonla beraber seyreden durgunluk, para basımı ile aşılacak istendiğinde ise enflasyona sebep olmuştur. OPEC petrol fiyatlarını 1973 sonunda 4 kat artırmıştır, sermayenin kar hadleri hızla düşmektedir. Petrol fiyatlarının artması petrol ihracatçısı ülkelere doğru büyük bir gelir transferine yol açmış, bu ise bu ülkeler için büyük bir durgunluğa yol açmıştır. Durgunluğa aynı zamanda fiyat artışları eklenmiştir. Bu süreçte GOÜ'lerde artan dış borçların ödeme güçlükleri ortaya çıkmıştır (Kazgan, 2005,s.83). Küresel kapitalist ekonomi bir yandan petrol piyasasındaki sorunların ve petro-dolarların merkeze akışının kesilmesi sonucunda büyük bir istikrarsızlık yaşanmıştır. Büyük bir üretim kapasitesi ile karşı karşıya kalan şirketler açısından çözüm, teknolojik yenilikler gerçekleştirme ve emek gücünün kontrolünün daha

kolay olduğu bölgelere üretimi kaydırma girişimleri olmuştur (Harvey, 1999,s.164–168). Aynı zamanda emek faktörünün hareketliliğinin önündeki engellerin azaltılması hız kazanmıştır.

Reel sektördeki küreselleşmeye koşut olarak, özellikle 70’li yılların ortalarından itibaren uluslararası mali akımların ve piyasaların hızla geliştiğı ve bankacılık hizmetlerinde de uluslararasılaşmanın arttığı görülmektedir. Bu dönemde bankaların uluslararası işlevler kazanması ve bankaların uluslararası işlemlerinin önemi artmıştır (Sönmez, 2005,s.189). Bu dönemde fonların finansal piyasalarda birikmesini sağlayan önemli gelişmeler gözlenmiştir. Finansal küreselleşme sonucu finansal sistemlerde büyük boyutlu yapısal dönüşümler gündeme gelmektedir. Bu dönüşümlerden birisi, finansal hizmetler alanında yaşanan hızlı rekabet olgusudur. Finansal rekabete bağılı olarak piyasalardaki faiz marjları ve karlılık üzerinde bir baskı ortaya çıkmaktadır. Faaliyet gösterdikleri piyasalarda ortaya çıkan rekabete bağılı karlılık kayıplarından kurtulmak arzusu, bankaların özellikle daha yüksek kazanç sağlayabilecekleri yeni bölgelere doğru faaliyetlerini genişletmelerine neden olmaktadır (Afşar, 2009,s.96). Sonuçta bu süreç ülke ekonomilerinin dışa açılması, çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finansal merkezlerinin ortaya çıkışı fonların uluslararası dolaşımını, finansal sistemlerin uluslararasılaşmasını gündeme getirmiştir. Bu durumda bankalar faaliyetlerini serbestlik içinde ve daha karlı şekilde yapacakları yerler aramaya başlamışlar ve bazı ülkeler de bu olanakları kendilerine sunmuşlardır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin ihraç ettiği sermaye ve daha sonra Petrol İhracatçısı Ülkeler (OPEC)’in petrol gelirleriyle beslenen Euro-para piyasasının gelişimi birinci petrol şokundan sonra hızlanmıştır, dış kaynaklı piyasalar olarak Amerika’ da ortaya çıkan Euro-dolar piyasasına (Roberts, 1995,s.245), 1973 petrol krizinden sonra petrodolar da eklenmiş ve böylece bu fonların yöneldiğı alanlar olan off-shore merkezleri arasındaki rekabet artmış ayrıca fon fazlası olan bölgelerden fon ihtiyacı olan bölgelere fon aktarmayı sağlayacak yeni finansal merkezler doğmuştur. Örneğin Ortadoğu’nun en önemli kıyı bankacılığı merkezlerinden Beyrut’un önemini yitirmesiyle birlikte Bahreyn petrodolarların birikmesi sonucu doğup gelişen bir finans merkezi konumuna gelmiştir (Çeker, 2004,s.2).

Bu çalışmada izleyen bölümlerde ayrıntılarıyla incelenecek olan, off-shore bankacılığın gelişmesinde, Amerika Birleşik Devletlerinde bankalar üzerinde uygulanan kısıtlamalarında önemli etkileri olmuştur. Amerikan bankaları, çoğu Amerikalı olan şirketlere fabrika ve satış bürolarının Avrupa’daki şebekelerinin kurulması için dolar üzerinden kredi vermişlerdir. Eurodolar krediler merkez bankalarının yurt içinde uyguladıkları kısıtlamalardan muaf

olduğundan, bankalar yurt dışına kredi kullandırma yoluyla kar marjlarını yükseltmişlerdir. Böylece iç piyasadaki vergi yükünü azaltmak amacıyla birçok ülkedeki fon talep edenler ve mevduat sahipleri Manş Adaları, Bahamalar, Cayman Adaları gibi off-shore bankacılık merkezlerine yönelmişlerdir (Çeker, 2004,s.2).

1979'daki ikinci petrol şokuyla petrol üreticisi olmayan pek çok ülkede cari açıklar büyümüştür. Reel sektördeki, yani üretim sistemlerindeki yapısal dönüşümlerle birlikte düşünüldüğünde, euro-dolar piyasaları üretimin uluslararasılaşması sürecinde Çokuluslu Şirketlerin bir aracı olmuştur (Sönmez, 2005,s.199-200). Dünyadaki off-shore'lar ve euro-para piyasalarının tarihi paraleldir. Euro-para piyasaları offshore finans merkezleri(OFM) örnekleridir (Roberts, 1995,s.245).

Bu dönemde sanayileşmiş ülkelerdeki büyük bankalar ülke ekonomilerindeki cari açığın finansmanı ve petro-dolarların değerlendirilmesinde kendi paylarını arttırmak için körfez ülkelerine yönelmişlerdir. Bu kurumlar daha sonraki dönemlerde az gelişmiş ülkelerin cari açıklarını finanse etmek için bu ülkelerde şube açmışlardır ve faaliyet alanlarını geliştirmişlerdir. Kıyı bankacılığının (off-shore banking) gelişmesiyle uluslararasılaşması da artmıştır. Banka sermayesi ile sınai sermayenin banka öncülüğünde birleşmesi, sermaye ve kar birikimini hızlandırmıştır. Bu dönemde sermayedeki gelişmeler reel sektörün önüne geçmiştir (Sönmez, 2005,s.213).

Küreselleşme ile sermayenin hızla finansal alana çekilmesi vergi cennetleri ve kıyı bankacılığı faaliyetlerini yaygınlaştırırken bu sürecin ulusal vergi sistemleri üzerinde önemli etkileri olmuştur.

1.3. Küreselleşmenin Vergi Sistemleri Üzerindeki Etkileri

Vergileme, devletin vatandaşlarına hizmet sunmak için gerekli kaynağı toplamasına imkan veren politika aracıdır. Vergi politikası ise devletlerin, ekonomik ve sosyal politika amaçlarına ulaşmada kullanabileceği temel araçlardan bir tanesidir. Vergi politikalarının kamu harcamalarını finanse etmenin yanı sıra iktisadi kalkınmanın sağlanması, ekonomik istikrara ulaşılması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi temel amaçlarıdır (Saraç, 2006,s.76). Ancak günümüzde devletler bu amaçlarına ulaşmada vergileme politikasını kullanabilme ve

ondan yararlanabilme konusunda bir takım sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durum küreselleşme ve artan faktör hareketliliğinin bir sonucudur (Karakurt ve Ulusoy, 2009,s.81).

Küreselleşmenin vergi sistemleri üzerindeki çok boyutlu etkisi, teknolojik gelişim düzeyi, küresel ekonomik aktörler, vergi rekabeti olgusu, üretim faktörlerinin değişen niteliği ve vergi kayıpları çevresinde açıklanabilmektedir.

1.3.1.Küreselleşmeyi Hızlandıran Faktörler

Şu anki entegre global finansal sistemin gelişmesini telekomünikasyon avantajları ve teknolojik bilgi kolaylaştırmıştır ve bu 1980'lerden beri uluslararası finanstaki deregülasyon ve liberalizasyonla beraber dünya çapındaki fonların transferinin hızlanmasına olanak tanımıştır (Hampton ve Christensen, 2002,s.1657). Dünya ekonomilerinde büyüyen entegrasyon, ticarete liberalizasyon ve sermaye üzerindeki kontrolün kalkması süreci, iletişim ve ulaştırma teknolojilerindeki hızlı yenilikler, sadece ülke sınırları arasında mal, hizmet, sermaye ve iş hareketliliğini kolaylaştırmamakta aynı zamanda, bu faktörlerin ulusal vergilemeye tabi tutulmasını da zorlaştırmaktadır (Giray, 2005,s.103-104).

Yeni teknolojiler kendilerini temel olarak belli alanlarda ortaya koymaktadırlar. En önemlisi olarak mikro-elektronik temelli otomasyon gösterilebilir, bu işgücünün üretimde sermayeyle büyük oranda ikamesini olanaklı kılmıştır. Sınai üretim maliyetinde işgücünün payı yarısından fazla azalarak %15'in altına düşmüştür. 1960 ve 1970'lerdeki tarım teknolojisi merkez'i tarım teknolojisinde üstün kılmıştır, biyoteknoloji-gen teknolojisi de bu üstünlüğü pekiştirmiştir. Uzay, hava taşımacılığı, demiryolu, uzak haberleşme-ulaştırma alanlarındaki gelişmeler hız kazanmıştır (Kazgan, 2005,s.217-218).

Haberleşme, ulaşım ve iletişim alanındaki yenilikler hem dünya ekonomik sisteminin birbirine eklenmesini sağlamış hem de sınır ötesi üretim faktörleri hareketliliğinin maliyetlerini azaltarak sınır ötesi işlemleri ucuzlatmıştır, böylece uluslararası mal ve hizmet ticaretinin önündeki engeller kaldırılmıştır. Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini dünya çapında planlamalarına ve yürütmelerine olanak tanımıştır (Savran, 2008,s.105).

Teknolojik gelişmenin vergi sistemleri üzerindeki temel etkisi, üretken ve finansal sermaye için vergisel yüklerin düşürülmesine izin vererek ulusal vergi rejimlerini dönüştürmesidir. Bunun dışında, teknolojik ilerleme üretim süreçlerinde de önemli değişimler getirmiştir.

Sermayenin kar hadlerindeki düşüşe ve şiddetlenen rekabete karşı koymak için, merkez firmaları teknolojik yeniliklerin ve firma örgütlenme biçimlerinin yaratılmasında baş döndürücü bir hızla kavuşmuşlardır. "kitlesel tüketim için kitlesel üretim" anlayışına dayalı olan "Fordist üretim modelinin"² fiyat rekabeti terk edilerek, Post-Fordist sistemin ürün geliştirmeye dayalı rekabet sistemine doğru gelişmeler hız kazanmıştır (Duruiz ve Yentürk, 1992,s.19-45 aktaran Kazgan, 2005,s.219). Bu noktada da Entelektüel haklar olarak gösterilen telif hakları, patent hakları üzerindeki tekel hakları da gündeme getirilmektedir. Bu haklar uluslararası kuruluşlar tarafından güçlendirilip, süreleri uzatıldıkça sermayenin "Merkez"³deki kar haddini artırma olasılığı artmakta, buna koşut olarak da "Çevre"⁴ nin bu teknolojilere ulaşip bu yeniliklerin pazarını paylaşma olasılığı da giderek zayıflamaktadır (Kazgan, 2005,s.215). Bu süreç sermaye birikiminde tekelleşmeyi arttırmaktadır.

1.3.2.Küresel Ekonomik Aktörlerin Ulusal Ekonomi Politikalarına Etkisi

Küreselleşme, vergileme alanında iki temel değişimle kendini göstermektedir. Öncelikle her ülke kendi vergi politikasını ulusal ekonominin gereksinmelerine göre biçimlendirirken, vergileme şekilleri ve düzeyi; kamu tarafından sağlanacak mal ve hizmetlerin düzeyi, bir ülke için gerekli olan kaynak tahsisi, istikrar ve yeniden dağıtım amaçlarına dayalı olarak oluşturulurken, bu süreçte değişiklikler yaşanmıştır. Yine vergi oranları, kamu harcamalarının düzeyi ve vergi teşviklerinin kullanımı, öncelikle ulusal etkileri baz alınarak ve ulusal kurumlara dayalı olarak kararlaştırılan konular olmaktan çıkmışlardır. Artık artan küreselleşme ile vergileme alanında ulusal politikaların gücü sınırlanmaktadır (Giray, 2005,s.102-103).

Küreselleşme kuşkusuz kamu finansman yapısında çeşitli etkiler yaratmaktadır. Çünkü malların, faktörlerin ve tüketicilerin uluslararası hareketi ulusal hükümetlerin davranışlarındaki kısıtlamaları şiddetlendirmektedir (Shulze ve Ursprung,1999,s.297). Vergi, yatırım, ticaret, finans ve sosyal güvenlik gibi devletin ekonomi merkezli politikaları küresel

² Fordist Üretim: Montaj hattında standardilize edilmiş sanayi mamullerinin üretimine dayanan sanayileşme modelidir. İşçiyi sadece "malîyet" unsuru olarak değil, aynı zamanda "tüketim talebi" unsuru olarak da değerlendirir (BSB, 2009,s.53).

³ Merkez, kapitalist dünya ekonomisinde, üretilen toplam karın aktarıldığı bölgeye denir (Wallerstein, 1991,s.26).

⁴ Çevre, kapitalist dünya ekonomisinde, üretilen karı merkeze aktaran bölgeye denir. Meta zincirleri, kapitalist dünya ekonomisinde çevreden merkeze doğru gitmektedir (Wallerstein, 1991,s.26-28).

ekonomik aktörlerin beklentileri doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Ekonomik serbestleşme hareketinin başlıca aktörlerinin çok uluslu şirketler olduğu gözlenmektedir.

Eskiden olduğu gibi, ulusal düzeyde yapılan vergi politikası tercihlerinin etkileri ulusal sınırlar içerisinde kalmamakta, etki alanına diğer ülkelerde girmiş bulunmaktadır. Küresel iletişim teknolojisinin ortaya çıkması ile birlikte büyük şirketler ve finansal kuruluşlar küresel stratejiler geliştirmeye başlamışlardır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, vergi sistemleri arasındaki farklılıklar da rekabete açık bir hale gelmiş bulunmaktadır (Cangir, 2000,s.104-105).

Bu çerçevede, küreselleşme süreci ile birlikte ülkeler, rakipleri veya ticari ilişkiler içinde buldukları diğer ülkelerin vergi politikalarındaki değişikliklerine karşı daha duyarlı ve bilinçli olmak zorundadırlar. Diğer yandan ülkeler, çok uluslu şirketleri kapsayan küresel ekonomik sistemin işleyiş kurallarının ana hatlarını oluşturan uluslararası kuruluşların politikalarını izlemek zorunda kalabilmektedirler. Bu süreç, ulusal politikaları olduğu gibi ulusal vergi sistemlerini de etkileyebilmektedir.

Küreselleşme sürecinde vergileme alanında ülkeler işbirliği yapmak zorunda kalmışlar ve özellikle 1990'ların başından itibaren dünyanın en zengin ve güçlü devletleri uluslararası sistemin onların vergileme kapasitelerinin temellerini yıkan değişimleri nedeniyle çeşitli girişimlerde bulunmaya başlamışlardır (Sharman, 2006:1). Uluslararası ekonomik düzenin oluşturulması ve süreçte vergileme alanında çeşitli düzenlemelerle kendi çıkarlarını koruma altına almak isteyen zengin ülkelerin oluşturduğu oluşumlardan; gelişmiş ülkeler klübü olarak adlandırılan G7, Avrupa Birliği (AB) ve özellikle OECD öne çıkmaktadır Küçük ülkeleri hedef alan vergi cenneti olarak etiketleyen bu strateji 1996-98 yılları arasında geliştirilmiştir (Sharman, 2006:1).

ÇUŞ'ların faaliyetlerini dünya ölçeğinde genişletmesi süreci, bu şirketlerin kazançlarının vergilendirilmesinde düzenlemeler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu süreçte özellikle OECD çalışmaları öne çıkmaktadır. Uluslararası ekonomik sistemin oluşturulmasında görüldüğü gibi vergileme alanında da gelişmiş ekonomilerin çıkarları doğrultusunda vergi sistemleri düzenlemelere tabi tutulmaya çalışılmaktadır. Bir taraftan ÇUŞ'lar diğer taraftan varlıklı bireylerin çıkarları korunmaya çalışılırken diğer taraftan gelişmiş ekonomilerin söz konusu uluslararası sistem nedeniyle vergi sistemlerinde meydana gelen sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır. Vergi cennetlerine yönelik başta OECD çalışmaları olmak üzere uluslararası

girişimleri, liberalizasyon sürecinin hızlanmasıyla sermaye üzerindeki vergileri de içeren maliyetlerin düşürülmesi ve bu süreçte gelişmiş ekonomilerin özellikle vergi gelirleri kayıplarının azaltılması süreci olarak değerlendirmek çok yanlış olmayacaktır.

1.3.3. Uluslararası Ekonomik Sistemde Artan Rekabet

Üretim faktörlerinin uluslararası hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılmasıyla özellikle sermaye hareketliliği artmış, uluslararası yatırımların hareket yönü büyük oranda düşük vergi oranlı ülkelere kaymıştır (Haupt ve Peters, 2005,s.494). Üretim faktörlerinin bu hareketliliğinin deki artış vergiyi, bir rekabet unsuru haline getirmiştir (Saraç, 2006,s.107).

Artan küreselleşme sonucu vergileme alanında en belirginleşen kavramların başında “*vergi rekabeti*” gelmektedir. Vergi yükümlülerinin üretim faaliyetlerini düşük vergi oranlı yerlere doğru değiştirmelerini kolaylaştırması nedeniyle, küreselleşme ülkelerin vergi koyma sınırlarını zorlamaktadır. Bu vergi rekabeti olarak bilinmektedir (Mitchell, 2000,s.1). Vergi rekabeti, “firma ve ulusal düzeyde rekabet gücünü artırmak isteyen idari birimlerin vergilendirme yetkisine sahip olduğu alanlarda rakip idari birimlere kıyasla mükelleflerin vergi yüklerini azaltmak veya düşük tutmak suretiyle potansiyel olarak mobilitesi yüksek olan üretim faktörleri (özellikle kalifiye işgücü ve sermaye) için kendi idari birimlerini cazip hale getirme çabasıdır”(Aktan ve Vural, 2004,s.2). Vergi rekabeti, “vergilendirme yetkisine sahip idari birimlerin izlediği vergi politikalarının diğer idari birimler üzerinde meydana getirdiği etkiler” şeklinde de tanımlanabilir (Edwards ve Rugy, 2002,s.1). “Vergi rekabeti, efektif vergi oranlarının düşük tutulması, vergi ayrıcalıkları sağlanması ve vergisel işlemlere ilişkin bilgilerin saklı tutulması gibi uygulamalar şeklinde gerçekleşmektedir” (Ağbal, 2001,s.77). Vergi rekabetinde kullanılan pek çok araç vardır bunlar: vergi oranı indirimleri, genel amaçlı teşvikler, özel amaçlı teşvik ve uygulamalarıdır (Saraç, 2006,s.126-127).

Vergi rekabetiyle bazı aktiviteler üzerindeki vergi yükünü azaltarak diğer yerlerden daha çekici özel yerler olmak amaçlanabilmektedir. Tanzi’ye (2008,s.404-405) göre, bu süreçte, yerin çekiciliğini belirleyen çeşitli unsurlar vardır: 1- nominal ya da yasal vergi oranı, 2- vergi yükü 3- vergi uygulamaları(idare ve uyum maliyetleri) 4- vergi kesinliği 5- yasal şeffaflık(bu vergi yasalarının açıklığı) 6- vergi gelirlerinin kullanımı 7- mali açık ve kamu borçları, 8- ülkenin ekonomik ve yatırım ortamı.

Vergi rekabeti, yerel idarelerin birbirleriyle olan ilişkileri içerisinde tartışılırken, daha sonra döviz ve kambiyo kontrollerinin kalkması, sermaye hareketlerinin ve ticaretin

serbestleşmesinin teknoloji ilerlemeleriyle birleşmesi gibi etkenler sonucunda uluslararası alanda devletlerin rekabetiyle birlikte savunulmaya başlanmıştır. Vergi rekabeti ülkeler ve ülke grupları arasında diplomatik sorunlar ve sürtüşmeler yaratmaktadır (Tanzi, 2008,s.405).

Vergi Rekabetini savunan görüşe göre, farklı kombinasyonlarda vergi ve kamu harcaması tercihi ile karşılaşan mükellefler, bunlar arasında kendileri açısından en optimal olan kombinasyonu seçeceklerdir. Ülkeler arasındaki vergi oranlarının farklı olması iyidir çünkü bu, vergi mükelleflerinin tercih sayısını arttıracak aynı zamanda devletleri daha verimli olmaya zorlayacaktır (Ağbal, 2001,s.80). Düşük vergi oranlarının sebep olduğu rekabet tasarruf ve yatırımları dünya çapında kolayca hareket edebilmeleri için cesaretlendirecektir (Mitchell, 2000,s.7). Düşük vergi oranlarının düşük refah kaybı anlamına geldiğini ve böylece ekonomik etkinliğe katkı sağlayacağını düşünmektedir (Tanzi, 2008:401).

Kamu harcamalarını disipline etme ve global düzeyde kaynakların etkin kullanımını sağlama gibi birtakım faydaları olan vergi rekabetinin sınırsız uygulanması bazı sorunlar yaratmıştır. Bu tür vergi rekabeti, zararlı vergi rekabeti olarak adlandırılmaktadır. Zararlı vergi rekabeti; birtakım vergisel avantajlarla, uluslararası yatırım kararlarının çarpıtılmasıyla yaratılan etkinlik kaybı sonucu ülkelerin vergi gelirlerindeki azalmayı ifade etmektedir (Karaca, 2001,s.90).

Eğer bir ülkenin vergi yapısı, vergi oranları ve vergisel düzenlemeler diğer bir ülkenin vergi tabanında ve vergi gelirlerinde aşınmaya neden oluyorsa zararlı vergi rekabetinden söz edilebilmektedir. Zararlı vergi rekabetinin; uluslararası yatırım kararlarını çarpıtarak, etkin olmayan kaynak dağılımına, vergi matrahında aşınmalarla önemli vergi kayıplarına ve vergi yükünün sermayeden, emeğe doğru kaymasına neden olarak refah kaybına neden olduğu ileri sürülmüştür (Giray, 2005,s.118). Vergi rekabetinin zararları, vergi gelirlerine bağlı olarak kamu harcamalarında düşüş ve kamu açıklarında artış ve aynı zamanda kamu harcama bileşiminde önemli sorunlar içeren, değişken ve akışkan olmayan üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünün artışı olarak gösterilebilir (Engin, 2002,s.181 aktaran Ay, 2004,s.314). Tanzi'ye göre ise vergi rekabetine karşı argümanlar şöyle sıralanmaktadır (Tanzi, 2008: 403-404):

- Kamu harcamaları politik ve yasal olarak aşağıya doğru katı olmadığı için, özellikle kısa dönemde, vergi rekabeti mali açık ve yüksek kamu borçlarına neden olabilmektedir,

- Hükümetler kamu harcamalarını kısmak zorunda olduklarında, vergi rekabeti sonucu gelirlerin azalmasıyla, bu kamu harcamalarının etkin olmayan kısmının kısıldığının garantisi olmamaktadır. Etkin olmayan harcamalar güçlü politik seçmenler yoluyla korunabilmektedir,
- Vergi rekabeti vergi oranlarında düşüğe neden olacaktır, bunu engellemek için hükümetler kaybolan vergi gelirleri yerine vergilendirebildikleri kişiler üzerinde daha yüksek oranda vergilendirme yoluna gidecekler ya da etkin olmayan kamu düzenlemeleriyle kamu gelirlerini sürdürmeye çalışacaklardır,
- Vergi yükünün hareketli faktörlerden hareketsiz faktörlere kayması vergi sistemini daha az adaletli yapacak ve kamu harcamalarının yeniden dağıtımını için baskıları artırabilecektir. Resmi ekonomide istihdam edilen işgücü üzerindeki artan vergiler, kayıt dışı ekonominin büyümesini teşvik edecek ve böylece vergi kaçağı ve birçok farklı çarpıklığı büyütecektir ,
- Vergi rekabeti ve vergi rekabetinin etkileri vergi yönetimini ve uyumunu zorlaştıracaktır. Bu, ülkelerin vergi sistemlerinin tahmin edilebilirliğini azaltacak ve yatırım ortamı olumsuz etkilenecektir.

Potansiyel olarak zararlı vergi rekabeti genellikle bankacılık, finans, sigorta, bölgesel merkez büroların yerleşimi, dağıtım vb. gibi hizmet alanlarında görülmektedir. Finansal sermaye gibi özellikle hareketli vergi tabanları üzerindeki vergi oranlarının düşürülmesi için devletleri zorlamaktadır. Dış ekonomik işlemlere kapalı ekonomik sistemlerin olduğu dönemlere göre küreselleşme süreci, gelir vergilerindeki yüksek oranların sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır. Vergi cennetleri zararlı vergi rekabetinin yarattığı uygulamalardır. OECD 1998 yılında yayınladığı raporunda zararlı vergi rekabeti uygulamalarından “vergi cennetleri” ve “zararlı tercihli vergi rejimleri”⁵ olarak belirlemiştir (Eyüpgiller, 2000,s. 186).

1.3.4. Vergileme İlkeleri Açısından Üretim Faktörlerinin Vergilendirilmesi Sorunu

Dünya ekonomilerinde büyüyen entegrasyon, ticarete liberalizasyon ve sermaye üzerindeki kontrolün kalkması süreci, iletişim ve ulaştırma teknolojilerindeki hızlı yenilikler,

⁵ Zararlı tercihli vergi rejimleri: Ülke dışındaki mobilitesi yüksek hizmetleri, başka bir deyişle pasif yatırımlardan kaynaklanan gelirleri hedefleyen tercihli vergi rejimleri tahrip edici niteliktedir (Cangir, 2000,s.110-111).

sadece ülke sınırları arasında mal, hizmet, sermaye ve iş hareketliliğini kolaylaştırmamakta aynı zamanda, bu vergileme alanında sıkıntılar yaratmaktadır. (Giray:2005,s.103-104).

Vergilemenin amaçları özellikle gelişmekte olan ülkeler için, iktisadi büyüme ve kalkınmanın finansmanı, gelir dağılımında adaletin sağlanması, ekonomik etkinlik ve istikrarın sağlanmasıdır (Karakurt ve Ulusoy, 2009,s.83). Küreselleşme süreciyle ülkelerin, daha çok ekonomik gerekçelerle çeşitli istisna ve muafiyetler başta olmak üzere vergi sisteminde yaptıkları çeşitli düzenlemelerle bu amaçları gerçekleştirebilme kapasiteleri azalmıştır. Küreselleşme süreci vergilemenin amaçlarına ulaşmasını zorlaştırır. Küreselleşme süreciyle birlikte üretim faktörlerinin hareketliliğinin artması bu güçlüklerden biridir. Hareketliliğin önündeki engellerin ortadan kalkmasıyla üretim faktörlerinin vergi oranlarına duyarlılığı artmıştır (Edwards ve Rugy, 2002,s.7-8). Böylece üretim faktörlerinin vergilendirilmesi zorlaşmıştır.

Sermayenin hareketliliği yatırım kararları üzerinde vergilemenin önemini arttırmaktadır (Giray, 2005,s.105). Yurt içi yatırımlardan elde edilen gelir üzerine yüksek oranlı bir vergi yüklemesi, yurt içi tasarruflar üzerinde vergi sonrası beklenen getiri oranlarını düşüreceğinden yurt içi yatırımların yurt dışına yönelmesine neden olabilmektedir. Bu durumda sermaye, hiç vergi olmayan ya da daha düşük vergilendirmenin olduğu ülkelere yönelmektedir. Sermayenin hareketliliğinin artması sermayenin uluslararası dağılımının vergi cennetleri lehine dengesizliklerin çıkmasına neden olmakta vergiden kaçınabilme olanaklarını kolaylaştırmaktadır. Sermaye faktörünün vergisel avantajları göz önüne alarak mekan seçmesi ise sermayenin verimli alanlardan verimsiz alanlara kaymasına neden olabilmekte ve dünyadaki kıt kaynakların optimalliğinden uzaklaşarak israfına yol açabilmektedir (Akdeniz ve Arıkan, 2009,s.322). Böylece sermaye hareketleri vergisel farklılıklarla hareket etmekte, dünya çapında sermaye dağılımı bozulmakta, refah düzeyi düşmektedir.

Üretim faktörlerinin vergilendirilmesi sorunu devletlerin gelir gider dengesinin bozulmasına sebep olacak, bütçe dengesini olumsuz etkileyecektir. Başka bir deyişle kamu hizmetlerinin nicelik ve niteliğinin düşmesine, yeni gelir kaynaklarının aranmasına, vergi gelirlerinin dağılımının değişmesine neden olabilecektir.

Kendi sınırları içerisinde kamu hizmetlerini sağlamakla sorumlu olan hükümetler, kamu hizmetlerine çeşitli vergilerden finanse edilen yüksek seviyelerde kaynak tahsis etmek zorundadırlar. Kamusal hizmetleri yeterince gerçekleştirmek, optimum düzeye ulaştırmak

isteyen ülkeler vergi kaybını telefi etmek için çeşitli yöntemler geliştireceklerdir. Vergilendirebilir gelir üzerinde vergi yükleri artırılarak, kaybedilen gelir telafi edilmeye çalışılacaktır (Akdeniz ve Arıkan, 2009,s.322). Bu vergiler ulusal sınırlar içerisinde yaşayan ve ulusun ekonomik istikrarından ve vergilendirme ile finanse edilen hizmetlerden yararlanan kişiler üzerine konulmaktadır. Vergi vermeyenlerin veya ödemesi gereken verginin altında vergi verenlerin var olduğu bir toplumda, kamu hizmetlerinden yararlanmada vergi vermeyen bu kesimde kamu malları özelliğinden kaynaklanan herkesin yararlanması veya kamu malları tüketiminden mahrum bırakılmama nedeni ile, vergi adaletine yönelik inanç kaybolacaktır (Çataloluk, 2009,s.223).

Faktör hareketliliğinin artmasıyla beraber üretim faktörlerinin, vergi yükündeki sınır ötesi farklılıklara duyarlılıkları da artmıştır. Ülkelerin karşı karşıya olduğu sermaye kaçıışı ve vergi kaçakçılığı problemi, onları sermaye kadar vergiden kolayca kaçınamayan emek üzerine yüksek vergi uygulamaya yöneltmiştir. Çünkü üretim faktörleri arasındaki uluslararası hareketlilik derecesi farklıdır. Emek sermayeden daha yüksek oranlarda vergiye maruz kalmaktadır. İşgücünün hareketliliği sermayeden daha azdır. Emek üzerindeki vergi yükünün artması vergilemede adalet ilkesine ters düşmekte, kayıtdışı istihdamı teşvik etmekte ve ülkedeki işsizlik oranını yükseltebilmektedir. Vergi yüklerinin emek aleyhine değişmesi gelir ve varlık eşitsizliğinin giderek daha da artmasına neden olmaktadır (TJN, 2009(a)). Özellikle gelişmiş ülkelerin vergi oranları ve yüklerinde artışlar söz konusudur. OECD ülkelerinin çoğunda, vergi oranları içinde sosyal güvenlik kuruluşlarına ödenen katkı paylarında artışlar görülürken, kurumlar vergisi oranlarında pek bir değişiklik meydana gelmemiştir. Vergi yükü oranında meydana gelen bu değişimin yanında diğer önemli değişimde vergi yükünün dağılımında, dolaysız belli vergilerden tüketimin vergilendirildiği dolaylı vergilere yönelme yaşanmasıdır (Uyanık, 2001,s.71). Dolaylı vergilerin vergi gelirlerindeki içindeki payının artması düşük gelirli bireyler için vergi yükünün artması demektir. Bu da gelir dağılımı eşitsizliklerini daha da arttıracaktır.

Örneğin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri nüfus artışıyla ilişkili hizmet talebinin artışı ya da harcamaların artmasını finanse edecek gelirleri sağlama zorluğuyla ile yüz yüzedirler (Hines ve Summer, 2009,s.1). Kamu harcama politikaları, asgari geçim düzeyinin altında bulunan yoksul kesimlere doğrudan doğruya bedelsiz mal veya hizmet sunarak ya da sosyal transferler kanalıyla onların satın alma güçlerini yükseltme çabasını gösterebilme yeteneğine sahiptir ya da böyle doğrudan bir harcama politikasını uygulamak yerine, bu kesimin ağırlıklı olarak yararlandığı sağlık, eğitim harcamalarını öncelik vermek ve

bunların devlet bütçesi içindeki nispi yüklerini artırmak suretiyle gerçekleştirirler. Böylece gelir dağılımını yoksul kesimler lehine düzeltici uygulamalar gerçekleştirilmiş olur (Palamut ve Yüce, 2001,s.16).

1.3.5. Küreselleşmenin Neden Olduğu Vergi Kayıpları

Ekonomilerin entegrasyonu ve e-ticaretin artması vergiden kaçınmayı kolaylaştırmakta, dolayısıyla arttırmaktadır. Dünya entegrasyonu arttıkça emek ve sermaye gibi üretim faktörlerinin vergi oranı düşük olan ülkelere kayma endişesi, ülkelerin vergilendirmede yüksek oran uygulama yetkisine sınır getirmektedir.

Dijital bilgi akışının hızlı bir şekilde gerçekleşmesi sonucunda, paranın kolay ve ucuz bir şekilde ülkeler arasında dolaşımı gerçekleşmektedir. Bu ticaret sonucunda kazanılan gelirin ne kadarının vergi otoritelerine beyan edildiği hususu ise bilinmemektedir. Birleşmiş Milletlerde bu işlemlerin genellikle vergi kaçakçılığı ve kara para aklama amaçlı olduğu tartışılmaktadır (Aydın, 2001,s.141-142).

Sermaye hareketliliğinin önündeki vergi dışı engellerin ortadan kalkması ve teknolojideki gelişmeler vergiyi uluslararası ticaret ve yatırım kararlarında önemli bir faktör haline getirmektedir. Bu durum yatırım, finansman ve diğer iş kararlarının ülkeler arasındaki vergi farklılıklarına duyarlı hale gelmesine yol açmıştır. Küreselleşme sıcak para ve diğer(finansal) hizmetleri çekmeye yönelik özel vergi düzenlemeleri yapması sonucunu doğurmuştur. Sermaye ve mobilitesi yüksek(finansal) hizmetlerin kendi ülkelerine çekilmesi ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlanması amacıyla diğer devletlerde yerleşik kişi ve firmalara yönelik bir takım özel vergi rejimleri oluşturulmaya devam edilmektedir. Giderek bu tür uygulamalar yaygınlık kazanmış ve bir çok devletin vergi sistemlerinde bu tür düzenlemeler yer almaya başlamıştır (Cangir, 2000,s.105).

Son yıllarda vergi cenneti olarak adlandırılabilen ülke veya bölgelerin ortaya çıkması mükelleflerin vergiden kaçınmayı ve vergi kaçırmalarını kolaylaştıran yeni bir olanağa kavuşmalarına ve dolayısıyla ulus devletlerin vergi kaybına uğramasına yol açmaktadır. Çok düşük vergi oranlarına sahip olan ve kendilerine yönelen finansal sermaye üzerinden aldıkları cüzi vergi ve ücretlerden gelir elde etme imkanına kavuşan sermaye sahipleri buralarda elde ettikleri gelirleri beyan etmediği için sermayenin kaynağı olan ülkeler vergi kaybına uğramaktadırlar. Örneğin Almanya’ da bankalardaki mevduat üzerinden %30

oranında gelir vergisi tevkifatı yapıldığından, bir çok Alman vatandaşı tasarruflarını yurtdışında, çoğunlukla Lüksemburg ve İsviçre' de değerlendirmektedir (Ağbal, 2001,s.78).

1930'larda refah devletinin ortaya çıkışıyla yükselen vergi yükü, vergi kaçakçılığının nedenini oluşturmuş, kayıt dışı faaliyetleri hızlandırmış, vergiden kaçınma davranışının artmasına neden olmuştur. Vergiden kaçınma davranışının artması, vergi sisteminin yapısında ortaya çıkan sorunlardan, vergi oranlarının yüksekliğinden, vergi yükünün yüksek olmasından, vergi denetiminin yetersizliğinden ve bürokrasinin çok ağır işlemesinden kaynaklanabilmektedir. Vergi kayıp ve kaçığının en önemli nedeninin vergi oranlarının yüksek olması ve yüksek vergi oranlarının vergi kayıp ve kaçaklarına teşvik etmesi bir yerde mükelleflerin vergiye karşı gösterdiği tepkinin sonucudur. 1980'li yıllarda gelişen küreselleşmeyle beraber sermaye hareketlerinin üstündeki sınırların kaldırılmasıyla vergi cennetleri ve bunların faaliyetleri artmıştır (Aydın,2009,s.98). Vergi cennetlerinin sayısı ve büyüklükleri sınır ötesi hareketlerin artmasıyla ilişkilidir, yerel vergiler ve diğer yasal kurallardan kaçınma isteği, varlıkların vergi cennetlerine taşınmasında temel noktayı oluşturur. Vergiler sonuç itibariyle bireyin kullanılabilir gelirinde ya da servetinde bir azalmaya neden olmaktadır. Bundan dolayı bireyler ve kurumlar vergi ödemekten kaçınmakta, vergi cennetlerindeki vergi avantajlarından yararlanmaktadırlar.

Sermaye piyasalarının küreselleşmesi off-shore faaliyetlerin hareket serbestliğini büyük oranda arttırmıştır. Küresel sermaye hareketleri, yasal birikimler olduğu kadar yasadışı yollarla elde edilen gelirleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu gelirlerin kendilerine vergi cennetleri gibi barınabilecekleri güvenli sığınıklar bulmaları ise sorunu büyütmede, mali sistem açısından problemler taşıyabilmektedir. Dünya ekonomisinin küreselleşmesi, birçok kapalı ekonominin açık hale gelmesini sağlamakta, dünya ticaretini, dünya üretiminin üstüne çıkarmakta; uluslararası piyasaların gelişmesi, bireyler ve kurumların fonlarını sınırsız olarak en yüksek getiriyi alabilecekleri yerlerde değerlendirmelerine imkan tanımaktadır.

Vergi cennetleriyle ilişkilendirilen vergiden kaçınma yüksek vergili ülkelerin vergi tabanlarında potansiyel aşınmalar barındırır, vergi gelirlerinde düşme yaratır ve bu vergi oranlarının artması ya da hükümet harcamalarının azalmasıyla karşılanır (Hines, 2005,s.94). Vergi cennetlerinin önerdikleri gizlilik, düşük veya sıfır vergi oranı ve esnek düzenlemeler nedeniyle büyük şirketler ve zengin bireylerin off-shore uygulamalarını kullanarak vergi

ödeme sorumluluğundan kaçmalarına ve geri kalanların ise bu yükü üstlenmelerine neden olmaktadır.

Vergi cennetlerinin sunduğu avantajlardan yararlanan diğer ülke vergi mükellefleri, yerleşik oldukları devletlerin vergi gelirleriyle finanse edilen hizmetlerinden yararlandıkları halde bu hizmetlerin finansmanına katkıda bulunmaktan kaçınmış olmaktadırlar (Cangir, 2000,s.106-107) Vergi cennetleri zengin kişilere sağladığı avantajlarla vergiden kaçma olanağı tanımakta, kamu gelirine büyük oranda bağımlı olan fakir ülkelerden sermaye kaçısını hızlandırmakta, ekonomik büyümeyi engellemekte, dünya çapında suç ve bozulmayı teşvik etmekte, yoksulluk ve eşitsizliği arttırmaktadır (TJN, 2009(a)).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) 1998 yılındaki “Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Global Sorun “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” adlı raporunda vergi cennetlerinin ve zararlı tercihli vergi rejimlerinin, ülkelerin efektif vergi oranlarını diğer ülkelere oranla net bir şekilde daha düşük tutmak suretiyle, vergi sistemleri ve ekonomiler üzerinde tahribatlar yaptığı ve bunun sonucu olarak (OECD, 1998,s.16):

- Finansal akımların ve dolaylı olarak da fizik yatırım akımlarının yönünün değiştiği,
- Vergi yapılarının bütünselliği ve vergi adaletinin zaafa uğratıldığı,
- Mükelleflerin vergi mevzuatına uyum konusundaki(tax compliance) kanaatlerinin zayıfladığı,
- Vergi ve kamu harcamalarının düzey ve ağırlığının yeniden kurgulanmasına sebep olduğunu,
- Vergi yükünün önemli bir bölümünün haksız bir biçimde, özellikle emek olmak üzere daha az hareket yeteneğine sahip üretim faktörleri üzerine kaymasına yol açtığını,
- Vergi uygulamalarının idareye ve mükelleflere yarattığı yükün artmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

Mevcut tasarrufları yatırıma dönüştüren ve elektronik ticaretin gelişimi sonucunda, her geçen gün mevcut finansal araçlara yenileri eklenmektedir. Bu şekilde ortaya çıkan yatırım araçları işlemlerinin gerçekleştiği kurum ve kuruluşlar, Offshore merkezlerde faaliyet göstermekte olup; buralardan kazanç elde edenleri tanımlamak büyük problem olmaktadır (Aydın, 2001,s.142). Bu durum ulus devletlerin vergisel izleme ve denetimlerini zorlaştırarak vergi kayıplarını arttırmaktadır.

Brezilya, Karayip Adaları ile ilgili ticari açığının 4 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir. Bu rakam vergiden kaçınmak amacıyla kayıt altına girmeyen rakama işaret etmektedir (Australian Governments, 2008,s.6). Gelişmekte olan ülkelerin Offshore faaliyetleriyle ilişkili mali kayıplarını hesaplamak imkansızdır. Gizlilik, elektronik ticaret ve sermayenin artan hareketliliği tüm hükümetleri toplam vergi gelirdeki problemlerle yüz yüze getirmiştir. Vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma arasındaki sınır gittikçe bulanıklaşmaya başlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yüz yüze oldukları vergi kaybı onları yabancı yardımlara daha da bağımlı hale getirmektedir (TJN, 2009(a)).

Küçük ada ülkelerinin refahlarının onların vergi cennetleri ve offshore finans merkezi aktivitelerine bağımlılığı, globalizasyon sürecinde global finansal istikrar, para aklama,mali deregülasyon ve uluslararası vergi politikası tanımının değişmesiyle ilgili bir numaralı tartışma konusudur (Hampton ve Christensen, 2002: 1658). Vergi cennetleri kara para aklama ve vergi kaçırma merkezleri durumundadırlar. G-7 kara para aklama faaliyetlerini önlemek amacıyla Financial Action Task Force' u kurmuştur (Uyanık, 2001,s.74). OECD, Avrupa Birliği vergi cennetlerine karşı çalışmalar yürütmektedir. Vergi cennetleriyle ilgili kuşkularda çeşitli faktörler etkilidir. Örneğin OECD zararlı vergi rekabetine odaklanmıştır, FAFT ise kara para aklamayla ilgilenmesine rağmen para aklama ve zararlı vergi rekabetinde gizliliğin oynadığı rol hakkında bu gruplar arasında örtüşme vardır (Hampton ve Christensen, 2002,s.1660).

Küreselleşme sürecinde uluslararası mali sistem ve vergi cennetleri ikinci bölümde daha ayrıntılı incelenmektedir. Vergi Cennetlerinin ortaya çıkışı, gelişimi ve vergi cennetlerinin genel özellikleri ikinci bölümde açıklanacaktır. Bazı OECD ülkeleri ve Türkiye, 1998 yılında OECD'nin yayınladığı "Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Küresel Sorun" isimli raporda sayılan vergi cennetleri kriterleri açısından değerlendirilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİ VE VERGİ CENNETLERİ'NİN, GENEL ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN OECD ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. Vergi Cennetlerinin Tanımı ve Genel Özellikleri

“Vergi cennetleri, en basit biçimde yabancı yatırımları çok düşük vergi oranları ile vergileyen ülkeler” olarak tanımlanabilir (Günaydın,1999,s.76). “Vergi cennetleri, bir başka açıdan artan uluslararası rekabet koşullarında firmaların yerleşik oldukları idari birimlerde yüksek düzeyde vergi ödemekten kaçınmak ve vergilemeden kaynaklanan mali yükü en aza indirmek için vergi planlaması sonucu tercih ettikleri yerler olarak tanımlanabilir”(Aktan ve Vural, 2004,s.11-12). Bu tip yerler düşük vergilemenin sağlandığı ve mükelleflerin mümkün olan en az kontrole tabi tutulduğu yerler olduğu için, kayıt altında ve yasal bir biçimde faaliyet gösteren birey veya firmaların yanı sıra global ölçekte her türlü kayıt dışı iktisadi faaliyet sonucu elde edilen gelirlerin kayıt altındaki (yasal) ekonomiye aklanarak aktarılmasını sağlayan adacıklardır. Bu nedenle vergi cennetleri vergileme açısından olduğu kadar “kara ekonomi” de sürdürülen faaliyetler açısından da global düzeyde bir tür kayıt dışı ekonomik alan olarak addedilebilir. Başka bir ifadeyle, vergi cennetleri, kıyı bankacılığı ve paravan şirketler aracılığı ile kara paranın aklandığı ve kayıt içi ekonomik alanlara sürüldüğü alanlardır (Aktan ve Vural, 2004,s.12).

Pratikte OECD ülkelerinin çoğu vergi cennetlerini tanımlayan ya da onları tanımlayacak herhangi bir kriteri yasal ya da yönetsel prosedürlerine koymamışlardır. Bununla beraber bu ülkelere karşı önlemler alan birkaç ülke vergi cennetlerinin tanımında vergileme düzeyleri ile ilgili şartları ortaya koymuşlar ve bu kriterlere uyan ülkelerin listesini hazırlamışlardır.

Federal Almanya’ da konu 1960’da yasama açısından ele alınmış, 1964’de yayınlanan raporla ilk defa vergi cennetlerine karşı önlemler gündeme gelmiştir. 1972 yılında kabul edilen bir yasayla, vergi cenneti olarak sayılan ülkelerin liste halinde yayınlanması kabul

edilmiştir⁶. Fransa herhangi bir liste uygulamasına gitmemiştir (Karsan, 1984,s.54-55). Fakat kar üzerinde vergi bulunmayan ya da vergilemenin Fransa' dan çok fazla düşük düzeyde olduğu yabancı ülkeler ve bölgeler olarak yasalarında belirtmiştir. Belçika yasalarında vergi cennetlerine, "vergilemesi gereğinden fazla elverişli olan ve şirketlere özel vergi anlaşmalarıyla fayda sunanlar" olarak referans vermiştir. Bu koşullar altında Almanya, vergi cennetlerini gelir üzerinde ortalama verginin %30'dan daha az olduğu kurumlar olarak tanımlamıştır (Smith, 1999,s.5).

Vergi cenneti olarak kabul edilen ülkeler, Avustralya ve Japonya tarafından da listeler halinde yayınlanmıştır. Ayrıca Japonya' da 1978'de kabul edilen bir yasa hükmü ile vergi cennetleri tanımında, her çeşit veya belli türdeki kurum kazançlarının tabi olduğu vergi yükünün Japonya'daki kurum kazançlarına oranla önemli ölçüde düşük bulunmasını ölçü olarak almıştır (Karsan,1984,s. 55).

Artan uluslararası sermaye hareketlerine rağmen, yine de bu artan faaliyetlerin de ulus ötesi (transnational) sermaye hareketlerine yönelik yasal düzenlemelerin yapılması gerçekleşmemiştir. Böylece tam olarak vergi cennetlerinin ne olduğuyla ilgili kabul edilmiş bir tanımlama yoktur (Smith, 1999,s.4).

OECD 1996 yılında vergi cennetleriyle ilgili çalışmalar yapmış ve 1998 yılında bir rapor yayınlamıştır. OECD'nin 1998 yılında yayınladığı "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue" adlı raporda vergi cennetlerini tanımlayan kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler (OECD, 1998,s.23):

- Yalnızca nominal (sözde mevcut olan) vergileme yapılması veya verginin hiç alınmaması
- Vergi istihbaratının diğer ülkelere gizlenmesi
- Vergi yasalarının açık olmaması
- Fiili faaliyet yapılmasının zorunlu olmayışı' dir.

⁶ Bilgi verici olan bu listede vergi cennetleri 3 grupta toplanmıştır. Birinci grubu gelir vergisi hiç uygulanmayan ülkeler (Andora, Bermuda, Bahama), ikinci grubu düşük oranda gelir vergisi uygulayan ülkeler (Angola, Lihtenştayn), üçüncü grubu bir çok konuda önemli vergi avantajı sağlayan ülkeler (Panama)- Yurtdışı deniz taşımacılığı ve inşaat işlerinden sağlanan kazançlarla, yabancı kaynaklardan elde edilen temettülerin vergiden muaf tutulması-oluşturur (KARSAN, 1984,s.55).

Vergi cennetleri genellikle düşük vergi oranlarının uygulandığı, ticari gizlilik taşıyan ve çoğunlukla Offshore Finans Merkezleri (OFM) olarak tanınan ülkeler olarak da tanımlanmaktadır (OECD, 1998, s.23'den aktaran Mitchell, 2000,s.10).

Herhangi bir yeri OFM olarak değerlendirmek için bu yerlerde düşük kurumlar vergisi, şirket birleşmelerinin kolaylığı ya da üst düzey koruyucu gizlilik hukuku gibi uygulamaların bulunması gereklidir. Bu yerler genellikle, kurumlar ya da özel ekonomik bölgeler yoluyla yerleşik olmayanlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri büyük ölçüde ülke içine yönlendirebilecek kapasitede çekiciliğe sahiptirler (FSF, 2000,s.9).

Literatürde OFM ve vergi cennetlerinin birbiri yerine kullanıldığına rastlanmaktadır⁷. Rose ve Spiegel OFM olarak tanımlanan yerlerin temel özelliklerine bakarak onların vergi cenneti olarak tanımlanabileceklerini savunmuşlardır (Rose ve Spiegel, 2007,s.1311-1320). Vergi cennetleri ve OFM'ler birbirleri yerine kullanılabileceğini Dwyer'de de görmekteyiz (Dwyer, 2009, s.51). Vitelar, OFM teriminin 1980'lerde kullanılmaya başlandığını belirtmektedir (Vitelar, 2009,s.1). OFM'lerin genel özelliklerine bakıldığında vergi cennetlerini tanımlamada kullanılan kriterlere benzer özellikler taşıdıkları görülür.

Offshore finansal merkezlerinde yalnızca yabancı kredi müşterileri ile yabancı mudilere hizmet verilmektedir. Bu merkezlerde yapılan işlemlerin nitelik ve türlerine göre bakıldığında kağıt merkezler ve fonksiyonel merkezler olmak üzere iki sınıfa ayrılabilirler. Kağıt merkezler olarak adlandırılan yerler gerçek anlamda bankacılık faaliyetlerinin yapılmadığı yalnızca merkezin sağladığı mali, ekonomik avantaj ve faaliyet serbestliğinden faydalanmak, maliyet düşürmek amacıyla uluslararası bankaların ve şirketlerin tercih ettikleri merkezlerdir. Lisans ücreti olarak adlandırılan yıllık sabit bir ücretin dışında herhangi bir vergi veya kambiyo denetimi söz konusu değildir. Bu merkezlere Hollanda Antilleri, Cayman Adaları ve Avrupa kıtasındaki Liechtenstein örnek verilebilir. Fonksiyonel merkezler ise daha çok, sanayileşmiş, gelişmiş batı ülkelerinde bulunmaktadır. Örneğin, Londra, Paris, Zürih, Frankfurt, ABD'deki International Banking Facilities (IBF), New York gibi uluslararası finans merkezlerindeki kıyı bankacılık birimleri her türlü bankacılık işlemlerini icra etmekte, mevduat kabulü yanında Euro pazarlarla bağ kurarak temin edilen fonların önemli merkezlerde kredi talep edenlere tahsisini gerçekleştirmektedir. Fonksiyonel merkezler aynı zamanda Euro piyasaların bir bileşeni durumundadır (Banka ve Bankacılık, 2010,s. 64-65).

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hampton ve Christensen(2002); Coates Ve Rafferty (2006); Masciandaro(2005).

Bu ayırmadan da görüleceği gibi vergi cennetleri ülkeler OFM olarak nitelenebilmektedir. Fakat en temel ayırım, OFM'lerin genellikle bir bölgeye özgü uygulamalar için kullanılmasıdır. Vergi cennetleri ise genellikle küçük ada ülkeleri için kullanılır. Vergi cennetlerinde genel bir vergi sistemi vardır, OFM'ler de ise ulusal vergi sisteminden bağımsız bir vergileme mevcuttur. Fakat genel özelliklerine ve etkilerine bakıldığında vergi cennetleriyle benzer özellikler taşıdıkları görülmektedir.

OFM'lerin genel özellikleri (FSF, 2000,s.9):

- Vergiler düşüktür veya işletme ve yatırım gelirlerinde vergileme yoktur,
- Stopaj vergisi yoktur,
- Hafif ve esnek birleşme ve lisanslama rejimlerine sahiptirler,
- Hafif ve esnek denetim rejimleri bulunmaktadır,
- Kredilerin ve diğer özel şirket araçlarının esnek kullanımını mümkündür,
- Finans kuruluşlarına ve / veya fiziksel bir varlığa sahip kurumsal yapılara ihtiyaç yoktur,
- Aşılmaz gizlilik yasalarına dayalı müşteri gizliliği yüksek düzeydedir,
- Yerleşiklerin benzer teşviklere erişemezliği söz konusudur.

Bu ülkeler sağladıkları vergi avantajları ve düşük denetim ve regülasyonlarla fon yatırımları ve finansal hizmetler için bir cazibe merkezi oluşturmuşlardır (Akdiş, 2009). Vergi cennetleri ve OFC'ler genellikle önemli vergi avantajları önerirler (TJN, 2009(b)). Yatırımcıların varlıklarını OFM'lere taşımalarındaki temel motivasyon yerel vergi hukukundan kaçmak ya da diğer yasadışı faaliyetlerini mali sisteme sokmaktır (Rose ve Spiegel, 2007,s.1320).

OFM'ler kullanılarak: uluslararası şirketler, düşük vergi oranları ile karlarını maksimize eder ve özel amaçlı araçlar yoluyla kazançlarının güvenliğini sağlarken; bireyler ve şirketler

ise potansiyel hak sahiplerinden malvarlıklarını korurlar, yatırımcılar(bireysel, yatırım fonları, tröstler vb.) gelirlerini minimize ederek vergi vermekten ve yatırım durumlarını ifşa etmekten kaçınırlar, finansal kurumlar OFM içindeki birliktelikleriyle gelirlerini minimize eder ve düzenleyici uygulamalardan kaçınırlar. Finansal kurumlar bu merkezler ile gelirin minimize edilmesinde ve vergiden kaçınılmasında müşterilere yardımcı olurlar, sigorta şirketleri, rezervlerini düşük vergili yerlerde biriktirirler, suçlular ve diğerleri, fonlar gibi kaynakları bankacılık sistemi yoluyla ve yerel gizlilik yasalarıyla, uygulamaların soruşturulmasına ve denetleyici otoritelere (yabancı otoriteleri içeren) karşı koruma anlamında ya da finansal hileler yoluyla suç kazançlarını aklamaktadırlar (FSF, 2000,s.10).

Vergi cennetleri, "kıyı bankacılığı" ve "tercihli vergi rejimleri" gibi isimlerle de anılmaktadır (Bilici, 2004,s.601). Kıyı bankacılığı, bir ülkenin kıyısında, ancak o ülkeye dahil sayılmayan alanda yapılan bankacılığı ifade etmektedir. Buradaki yatırımlar genelde portföy yatırımları şeklinde gerçekleşmektedir (Özdemir, 2006,s.44). Kıyı bankacılığının ayırt edici özelliği ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullanılması olgusudur. Kıyı bankacılığı, genellikle hem alacaklının hem de borçlunun yabancı olduğu işlemlerin uygulandığı bir bankacılık türüdür. Kıyı bankacılığı merkezleri temelde, belirlenen amaçlara hizmet edecek fonların uluslararası transferine önyak olmaktadır. Bu işlemleri yaparken kıyı bankaları, uluslararası bankacılık işlemlerinde, yabancıların birbirleri arasındaki sınırsız para transferine olanak sağlayan bir düzenlemeye sahip oldukları gibi, çok düşük oranlarda vergilendirmeye ve göreceli olarak çok daha az karşılık ayırma hakkına sahiptirler (Cimat ve Taş, 2004). İlk olarak Kuzey Amerika'da "International Banking Facilities" adıyla anılan şube uygulamaları ile ortaya çıkmıştır. Başlangıçta özellikle Karayipler'de bir çok Kuzey Amerika merkezli bankaların kıyı bankacılığı faaliyeti yürütmek üzere banka şubeleri açtıkları gözlenmiştir (Aydın, 2009,s.95-96). 1960'lı yıllardan itibaren, kıyı bankacılığının genellikle vergi cenneti ülkelerde gerçekleştirilmesi bu iki kavramın çoğunlukla aynı anlamda anılmasına yol açmaktadır (Bilici, 2004,s.601). 1970'lerden sonra vergi cenneti kavramı daha çok küçük ada ülkelerinde yürütülen kıyı bankacılığı kavramıyla beraber anılmaya başlanmıştır (Aydın, 2009,s.96). Fakat vergi cennetleri kıyı bankacılığı uygulamalarını da içine alan daha geniş bir kavramdır. Bir ülkede kıyı bankacılığının yapıyor olması OECD kriterlerine göre o ülkenin vergi cenneti olmasını gerektirmemektedir. Kıyı bankacılığının genel özellikleri şöyle sıralanabilir (Cimat ve Taş, 2004):

- Kıyı bankaları buldukları ülkede geçerli olan para birimi dışındaki bir para birimi ile işlem yaparlar.
- Kıyı bankaları şart olmasa da esasen yerleşik olmayan kişiler ve kurumlarla işlem yaparlar.
- Kıyı bankaları genellikle yurt içi finans piyasasının tabi olduğu yasaların, sınırlamaların ve kontrollerin çoğundan muafır.
- Birçok kıyı bankacılığı merkezlerinde çok sıkı biçimde sır saklama ilkesi uygulanmaktadır.

Kıyı Bankacılığının gelişmesinde, bu bankalara tanınan serbestlikler oldukça önemlidir. Genel olarak bu serbestlik ve muafiyetler aşağıdaki gibidir (Cimat ve Taş, 2004):

- Faiz oranlarının belirlenmesinde serbestlik.
- Belli bir likidite, disponsibilite oranı uygulanmaması, munzam karşılık yatırılmaması.
- Dolaysız vergi olarak alınan gelir veya kurumlar vergisinin kaldırılması ya da çok düşük seviyelere çekilmesi.
- Bankaların müşterilerine ödeyecekleri faizden veya interbank işlemlerinden doğacak faizlerden stopaj kesilmemesi, yurt içi bankaların tabi olduğu kambiyo sınırlamalarına tabi tutulmaması.

Fakat bazı kaynaklarda dar ve geniş anlamda kıyı bankacılığı ayrımı yapılmaktadır. Dar anlamda kıyı bankacılığı için, belirtilen bu özelliklerin yanında vergi denetim konularında önemli kolaylıklar sunan Bahama, Cayman Adaları, Hollanda Antileri ve Barbados gibi vergi cenneti ülkeler örnek verilirken, Lüksemburg, Hong Kong gibi finans merkezler dar anlamda kıyı bankacılığı örnekleridir (Banka ve Bankacılık, 2010,s.52).

Tercihli vergi rejimleri ise, vergi cenneti olan veya olmayan ülkelerde uygulanabilmekte, uygulayan ülkeler açısından avantaj, diğerleri açısından ise dezavantaj oluşturarak zararlı vergi rekabetine neden olmaktadır (Akdeniz ve Arıkan, 2005,s.293). Tercihli vergi rejimleri, ayırt edici kılan faktörler, temel faktörler ve yardımcı faktörler olarak sayılmaktadır. Düşük veya sıfır efektif vergi oranı, rejim içinde serbest vergi "kantonları" yaratılmış olması, şeffaflıktan yoksunluk, etkin bilgi değişiminin olmaması temel faktörleri oluşturmaktadır. Yardımcı faktörler ise; matrahın suni olarak yaratılmış olması, uluslararası

transfer fiyatlandırma ilkelerinin uygulanmaması, yurtdışından elde edilen gelirin vergiden istisna edilmesi, vergi oranı ya da matrahın pazarlığa tabi olması, bilgi değişimi konusunda mahremiyet kurallarının bulunması, çok sayıda çifte vergilemeyi önleme anlaşmasının bulunmasıdır (OECD, 1998,s.25-30).

Vergi cennetlerinden farkları ise şöyle özetlenebilir: Vergi cennetlerinde sıfır ya da düşük nominal vergi oranı uygulanır. Sıfır ya da nominal vergilemeyle beraber, bu yerlerin, yerleşik olmayanlar tarafından yerleşik oldukları ülkedeki vergilerden kaçmak için kullanılması vergi cenneti olarak tanımlanmasında yeterlidir. Benzer olarak yine sıfır ve nominal vergilemeyle beraber diğer ülkelerin vergi amacıyla bilgi edinmelerinde çok ciddi sınırlar varsa yine vergi cenneti olarak tanımlayabiliriz. Tercihli vergi rejiminde ise, anahtar faktör vergiyle ilgili sıfır ya da düşük efektif vergi oranıdır. Tercihli vergi rejiminde bu rejim yerleşik olmayanlarla sınırlı ve yerel ekonomiden izole edilmiştir, vergi ödeyenlerin bu rejimden elde ettikleri faydalara ilişkin bilgiler gizlidir, şeffaflık yoktur (OECD, 1998,s.21). Vergi cennetlerinde gerçekte herhangi bir faaliyet yürütülmemekte, işlemler kağıt üzerinde gerçekleştirilmektedir. Tercihli vergi rejimlerinde ise finansal hizmetler ile vergi farklılıklarına duyarlı sermaye yatırımları yürütülmektedir (Cangir, 2000,s.91).

Vergi cenneti bireyler ve şirketler için vergi yüklerini azaltarak, bankacılık, yasal ve mali yardımcılıklar, ulaşım ve iletişim, ofis ekipmanları, basım, inşaat, otel ve pek çok altyapı için yerel mal ve hizmet talep yaratan endüstri merkezi olmaya uygun olmayan ülkelerdir. Vergi cennetlerinin çoğunda, temel ekonomik aktivitelerin çatısını bu hizmetler oluşturur, temel istihdam kaynağı olmasalar bile bunların sunumu önemlidir ve banka lisansı çıkarma, damga vergisi, kayıt ücretleri ve bunun gibi diğerleri önemli gelirlerdir. Ayrıca vergi cennetleri büyük miktarlarda sermayeyi çekerek ve bunları düşük oranda vergilendirerek kendi vatandaşları üstünde yüksek vergi yükü yaratmadan vergi gelirlerini arttırabilmektedir (Smith, 1999,s.5).

Başlıca iki off-shore kullanıcı kategorisi vardır; ÇUŞ'lar ve varlıklı kişiler. 1960'lardan itibaren bu kullanıcılar için bir dizi hizmet yaratılmıştır. Bazıları sigortacılık (captive insurance) (Bermuda), offshore şirketlerin tescili İngiliz Virgin Adası (BVI) ve tröst yönetimi ve güvenlik gibi alanlarda uzmanlaşmışlardır (Jersey) (Hampton ve Christensen, 2002,s.1657-1658).

Vergi cennetleri üç adet temel amaca hizmet etmektedirler. Birinci olarak, pasif yatırımların tutulduğu/muhafaza edildiği bir yer fonksiyonu icra etmektedir(Money boxes). İkinci olarak, kağıt üzerinde, karların oluşturulduğu bir ortam olanağı sağlamaktadır. Üçüncü olarak ise, özellikle banka hesaplarına ilişkin olmak üzere, vergi mükelleflerinin kolaylıkla, diğer ülkelere ait vergi otoritelerinin gözetimi ve denetimi dışında kalabilmelerine imkan sağlamaktadır(safe Harbours) (OECD, 1998,s. 21-22).

Vergi cennetleri politik ve ekonomik istikrarın sağlandığı bir ortamda varlıklarını sürdürürler ve bu özelliklerine ihtiyaç duyarlar. Vergi cenneti olarak nitelendirilen yerlerin düzenleyici ve kontrol edici uygulamalar nedeniyle geleceğinin tehlikede olması ve vergi cennetleri olan yerlerin engellenmesi politik ve ekonomik güvensizlik olarak ifade edilir. Günümüzde vergi cennetlerinin ulusal vergi sistemleri üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin bir görüş birliği olsa da, onların düzenlenmesine ilişkin politika önerilerinin yeterli düzeyde olmaması bu ve benzeri riskleri ortadan kaldırmaz.

Bunun dışında bu yerlerde profesyonel danışmanların varlığı, muhasebeci, hukukçu gibi, vergi cennetlerindeki operasyonlarını kurmak istemelerinde hayati önem taşır. Vergi cennetlerinde fiziksel ulaşılabilirlik olmalıdır. Özellikle finansal ve bankacılık hizmetlerinde, Ulaşımında (hava ya da denizle bağlantı), ağlar konusunda telefon, posta, internet gibi, gerekli altyapı en iyi şekilde sağlanmalıdır. Finansal aktivitelerin gelişimi için yeni iletişim teknolojileri özellikle önemlidir Bilgisayar, internet, telekomünikasyon uyduları vb. (Smith, 1999,s.7).

Vergi cennetlerinin yabancı mükelleflere çekici gelen başlıca özellikleri, sıfır vergilemeye kadar varan önemli ölçüdeki vergi avantajları, faaliyetlerde kural ve bürokrasi yokluğu, asgari düzeyde kambiyo kontrolü ve bankalar ve ticari faaliyetlerle ilgili sınırların sıkı şekilde korunmasıdır (Edizdoğan, 2008,s.223). Vergi cenneti ülkelerin özelliklerinden biri de banka işlemleridir. Bankacılık sektörü, bir vergi cenneti ekonomisi için büyük önem taşır. Vergi cennetlerinin çoğu kıyı bankacılığını teşvik eden politikalar izlemektedir. Bu, ikamet edenlerin ve etmeyenlerin bankacılık faaliyetleri arasındaki ayrımla yapılır. Genellikle ikamet etmeyenlerin faaliyetleri rezerv zorunluluklara sahip olmayacaktır, faklı bir şekilde vergilendirilecektir ve dış değişim veya diğer kontrollere tabi olmayacaktır. Günümüzde büyük bankaların çoğunun vergi cenneti ülkelerde (Örneğin Bahamalar ve Cayman Adaları) şubeleri vardır. Vergi cenneti ülkelerin özelliklerinden biride bu ülkelerin diğer ülkelerle vergi anlaşmaları yapmamalarıdır. (Günaydın, 1999,s.78-79).

Vergi cennetlerinin çoğu ikili nakit kontrol sistemine sahiptir. İkamet edenler ve etmeyenler ve yerli nakit ile yabancı nakit birbirinden farklı işleme tabi tutulur. Genel bir kural olarak ikamet edenler nakit kontrollerine tabidirler ve ikamet etmeyenler nakit kontrolüne tabi olmazlar. Ancak, ikamet etmeyenler yerel nakit ile ilgili kontrollere bağlı olacaklardır. Bu kurallar, diğer alanlarda iş yapmak için vergi cennetlerinin kullanımını kolaylaştırması amacıyla benimsenmişlerdir (UN, 1994,s.70 akt. Günaydın, 1999,s.79). Vergi cennetinde ikamet edenler genel olarak nakit kontrolüne tabi olduklarına göre yabancılara sunulan avantajlardan yararlanamamaktadırlar.

2.2. Vergi Cennetlerinin Gelişim Süreci

Vergi cennetleri doğası gereği vergileme ile ilişkilidir ve bu uygulamalara oldukça eski zamanlarda rastlanabilir, yalnızca vergi cennetleri ifadesi şu anki yüzyıla aittir. Antik Yunanda, ithal mallar üzerindeki % 2'lik vergiden kaçınmak için tüccarlar mallarını Athena yakınındaki adalarda depolarlardı. Orta Çağda Helenistik Lig'e dahil kentlerin zenginliği bu lige dahil bölgede ticaretin elverişli vergisel uygulamalardan yararlanabilmesinde saklıdır (Smith, 1999,s.4). Yabancıların kısmen ya da tamamen vergileme dışı bırakılmasının yeni bir olay olmadığına diğer örnekler ise, yine ortaçağda "Londra vilayeti", 15. yüzyılda Belçika'nın bir bölümünde, 16,17, 18. yüzyılda Hollanda'da yabancı tüccarların faaliyetlerinden ya hiç vergi alınmamış ya da bunların çok düşük vergi ve resimlere tabi tutulması verilebilir (Karsan, 1984,s. 54).

En eski modern vergi cenneti İsviçre'dir (Smith, 1999,s.4). 1929 Ekonomik bunalımının tehdidi altında olan ve Avusturya ve Almanya'daki bankaların artmasıyla 1930'ların başında İsviçre finans endüstrisi İsviçre Yönetimini katı bankacılık sınırları konusunda ikna etmiştir. 1934 yılında İsviçre kanunlarında yapılan değişiklikle bankacılık sınırları cezai koruma altına alınmıştır. Bunu pek çok ülke izlemiştir. İsviçre hesap sahibinin kimliğini iki banka memurunun bilmesi gerektiğini öne sürerken Lüksemburg yalnızca bir banka memurunun hesap sahibinin kimliğini bilmesinin yeterli olacağını savunmuştur. Avusturya bankacılık hukukunda ise hiç kimsenin bilmesine gerek yoktur. Sonuç olarak gizlilik uygulamaları takip eden ve bunu geliştiren devletlerin sayısı artmıştır (Palan, 2002,s.161-162).

1930'larda Kanada ve Amerikan vatandaşları, Bahamalar'ı servetlerini değerlendirmek için bir sığınak olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu yerlerde büyük illegal kazançlarındaki

nakit akışını saklamışlar ve para aklama tekniklerinin inceliklerini kullanarak parayı yeniden dolaşıma sokarak Amerikan ekonomisine geri döndürmüşlerdir (Smith, 1999,s.4).

İkinci Dünya Savaşı döneminde İspanya, Kuzey Amerika, Almanya, Rusya ve balkanlardaki politik ve sosyal karışıklıktan kaçan sermaye buradaki hesaplarda tutulmuştur. Barış zamanına dönüldüğünde ise Kuzey Amerika ve Avrupa'da vergiler kaçınılmaz olarak artmıştır. Savaş sonrası yeniden inşa sürecinde ve sosyal harcama talepleri nedeniyle İsviçre tarafından kabul edilen fonlara ihtiyaç duyulmuştur ve bunun için görüşmeler yapılmıştır. Bu dönem boyunca modern vergi cennetleri ortaya çıkmıştır (Smith, 1999,s.4).

Tüm bu gelişmelerle ABD'de sınırlamaları kaldırarak "International Banking Facilities" adıyla anılan ve şube uygulamalarıyla ortaya çıkan kıyı bankacılığını yaratmıştır (Palan, 2002,s.162, Aydın, 2009,s.95).1960'ların sonu ve 1970'lerin başında, pek çok Amerikan bankası Karayip vergi cennetlerinde euro-para rezervasyon bürosu gibi şubeler açmışlardır. Pek çok diğer vergi cennetleri de farklı yerlerde ve yeni alanlarda ortaya çıkmışlardır (Smith, 1999,s.4).

Ulaşılabilen bilgiler vergi cenneti ülkelerinin 1982' den beri hızla geliştiğini göstermektedir. Vergi cennetleri yabancı yatırımları gelir düzeyi ve fiziksel ölçütleri benzer ülkelere daha fazla çekmektedir ve bunun sonucunda bu ülkeler vergi oranı yüksek ülkelere daha hızlı büyümektedirler (Hines, 2005,s.94). Vergi cennetleri vergi oranlarının düşüklüğü ve gizlilik uygulamaları nedeniyle çok uzun zamandır vergiden kaçınma ve vergi kaçırma amaçlı kullanılmaktadırlar. 1970'lerde finansal liberalizasyon sürecinin hızlanmasıyla eş zamanlı olarak vergi cennetlerinin gelişimi de hızlanmıştır.

2.3 OECD'ye Göre Bir Ülkenin Vergi Cenneti Olarak Tanımlanmasındaki Kriterler

OECD 1998 yılında hazırladığı rapora göre bir ülkenin vergi cenneti sayılabilmesi için dört kriter bulunmaktadır. Bu kriterler: yalnızca nominal vergileme yapılması veya verginin hiç alınmaması, vergi istihbaratının diğer ülkelere gizlenmesi, vergi yasalarının açık olmaması ve fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmamasıdır (OECD, 1998,s.23).

2.3.1. Nominal Vergileme Yapılması Veya Verginin Hiç Alınmaması

Vergi cennetlerinin en temel özelliği, vergi oranlarının düşük olmasıdır. Vergi cennetlerinde, vergi yoktur ya da yalnızca nominal vergileme bulunmaktadır (Cangir, 2000,s.109). İlgili gelir üstündeki sıfır ya da yalnızca nominal vergilemenin bulunması, bir yerin vergi cenneti olarak değerlendirilebilmesi için başlangıç noktasını oluşturur (OECD, 1998,s.23). Bu kriter olmadan herhangi bir yerin vergi cenneti olarak tanımlanması mümkün değildir (Cangir, 2000,s.109). Vergi cennetleri, yerleşik olmayanların ya da yabancıların sahip oldukları mal varlıklarına sıfır ya da düşük vergi oranları gibi özel avantajlar sunarlar. Vergi cennetlerinin amacı yabancı yatırımları ülkeye çekmek olduğu için kullandığı en temel araçlar vergiler ve vergi oranlarıdır. Fakat vergi cenneti olarak düşünülen ülkeler bazı vergiler koyabilmektedirler. Ancak, bütün vergi cennetleri, ya tüm veya belirli gelir kategorileri üzerine vergi koymaz veya vergi cennetini kullanan ülkeler tarafından konulan vergiyle kıyaslandığında düşük bir efektif vergi oranı koymaktadır (Günaydın, 1999,s.77). Bazı vergi cennetlerinde dar mükellefler vergiye tabi tutulabilmektedir, ancak bu vergileme çoğu kez matrahın belirlenmesindeki uygulanan özel kurallardan dolayı anlamını yitirmektedir (Cangir, 2000,s.109).

Hiç vergi olmaması veya sadece nominal vergileme yapılması gerekli olmakla birlikte bir yerin vergi cenneti olarak nitelendirilmesi için yeterli olmayabilir. Bir yerin vergi cenneti olabilmesi bir ülkenin kendini vergi cenneti olarak tanıtmaması ve vergi mükelleflerince vergi cenneti olarak algılanmaları tamamlayıcı unsur olabilmektedir (Cangir, 2000,s.111).

2.3.2. Etkin Bilgi Değişiminin Bulunmaması

Vergi cennetlerinin çekiciliğindeki temel etkenlerden biri gizliliklidir. Bu genel olarak iki şekilde sağlanır (TJN, 2009(b),s.1):

- Sıkı bankacılık sırları, bankalar ve diğer finansal kurumlardan vergi tahsili gibi amaçlar için resmi makamların bilgi edinmemesi,
- Varlıkların yasal gizliliği, şirketler tröstler, kurumlar, tüzel kişilikler ya da malvarlığından fayda elde edilmesi(şirket hissedarları vb) gibi diğer yasal malvarlıklarını, kişilerin mal varlıklarından elde ettikleri faydalar ya da banka hesapları hakkındaki bilgilerin ulaşılamaz ve ele geçirilemez olması.

Vergi cennetleri, bu ülkeler yoluyla veya bu ülkelerde iş yapan kişilere sınırlayıcı güvenlik veya gizlilik kuralları sağlamaktadır. Bu gizlilik kuralları, ya hukuki durumlara, örf ve adete dayanan hukuka veya yönetim uygulaması üzerine dayandırılır (Günaydın, 1999,s.77)

Vergi ödeyenlerin elde ettikleri faydalar hakkındaki bilgi değişiminin etkin bir şekilde korunması yoluyla, vergi otoriteleri tarafından yapılan araştırmalara karşı hukuksal ya da idari uygulamalarla kişiler ve kurumlar sıkı gizlilik kuralları ve diğer önlemlerle fayda sağlarlar (OECD, 1998,s.23). Vergi istihbaratının diğer ülkelerden gizlenmesi vergi kaçakçılığı ve kara para aklama gibi yasal olmayan faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır.

2.3.3. Vergi Yasalarının Şeffaf Olmaması

Vergi cennetlerini tanımlamada kullanılan bir diğer kriter ise idari, yasal ya da yasamaya ilişkin faaliyetlerin şeffaflıktan yoksun olmasıdır (OECD, 1998,s.23). Vergi cennetlerinde yürürlükte bulunan vergi mevzuatı ve buna ilişkin idari uygulamalar açık değildir (Cangir, 2000,s.110).

Bu yerlerdeki faaliyetlerde şeffaflığın olmaması etkin bilgi değişimini engellemektedir. Sistemin şeffaf olmaması altyapı eksikliğinden kaynaklanabileceği gibi, bazı ülkelerde sırdaş hesap benzeri uygulamalarla olduğu gibi bilerek ve istenerek yapılmaktadır (Karaca, 2001,s.94).

Sistemin şeffaflığının değerlendirilmesinde, vergi mükellefleri açısından geçerli olan düzenlemelerin, vergi otoriteleri açısından da geçerli olması ve vergi sisteminin ayrıntılarına ilişkin yapının, diğer vergi otoritelerine açık olması kriterleri kullanılır (Karaca, 2001,s.94).

Mükelleflerin, vergi yasaları ile idarenin bu yasalara dayanarak yapmış olduğu uygulamalardan mağdur olmaması için gerekli bir unsurdur. Aksi takdirde, idarenin keyfi uygulamalarına maruz kalabilir. Vergi cennetlerinde şeffaflığın bulunmadığı idari uygulamalar yatırımcıların sadece vergiden kaçınmalarını değil aynı zamanda vergi kaçırma ve para aklama gibi yasal olmayan faaliyetlerini de kolaylaştıran diğer bir özelliğini oluşturmaktadır (OECD, 1998,s.23-24).

2.3.4. Fiili Faaliyette Bulunulmasının Zorunlu Olmaması

Vergi cennetleri, düşük vergi oranları daha çok kurumsal faaliyetler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu ülkeler üretim işletmelerine önemli vergisel avantajlar sağlamaya çalışırlar ve söz konusu ülkelerde ekonomik faaliyette bulunma zorunluluğu yoktur. Böyle olunca kurumların merkezi vergi cenneti ülkelerde olsa bile söz konusu ülkelerin çoğu sadece kağıt üzerinde olan, gerçekte faaliyette bulunmayan “sanal” kurumlardır (Akdeniz ve Arıkan, 2009,s.314).

Vergi cennetlerine yerleşen kişi ve firmalar için belirli bir düzeyde fiili faaliyette bulunma zorunluluğu bulunmamaktadır. Vergi cennetlerinde faaliyette bulunuyor gibi görünen kişilerin fiziki varlığı işlemlerin sadece kağıt üzerinde buralarda yapıyor görünmesinden öteye geçmemektedir (Cangir, 2000,s.110).

Esasen vergi cennetleri vergisel teşvik sağlamak açısından faaliyette bulduklarından, reel faaliyetlerin gerçekleşmesi konusunda bir talepte de bulunmamaktadırlar (Saraç, 2006,s. 200). Zaten vergi cennetlerinin büyük kısmı ada ülkelerinden oluşmaktadır. Dünya ölçeğinde az nüfusa ve yüzölçümüne sahiptirler tüm bu nedenlerle bu ülkelerin tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi üretiminde gelir elde etmeleri çok zordur (Yetkiner, 2001,s.93).

2.4.Vergi Cennetlerinin Tercih Edilme Nedenleri

Birçok ülkenin vergi sisteminde, vergi yükünü asgariye indirme yolları arayan mükelleflerin kullanabileceği yasal ve idari boşluklar olabilir. Bu durum vergiden kaçınma ve vergi kaçırma girişimleri için kullanılabilir. Bu özellikler vergi cennetlerinde daha geniş çapta ve yaygın olarak görülür (Karsan, 1984,s.53).

Kişilerin ve kurumların vergi cennetlerini tercih etme nedenleri genel olarak buradaki vergisel avantajlardan yararlanmak istemeleridir. Vergi cennetlerindeki yasal ve idari düzenlemelerle mükelleflerin vergi sorumlulukları en asgari düzeye çekilmekte, sağladıkları gizlilik kurallarıyla çeşitli avantajlar sağlamaktadırlar.

2.4.1. Vergisel Nedenler

Ülkelerin vergi sistemlerindeki farklılıklar vergi ödeyenlerin ekonomik kararlarında etkili olan önemli bir değişkendir. Bu farklılıklar, ekonomik entegrasyonun derinliğinin getirdiği, yüksek oranlı vergili ülkelere düşük vergi oranlı ülkelere doğru sermaye akışına sebep olmuştur (Smith, 1999,s.3). Vergi ödeyenler uluslararası ekonomik faaliyetlerinin oluşum sürecinde onların vergi yükümlülüklerini en aza indiren vergi planlaması, vergi sorumluluğunu ve yükünü en aza indirmenin yasal bir yolu olarak görülen vergiden kaçınma ve yasal olmayan vergi kaçırma faaliyetleriyle karlarını maksimize etmek için vergi cennetlerini kullanmaktadırlar.

2.4.1.1. Vergi Planlaması

Sermaye hareketliliğinin önündeki vergi dışı engellerin ortadan kalkması ve teknolojiye gelişmeler vergiyi uluslararası ticaret ve yatırım kararlarında önemli bir faktör haline getirmektedir. Bu durum yatırım, finansman ve diğer iş kararlarının ülkeler arasındaki vergi farklılıklarına duyarlı hale gelmesine yol açmıştır. Küreselleşme sıcak para ve diğer(finansal) hizmetleri çekmeye yönelik özel vergi düzenlemeleri yapması sonucunu doğurmuştur. Sermaye ve mobilitesi yüksek (finansal) hizmetlerin kendi ülkelerine çekilmesi ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlanması amacıyla diğer devletlerde yerleşik kişi ve firmalara yönelik bir takım özel vergi rejimleri oluşturulmaya devam edilmektedir. Giderek bu tür uygulamalar yaygınlık kazanmış ve bir çok devletin vergi sistemlerinde bu tür düzenlemeler yer almaya başlamıştır (Cangir, 2000,s.105). Vergi cennetleri bu tür uygulamaların yaygın olarak görüldüğü başlıca ülkelerdir. Vergi cennetlerinin sunduğu sıfır ya da düşük vergileme gibi vergisel avantajlarla vergi mükellefleri ödeyecekleri vergi en asgari düzeye çekebilmektedirler. Literatürde mükelleflerin faaliyetlerini en asgari düzeyde vergi ödeyecek şekilde düzenlemeleri olarak tanımlanan vergi planlaması kullanılarak sağladıkları başlıca faydalar şunlardır (Karsan, 1984,s.58-59):

- Vergi cennetlerindeki sıfır ya da düşük oranlı vergiler ve diğer istisna ve muafiyetler başta olmak üzere sağlanan vergisel avantajlar sayesinde mükellefler vergi yüklerini genel olarak azaltılmaktadır.
- Yatırımlardan ve belli türdeki diğer faaliyetlerden(gemi taşımacılığı gibi) doğan gelirlerin asgariye indirilebilmektedir.

- Kazancın vergilemenin düşük olduğu veya hiç bulunmadığı ülkelerde oluşturulmasına ilişkin ayarlamalar yapılabilmektedir.
- Kazancın, vergi cenneti ülkede toplanıp, vergiye tabi olmadığı herhangi bir ülkede faaliyette bulunan ana kuruma(grubun merkezi) vergilendirilmeksizin transfer edilmesi sağlanmaktadır.
- Şirket içi ödünç vermeler kullanılarak vergi planlaması sağlarlar, farklı ülkelerde konumlanmış iştiraklerin arasındaki mal ve hizmet satışıyla fiyatları uyarlarlar (Hines, 2005,s.68).

2.4.1.2. Vergiden Kaçınma

Vergiden kaçınma kısaca, vergi sorumluluğunun aslında yasal olmakla beraber yasanın amacına aykırı olarak azaltılmasıdır (Karsan, 1984,s.35). Hareketli ekonomik faaliyetleri vergilendirme çabası hareketliliği teşvik etmektedir, sermaye ve işgücünün dağılımı verimlilik sebeplerinden ziyade vergiler göz önüne alınarak gerçekleşmektedir. Bu da ekonomik bozukluklar yaratmaktadır. Vergiden kaçınma, sermaye ve diğer araçlar yoluyla gelir vergisi kazançlarının azalması ve vergilendirmenin ekonomik maliyetinin artması olarak bilinir. Sermayenin vergilendirilmesi efektif vergi oranlarının bileşiminden dolayı harcamaların zamanlar arası dağılımını bozmaktadır. Ve geliri yeniden dağıtıcı olan vergilerde efektif marjinal vergilendirme oranının yüksekliği ekonomik bozukluğun kendisidir (Hines ve Summer, 2009,s.1). Vergiden kaçınma sonucu gelir dağılımının bozulması vergi cennetlerinin neden olduğu zararlı etkilerin başında gelmektedir.

Vergiden kaçınmanın, finansal düzenlemeleri de kullanılmasını içeren, firma içi borç verme gibi verilebilir gelirlerin düşük vergili yerlerde istihdam edilmesi ve verginin yüksek vergili kurumlardakinden indirimi gibi bir çok formu vardır (Hines, 2005,s.68). Vergi cennetleri aracılığıyla vergiden kaçınma özet olarak şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Şube ve iştirak karlarının vergi cennetlerindeki şirkette toplanması,
- Giderleri fazla göstererek vergi matrahını azaltmak amacıyla vergi cennetindeki şirketin iştirak ve şubelerinden faiz, hizmet ve AR-GE faturaları temin edilmesi,
- Uluslararası sermaye hareketleri sonucu elde edilen vergisiz gelirin vergi cenneti ülkelerdeki şirkette toplanması,
- Suni Transfer fiyatları yoluyla elde edilecek karların vergi cennetlerinde toplanması,

- Ana merkez ile şube ve iştirakler arasında bir atlama taşı oluşturarak vergi ertelemesine gidilmesidir.

2.4.1.3. Vergi Kaçırma

“Vergi kaçırma; Vergi hukukunu oluşturan kurallara bilinçli ve kasıtlı olarak uyulmaması halidir” (Karsan, 1984,s.34). Vergi cennetleri kullanılarak:

- Vergi ödemek zorunda kalmaksızın varlıklarını vergi cennetlerindeki tröslere kaydırabilir ve bu varlıklardan elde ettikleri gelirleri vergi cennetlerindeki gizlilik kurallarından yararlanarak saklayabilirler.
- Kazanç ve iratlardan, vergi cennetlerinde yapılan faaliyetler nedeniyle katlanılmış gibi gösterilerek hiç tahakkuk etmemiş veya o gelir kaynağı ile hiç ilgisi bulunmayan giderleri kendi ülkelerindeki vergilerinden indirim konusu yapabilirler.
- Kendi ülkelerinde beyan etmek durumunda oldukları gelirlerinden, vergi cennetlerinde yükümlüsü olmadıkları veya hiç ödemedikleri vergiler için mahsup ve hak etmedikleri vergi kolaylıkları için indirim talebinde bulunabilirler.
- Vergi cennetleriyle yapılan ithalat ve ihracatta, ithalat maliyetlerini yüksek, ihracat bedellerini düşük gösterilebilir.
- Vergi cennetlerindeki gizlilik uygulamalarından yararlanılarak, buralardaki gelir ve mal varlığına ilişkin bilgilerin gizlenmesi gibi uygulamalarla vergi kaçırılmakta ve ülkeler vergi kaybına uğramaktadırlar.

2.4.2. Diğer Nedenler

Vergi cennetlerinde yapılan tercihlerde verginin etkin olmadığı durumları şöyle sıralayabiliriz (Karsan, 1984,s.57-58):

- Vergi cenneti ülkenin veya yakın komşularının ihtiyaçlarına cevap veren, veya orda faaliyette bulunan bir işletmeye destek olmak amacıyla ya da oradaki ucuz işgücünden faydalanmak amacıyla vergi cennetlerinde faaliyette bulunulması tercihinde, verginin etkin olmadığı durumlardan bir tanesidir.
- Yatırımcıları rakiplerinden muhtemel boykotlardan korumak ya da kişisel güvenliği açısından kimliğini gizli tutmak amacıyla vergi cennetlerini yatırım yeri olarak değerlendirebilirler.

- Muhtemel millileştirme, ihtilal ve savaş tehlikelerine karşı şirketi veya şirketler grubunu koruması stratejisi ile, vergi cennetlerinde şirketler ya da yatırım ortaklıkları kurulabilir.
- Yatırımcılar ülkelerindeki mevzuat gerekliliklerinden kaçmak için vergi cennetlerini araç olarak kullanabilirler.
- Kambiyo kontrolü ve döviz kısıtlamalarından kurtulmak ve gerektiğinde fonlarını başka bir yatırıma aktarabilmek amacıyla, yatırımcılar ve holdingler kurum kazançlarını vergi cennetlerinde toplayabilirler.
- Yatırımcı kendi ülkesindeki idarenin varlıklarına el koyma ihtimaline karşı nama veya hamiline yazılı senetleri vergi cennetlerindeki bankalara yatırabilirler.

Tüm bu işlemlerde vergiler dışındaki faktörlerin etkisi vardır fakat bu gerçekleştirilen işlemlerde aynı zamanda vergi kazancı sağlama potansiyeli olmadığını ve mükelleflerce bunun suistimal edilmeyeceğini göstermemektedir.

2.5. Vergi Cennetlerinin Sınıflandırılması ve Vergi Cennetleri Örnekleri

OECD'nin belirlediği kriterlere göre vergi cenneti ülkeler tespit edilmiş ve listelenmiştir. Vergi cennetleri, değişik yazarlar tarafından da irdelenmiş, vergileme rejimleri ve coğrafik konumları itibariyle bir takım sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Vergi cennetleri, sahip oldukları vergileme rejimlerine ve buldukları coğrafi konuma göre ikili bir sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır.

2.5.1. Vergi Cennetlerinin Sınıflandırılması

2.5.1.1. Vergi Cennetlerinin Vergileme Rejimine Göre Sınıflandırılması

Akdeniz ve Arıkan'a göre vergi cennetleri 4 gruba ayrılabilir (Akdeniz ve Arıkan, 2005,s.295-296):

- Verginin bulunmadığı ülkeler: Bu gruba giren ülkelerde, kazanç, irat ya da servetler üzerinden hiçbir şekilde vergi alınmamaktadır.
- Yurt dışı faaliyetler üzerinden verginin alınmadığı ülkeler: Bu gruba giren ülkelerde ise yurt içi faaliyet kazançları vergilendirilmekte, yurt dışı faaliyet kazançları ise vergi dışı kalmaktadır.

- Düşük vergi oranı uygulayan ülkeler: Bu gruba giren ülkelerde kazanç ister yurt içinde ister yurt dışında elde edilsin vergi uygulanmaktadır. Ancak uygulanan verginin oranı çok düşük düzeydedir.
- Yabancı işlem ve yatırımcılar için vergi muafiyetinin ve farklı endüstriler için özel vergisel avantajların sağlandığı ülkeler: Bu gruba giren ülkelerde, gelir, kazanç ve iratlar için vergi mevcuttur. Ancak belirli yabancı şirket ya da işlemlere vergi muafiyetleri ve avantajları sağlanmaktadır.

Vergi cennetleri altı sınıfa da ayrılabilir (Yetkiner, 2001,s.92): Sıfır vergi alınan ülkeler, düşük oranlı vergi alınan ülkeler, yabancı ülkelere elde edilen gelirlerden vergi almayan ülkeler, offshore şirketlere ve holding şirketlere özel teşvik sağlayan ülkeler, ihracat ve imalata sıfır vergi uygulayan ülkeler, uluslararası şirketlere vergi kolaylıkları tanıyan ülkelerdir.

2.5.1.2. Ülkelerin Coğrafi Konumlarına Göre Sınıflandırılması

Ünlü vergi cennetleri Avrupa periferisinde (Channel Adaları, Man Adası, Malta Kıbrıs), Karayip çevresinde (Cayman Adaları, British Virjin Adaları, Bahamalar, Bermuda), Pasifik (Vanatu, Cook Adaları) ve Hint okyanusunda (Mauritius, Seychelles) kümelenmişlerdir (Hampton ve Christensen, 2002,s.1657). Vergi cennetleri coğrafi olarak şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Karayip Adaları Bölgesi: Cayman Adaları, Bahama, Bermuda, Hollanda Antileri, Turks and Caicos, Aruba, Barbados, Nevis Monsera, Panama vs,
- Akdeniz Bölgesi: Cebelitarık ve Güney Kıbrıs yönetimi,
- Avrupa Bölgesi: Hollanda, Lihtenştayn, Andora, Monako,
- Şanel(Channel) Adaları Bölgesi: Guernsey, Jersey, Man Adası,
- Pasifik Bölgesi: Vanatu ve Nauru.

2.5.2. Vergi Cennetleri Örnekleri

2.5.2.1. Cayman Adaları

Cayman Adaları'nda sadece ithalat ve satış vergileri vardır. Gelir sermaye kazancı ve miras vergisi bulunmamaktadır. Cayman Adaları'nda verginin olmaması durumu çok eski bir tarihe sahip olmasına rağmen 1960'lara kadar adanın vergi cenneti olarak gelişmesinde ciddi bir özen gösterilmemiştir. Adanın New York ve Miami gibi bölgelerle konumu, iletişim kolaylığı, havayolu ve özellikle telekomünikasyon hizmetlerinin güvenilirliği ve tüm bunlar altında İngiliz kraliyet kolonilerinin politik ve sosyal istikrarlı ortamı Cayman Adaları'nın gelişiminde etkilidir (Roberts, 1995,s. 240).

Cayman Adaları, dünyanın beşinci büyük bankacılık merkezi ve birinci offshore merkezidir (Karakurt ve Ulusoy, 2009,s.94). Direk vergileme olmamasıyla birlikte ada ekonomisinde off-shore finans ve uluslararası bankacılık hızla gelişmiştir. Cayman bankalarında 410 milyar dolardan fazla rezerv bulunmaktadır, bu Kalifornia'da ki tüm ticari bankaların stoklarından fazladır (Off-shore-manual, 2009). Cayman şirketleri genellikle transfer fiyatlandırması aracını kullanırlar (Roberts, 1995,s.245). Tröstler, şirketler ve bireylerle alakalı vergileme mevcut değildir. Hem yerleşik olanlar hem de olmayanlar için nakit kontrolü bulunmamaktadır (Off-shore-manual, 2009).

2.5.2.2. Bahamalar

Bahamalar, en iyi beş yatırım ve güven fonu arasında yer almakta ve bu ülkelerin gelişmiş bankacılık piyasasına sahip olduğu belirtilmektedir (Karakurt ve Ulusoy, 2009,s.94). İş çevresi ve iletişim altyapısının oldukça gelişmiş olduğu Bahamalar; ekonomisinin temeli offshore finansal hizmet sektörüne dayalı uluslararası bir finans merkezidir. Finansal hizmet sektörü Bahama ekonomisine %20'den fazla katkıda bulunmaktadır. Bahamalar, sigortacılık ve çok taraflı fon sektöründe oldukça gelişmiş bir piyasaya sahiptir. Bahamalar'da gelir ya da kurumlar vergisi, sermaye kazanç vergisi, satış vergileri ve stopaj vergileri bulunmamaktadır. Şirketler ve ortaklıklar; türlerine ve sermayelerine bağlı olarak devlete yıllık olarak harç ödemektedirler. Damga vergisi ve bazı servet vergileri de bulunmaktadır. Tüm offshore varlıkları ve yerleşik olmayan yerli şirketler kur ve borsa kontrollerinden muaf tutulmuştur. Çok taraflı fonlar uygun ortaklık türünde oldukları takdirde tüm kur kontrollerinden ve vergilerden muaftırlar (Lowtax, 2010).

2.5.2.3. Virjin Adaları

Virjin Adaları ABD'ye yakınlığı dolayısıyla önemli bir pazar alanıdır. Bu adalar temel bir offshore finansal merkez özelliğine sahiptirler: istikrarlı, kapitalist ekonomik sisteme uyumlu bir hükümet, gelişmiş iletişim ağları, eğitilmiş bir nüfusun olduğu, borsa kontrollerinin bulunmadığı ve offshore ekonomisini destekleyen bir vergi cennetidir. Virjin Adaları'nın finansal sektördeki başarıları; uluslararası ticari şirketler (IBCs) için vergi konusunda herhangi bir yargılama yetkisinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Cayman Adaları ve diğer vergi cennetlerinde olduğu gibi; Virjin Adaların'da da çeşitlendirilmiş bir finansal hizmet sektörü bulunmamasına rağmen, Virjin Adaları'nda yaklaşık olarak 34.000 uluslararası ticari şirket (IBC) bulunmaktadır. En az bir yönetici ya da ortağın bulunması, şirketin bir yönetici gibi hareket edebilmesi, minimum bir sermayenin gerekli olmaması, yıllık hesapların tutulmasının gerekli olmaması, bu şirketlerin gelir vergisi, damga vergisi, veraset ve intikal vergisi, emlak vergisinden muaf tutulmaları bu şirketleri Virjin Adaları'na çekmektedir. (Offshore-manual, 2010).

2.5.2.4. Jersey Adaları

Jersey'de sermaye kazancı üzerinden alınan vergiler, sermaye transferi üzerinden alınan vergiler ya da satın alma vergileri bulunmamaktadır. Devlet, 2008'de mallar ve hizmetler üzerinden alınan vergileri %3 olarak belirlemiştir. Kişiler üzerinden alınan ve şirketleri de kapsayan gelir vergileri bulunmaktadır. Gayrimenkullerin devri için geçerli damga vergisi ve emlak vergisi alınmaktadır. Jersey'de yurt içi faaliyet kazançları vergilendirilmekte, yurt dışı faaliyet kazançları vergi dışı kalmaktadır. 2010 yılında ayrıca araziler üzerinden intikal vergisi alınmaya başlanmıştır. Jersey'de herhangi bir kur kontrolü uygulanmamaktadır (Lowtax, 2010).

2.5.2.5. Liberya

Liberya dünyanın en gelişmiş limanına sahip ve yabancı yatırımcılar için önemli vergi cazibeleri olan bir ülkedir. Almanya ve İsveç ile çifte vergilemeyi önleme ve bilgi değişimi anlaşmaları yapmıştır (Akdeniz ve Arıkan, 2005,s.295). Bununla birlikte Liberya'da kredilerin yüksek maliyetleri ve finansmanının zorluğu özel sektörün gelişmesine ve girişimcilik faaliyetlerine engel olmaktadır. 2008 yılı itibari ile çoğu yabancı sermayeli 12 banka bulunmaktadır. Yerli bankalar ise sadece devlete aittir. Liberya'da vergi oranları göreceli

olarak yüksektir. En yüksek gelir vergisi oranı %35'tir ve bu vergi oranlarının %25'e düşmesi planlanmaktadır. Diğer gelirler emlak vergileri, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergileri kapsamaktadır (Heritage, 2009). Liberya'da herhangi bir nakit kontrol bulunmamaktadır (Off-shore-manual, 2009).

2.5.2.6. Monako

Finansal hizmetler ekonomisinin büyük bir kısmını teşkil etmektedir. Monaco'da yerleşik kişiler üzerinden herhangi bir gelir ya da kazanç vergisi alınmamaktadır. Kredi kurumları ve bazı vergi muafı ortaklıklar varlıkları üzerinden harç ödemektedirler. Bununla birlikte herhangi bir veraset ve intikal vergisi ödememektedirler. Monaco'da nakit kontrolleri Fransa'nın parasal birlik üyesi olması dolayısıyla bulunmamaktadır (Lowtax, 2010).

2.6. Vergi Cennetleri'nin Genel Özellikleri ve OECD Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi

Bu değerlendirme, uygulanan vergi oranları, gizlilik uygulamaları ve nakit Kontrolü , bilgi değişimi ve çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları ve fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmaması başlıkları altında incelenecektir.

2.6.1. Vergi Oranları Açısından Değerlendirme

Vergi cennetlerinin genel özelliklerine bakıldığında il göze çarpan vergi oranlarıdır. Vergi cennetlerinin başlıca özelliği hiç vergi olmaması ya da düşük vergi oranlarına sahip bulunmalarıdır. Vergi oranları ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

OECD'nin 2000 yılında yayınladığı liste ve sonrasında işbirliği yapmayan vergi cennetleri olarak Andorra, Liberya, Lihtenştayn, Marshall Adaları, Monako, Nauru ve Vanutu ilan edilmişlerdir. Fakat şu an OECD çalışmaları uluslararası vergi standartlarının uygulanması çerçevesinde sürmekte ve tüm ülkeler bu standartları kabul etmiş bulunmaktadır. Vergi cennetlerinde yürürlükte bulunan vergiler ve vergi oranları aşağıdaki tabloda verilmektedir. Ve bu tabloya dayanılarak vergi cennetlerindeki vergiler ve uygulanan vergi oranlarına dayanılarak değerlendirme yapılacaktır.

Tablo 2.1 kara listeye alınan vergi cennetlerinde genellikle gelir, kurumlar ve katma değer vergisi gibi temel vergilerin bulunmadığı görülmektedir. Bir kısmında gelir vergisi, bir kısmında kurumlar vergisi, bir kısmında da katma değer vergisi bulunmamaktadır, Nauru'da ise dolaylı ya da dolaysız hiçbir vergi bulunmamaktadır. Diğerlerinden farklı bir durum sergileyen Lihtenştayn'da ise düşük oranlarda da olsa söz konusu vergiler uygulanmaktadır. En yüksek gelir vergisi oranı Lihtenştayn'da %18 ve Liberya'da %35'dir. En yüksek kurumlar vergisi %35 ile Monako'da bulunmaktadır, Lihtenştayn uyguladığı %7.5-15 vergi oranı ile Monako'dan sonra en yüksek kurumlar vergisi uygulayan ülkedir. Diğer vergi cennetlerinde ise kurumlar vergisi yoktur. Yine aynı şekilde KDV oranında Monako en yüksek vergi oranını uygulayan ülkedir. Gelir ve kurumlar vergisi bulunmayan Vanutu ise %12.5 KDV oranıyla en yüksek KDV oranını uygulayan ikinci ülkedir. Monako'da da %7.6'lık KDV vergisi bulunmasına rağmen diğer vergi cennetlerinde KDV uygulaması görülmemektedir. Andora, Lihtenştayn, Vanutu'da ise emlak vergisi uygulaması bulunmaktadır. Lihtenştayn ve Vanutu %5'lik emlak vergisi oranı ile en yüksek emlak vergisi uygulayan vergi cennetleridir. Monako, Vanutu ve Lihtenştayn ise ayrıca damga vergide uygulanmaktadır.%7.5'luk vergi oranıyla en yüksek damga vergisi oranı uygulayan ülke Monako'dur.

Çoğunluğunun dünya haritası üzerinde yeri bile bulunamayacak kadar küçük ada ülkesi olduğu, tarım alanlarının bulunmadığı ve fiziki yatırımların olmadığı bu ülkelerin asıl gelir kaynaklarını çeşitli istisna ve muafiyetler ile bezenen kıyı bankaları, off-shore holding şirketleri, off-shore finans merkezleri, lisans ve patent şirketleri, taşımacılık şirketleri, sigorta şirketleri gibi tercihli vergi rejimlerinin uygulandığı şirketler oluşturmaktadır. OFM'lerin çoğunda üç ana tip: işlevsel, kavramsal ve birleşik olmak üzere bir ayrım vardır. İşlevsel OFM'ler özellikle finansal aktivitelerin var olduğu yerlerdir, buralar tüm bankacılık şubelerinin bulunduğu yerlerdir. buralarda off-shore fon yönetimi, tröst şirketler vb. gibi çeşitli off-shore finansal hizmetler bulunmaktadır. Eğer bu hizmetlerdeki istihdam yerel işgücününün % 12 sinden fazlaysa ve OFM faaliyetlerinin GDP'ye katkısı % 25 ten fazlaysa burası için işlevsel OFM tanımı kullanılabilir. Bermuda, Jersey, Guernsey ve Isle of Man örnek olarak verilebilir. Jersey'de, hükümet vergi gelirlerinin %90'ından fazlasını off-shore faaliyetlerinden elde etmektedirler (Hampton ve Christensen, 2002,s.1668). Finansal faaliyetlerdeki herhangi bir azalma ada ekonomisinde çok ciddi etkilere sahiptir, çünkü ada ekonomisinin temelinde bu hizmetlerden elde edilen gelirler yer almaktadır.

Tablo 2.1: Vergi Cennetlerinde 2009 Yılında Uygulanan Vergiler ve Vergi Oranları

	Gelir vergisi	Kurumlar vergisi	KDV	Emlak Vergisi	Damga vergisi
Andorra	0	0	0	%1-2	0
Liberya	%35	0	0	0	0
Lihtenştayn	%18	%7.5-15	%2.4-7.6	%1-5	%1
Marşal Adaları	%8-12	0	0	0	0
Monako ¹	0	%0-35	%5.5-19.6	-	%0.65-7.5
Nauru ²	0	0	0	0	0
Vanutu	0	0	%12.5	%5	%1-5

Kaynak: www.lowtax.net/lowtax.html, (28.04.2009)

¹ Sadece Fransız Vatandaşları Gelir Vergisi Ödemektedirler

² Nauru Masterguide,

<http://paper.barryspitz.com/files/TaxHavens/NAURU%20MASTERGUIDE.pdf>
(28.04.2009)

Kavramsal OFM'ler ise finansal faaliyetlerin gayrisafi milli hasılaya ve istihdama katkısının %3 ile %10 arasında bulunduğu yerlerdir. Finansal işlemler, genellikle buralardaki küçük şubeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Anguilla, Vanuatu, Cook Adası örnek olarak verilebilir. Birleşik OFM'ler ise işlevsel ve kavramsal OFM'lerin birleşimidir. Bu kategoride Cayman adaları ve Bahama'lar vardır. Buralardaki istihdam işlevsel OFC'lerde istihdam edilen yerel işgücü oranından küçüktür. Ekonomik aktivitelerde istihdam genelde %3 ile %10 arasındadır ve bu faaliyetlerin gayrisafi yurtiçi hasılaya katkısı %10 ile %24 arasında kalmaktadır (Hampton ve Christensen, 2002,s.1668). Görüleceği gibi vergi cennetlerinin asıl gelir kaynağı vergiler değildir. Vergilerin hükümet gelirlerine oranı ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber Tablo 2.1'teki vergi oranlarından da anlaşılacağı gibi sınırlıdır.

Vergi cennetlerinde uygulanan vergiler ve vergi oranlarından sonra değerlendirme yapabilmemiz için OECD ülkelerinde uygulanan vergiler ve vergi oranlarına bakmak gerekmektedir. Bazı OECD ülkelerinde Gelir, Kurumlar ve Katma değer vergilerinin oranı 2009 yılında Tablo 2.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.2: Bazı OECD Ülkelerinde 2009 Yılında Uygulanan Vergi Oranları

Ülkeler	Gelir Vergisi ¹ Oranları	Kurumlar Vergisi Oranları	KDV
İsviçre	%13.2	%8.5	%7.6
Lüksemburg	%38	%21	%15
İngiltere	%40	%28	%15
Avusturya	%45	%30	%10
Hollanda	%52	%25.5	%19
Türkiye	%35	%20	%18
OECD Ortalaması	%34.9	%23.9	%17.6

Kaynak: OECD Tax Database,

http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34533_1942460_1_1_1_37427,00.html,
(07.05.2009).

¹ 2008 yılı rakamları kullanılmıştır. Rakamlar en yüksek vergi dilimine uygulanan vergi oranlarını ifade etmektedir. OECD ortalaması ise, tüm üye ülkelerin en yüksek gelir vergisi oranlarının ortalamasını ifade etmektedir.

Vergi cennetleri ve söz konusu OECD ülkelerinde uygulanan vergi oranları açısından genel bir değerlendirme yaparsak, gelir vergisi ortalamasına bakıldığında Lihtenştayn %18, Marşal Adaları %8-12 ile OECD ülkelerinde uygulanan gelir vergisi ortalamasının altında kalmasına rağmen, Lihtenştayn, İsviçre’den daha yüksek gelir vergisi oranı uygulamaktadır. Ayrıca Liberya’da uygulanan gelir vergisi oranı OECD ortalamasının üzerindedir. Marshall adalarında uygulanan oran ise İsviçre’nin çok az altındadır. Kurumlar vergisi ortalamasına bakıldığında Monako uyguladığı %35’lik kurumlar vergisi oranı OECD ortalamasının ve söz konusu OECD ülkelerinde uygulanan gelir vergisi oranının üzerindedir. KDV oranları açısından bir karşılaştırma yaparsak gelir ve kurumlar vergisinin bulunmadığı Vanutu, %12,5, düşük düzeyde vergileme bulunan Lihtenştayn %7.6 ve gelir vergisi bulunmayan Monako ise %19.6 KDV oranı uygulamaktadır. İsviçre ile Lihtenştayn aynı KDV oranına sahiptir. Fakat genel olarak OECD ülkelerinde söz konusu vergiler bazı ülkelerde, vergi cennetlerinde uygulanan oranın altında kalsa da, sadece Lihtenştayn’da temel vergiler olarak kabul edebileceğimiz gelir, kurumlar ve katma değer vergilerinin tamamı uygulanmaktadır. Bu

ülkede uygulanan vergi oranları OECD ortalamasının altındadır. İncelediğimiz ülkeler ve vergileri esas alarak yaptığımız değerlendirmede genel olarak OECD ülkeleri ve vergi cennetleri açısından uygulanan vergi oranları açısından şu şekilde sıralanabilir:

- Uygulanan gelir vergisi oranları açısından sadece Liberya OECD üye ülkelerinde uygulanan gelir vergisi oranları ortalamasının üzerindedir. Diğer altı vergi cennetinde (Andora, Lihtenştayn, Marşal Adaları, Monako, Nauru ve Vanutu) uygulanan gelir vergisi oranları OECD üye ülkelerinde uygulanan gelir vergisi oranları ortalamasının altındadır.
- Kurumlar vergisi açısından sadece Monako OECD üye ülkelerinde uygulanan kurumlar vergisi oranları ortalamasının üzerindedir, diğer altı vergi cennetinde (Andora, Lihtenştayn, Marşal Adaları, Liberya, Nauru ve Vanutu) uygulanan kurumlar vergisi oranı OECD ülkelerinde uygulanan kurumlar vergisi oranı ortalamasının altındadır.
- Sadece Monako'da uygulanan KDV oranı OECD üye ülkelerinde uygulanan KDV oranları ortalamasının üzerindedir, diğer 6 vergi cennetinde (Andora, Lihtenştayn, Marşal Adaları, Liberya, Nauru ve Vanutu) uygulanan KDV oranları OECD üye ülkelerinde uygulanan KDV oranları ortalamasının altındadır.

Söz konusu vergi cennetlerindeki vergi oranları göze alındığında bu ülkelerin sağladığı vergi avantajları, OECD üyesi ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki sermayenin vergi avantajı sağlamak amacıyla vergi cennetlerine yönelmelerine neden olmaktadır. Vergiden kaçınma amacıyla emekten daha fazla hareketliliğe sahip sermaye vergi cennetlerine yönelmekte, yüksek vergi oranlarının bulunduğu yerleşik oldukları ülkeleri vergi kaybına uğratmaktadır. OECD ve vergi cennetlerindeki uygulanan gelir vergisi oranları kurumlar vergisi oranlarından yüksektir. Tablo 2.3'de bazı OECD ülkelerindeki vergi yükleri verilmiştir. Tablo 2.3'e göre 1985 ve 2007 yıllarında OECD ülkelerinde kişisel gelir üzerindeki vergi yükü, kurum kazançları üzerindeki vergi yükünden fazladır. OECD ülkelerinde 2007 yılında kişisel gelir üzerindeki vergi yükü 1985 yılındaki orana nazaran azalırken aynı tarihlerde kurum kazançları üzerindeki vergi yükü artmıştır. Sosyal güvenlik ödemeleri üzerindeki vergi yüküne baktığımızda ise 2007 yılındaki oranın 1985 yılına göre arttığı gözlenmektedir. Genel tüketim malları üzerindeki vergi yükü de yine 2007 yılında, 1985 yılındaki oranın üzerindedir. 1985 sonrası dönemde mükellefler üzerindeki toplam vergi yükü artmıştır. Vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma amacıyla varlıklı bireylerin ve özellikle ÇUŞ'ların vergi cennetlerine yönelmeleri vergilendirilebilir mükelleflerin üzerindeki vergi yükünü arttırmıştır. Ayrıca

Tablo 2.2’de OECD ülkelerinde uygulanan KDV oranlarına bakıldığında söz konusu dolaylı verginin oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Dolaylı vergiler satın alma gücü düşük bireyler üzerinde vergi yükü oluşturduğu açıktır. Kamu harcamalarını finanse etmek zorunda olan hükümetler, bu harcamaların finansmanını ülkede faaliyet gösteren sermaye ve özellikle emek üzerinden sağlamakta böylece gelir dağılımında eşitlik ilkesinin zarar görmesine neden olmaktadır.

Tablo 2.3: Bazı OECD Ülkelerindeki Vergi Yükleri

	Toplam Vergi Yükü		Sosyal Güvenlik Ödemeleri Üzerindeki Vergi Yükü		Kişisel Gelir Üzerindeki Vergi Yükü		Kurum Kazançları Üzerindeki Vergi Yükü		Genel Tüketim Üzerindeki Vergi Yükü	
	1985	2007	1985	2007	1985	2007	1985	2007	1985	2007
İsviçre	25.5	28.9	5.8	6.7	10.0	10.2	1.7	3.1	2.7	3.8
Lüksemburg	39.4	36.5	10.3	10.2	10.1	7.4	7	5.4	5.0	5.7
İngiltere	37.0	36.1	6.6	6.6	9.6	10.9	4.7	3.4	5.9	6.6
Avusturya¹	40.8	42.3	13	14.2	9.4	9.5	1.4	2.4	8.6	7.7
Hollanda	42.4	37.5	18.8	13.6	8.2	7.7	3	3.3	6.9	7.4
Türkiye	11.5	23.7	1.6	5.1	3.2	4.0	1.1	1.6	2.7	5.1
OECD Ortalaması	32.6	35.8	7.6	9.1	10.1	9.4	2.6	3.9	5.2	6.7

Kaynak:OECD, Revenue Statistics 1965-2008, 2009

http://www.oecd.org/document/4/0,3343,en_2649_34533_41407428_1_1_1_1,00.html

1 Sermaye transferleri toplam vergi gelirlerinden indirilmiştir.

2.6.2. Gizlilik Uygulamaları ve Nakit Kontrolü Açısından Değerlendirme

Vergi cennetlerinin önemli özellikleri arasında banka işlemleri gizliliği ve ticari gizlilik ve bir diğeri de nakit kontrolüdür. Vergi cenneti olarak nitelenen ülkeler, kendi ülkelerinde ya da ülkeleri aracılığıyla diğer ülkelerle iş yapan kişiler için güvenlik ve gizlilik ilkelerini ön planda tutmuşlardır. Bu gizlilik ilkeleri yasalara, örf ve adete dayanan uygulamalara veya yönetimin uygulamasına dayandırılmıştır. Gizlilik ve güvenlik ilkelerine göre, bankalarla iş yapan kişi ya da kuruluşlara ait bilgiler ve ticari sırlar hiçbir şart ve koşulda üçüncü kişi, kuruluş ya da ülkeye verilmemektedir.

Vergi cenneti ülkelerde banka işlemleri gizliliği ve ticari gizlilik kuralları ile nakit kontrolü uygulamasının bulunup bulunmadığını gösteren liste Tablo 2.4’de verilmiştir. Banka işlemleri gizliliği ve ticari gizlilik vergi cennetlerinde uygulanmakla beraber başta OECD olmak üzere vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalar sonucu vergi cennetleri sınırlı sayıda da olsa bilgi değişimi anlaşması imzalamışlar ve etkin bilgi değişimi konusunda

tahahhütte bulunmuşlardır. Fakat bilgi değişimi anlaşmalarının imzalanması tam anlamıyla banka işlemleri gizliliği ve ticari gizlilik uygulamalarının ortadan kalktığını göstermez. Bu konu vergi cennetlerine karşı yürütölen başlıklı üçüncü bölümde daha ayrıntılı açıklanacaktır.

Tablo 2.4: Vergi Cennetlerinde 2009 Yılı İtibariyle Uygulanan Gizlilik Uygulamaları ve Nakit Kontrolü

	Banka İşlemleri Gizliliği ve Ticari Gizlilik	Nakit Kontrolü
Andora	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Liberya	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Lihtenştayn	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Marşal adaları	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Monako	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Nauru ¹	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır
Vanutu	Uygulanmaktadır	Uygulanmamaktadır

Kaynak: www.lowtax.net (28.04.2009).

¹ <http://paper.barryspitz.com/files/TaxHavens/NAURU%20MASTERGUIDE.pdf> (28.04.2009).

OECD üyesi ölkeler, banka işlemleri gizliliği ve ticari gizlilik kuralları açısından incelendiğinde; OECD'nin 12 Nisan 2000 tarihli raporuna göre, vergisel amaçlara hizmet etmek üzere OECD ölkelerinin tümünde banka işlemleri gizliliğinin ve ticari gizlilik kurallarının ortadan kaldırıldığı görölmektedir. Fakat OECD ölkeleri açısından, gizlilik kurallarının kaldırılmış olması demek müşteri ya da mükelleflere ait bilgilerin herkese açık olduğu anlamına gelmemektedir. Mükellefe ait bilgiler sadece yetkili makamların gerekli gördüğü hallerde ve yetkili makamlar tarafından talep edildiğinde açıklanabilmektedir. Bu açıdan vergi cenneti ölkelerdeki gizlilik kuralları uygulaması ile OECD üyesi ölkelerdeki banka işlemlerinin gizliliği arasında farklar bulunmaktadır. Zira, vergi cenneti ölkelerde hiçbir şart ve koşulda ve hiç kimseye mükellefler ve mükelleflere ait parasal işlemler hakkında bilgi verilmemektedir (Karaca, 2001,s.96).

Aynı şekilde OECD ülkelerinde nakil kontrolü de uygulanmamaktadır. OECD'nin "Nakit Kontrol Politikası" başlığını taşıyan raporuna göre OECD üyesi ülkelerin hemen hemen hepsinde yerli ve yabancı yatırımcı ayrımı olmaksızın nakit kontrolü uygulanmamaktadır (OECD,1993).

2.6.3. Bilgi Değişimi ve Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları Açısından Değerlendirme

Vergi anlaşmaları, iki veya daha fazla devletin kendi aralarında aynı gelir, servet ve diğer vergi konuları üzerinde önce çifte vergilemeyi önlemek sonra da ortadan kaldırmak amacıyla karşılıklı rıza ve işbirliğine dayanarak yaptıkları anlaşmalardır (Tokmakkaya, 1996,s.80-81).

Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları, temel olarak; gelirin hem elde edildiği ülkede, hem de geliri elde edenin mukim olduğu ülkede ayrı ayrı vergilendirilmesini önlemek; akit devletlerin ülkesinde yatırım yapan yabancıların kendi mükelleflerine kıyasla daha ağır vergilendirilmesinin önüne geçmek amacıyla imzalanmaktadır. Başka bir ifadeyle ÇVÖ Anlaşmalarının hedefi, uluslararası yatırımcılar bakımından vergilendirmeyi belli prensiplere bağlayarak, iç mevzuattaki değişkenliğin uzun vadeli planlama açısından yaratacağı sakıncaları ortadan kaldırarak yerli ve yabancı mükellefler arasında oluşabilecek ayrımı engellemektir (Hazine Müsteşarlığı, 2010,s.101).

Çifte vergileme sorununun uluslararası anlaşmalarla çözülmesine ilişkin çalışmalara ilk defa 19. yüzyılda, İsviçre-İngiltere (1872) ve Avusturya-Rusya (1899) devletleri arasında yapılan anlaşmalarla başlanmıştır. Daha sonra I. ve II. Dünya Savaşını izleyen dönemlerde bu anlaşmalar iyice ihtiyaç haline gelmiştir, ihtiyacı karşılamak amacıyla 1977 yılında OECD ve 1979 yılında OECD'nin hazırladığı metni örnek alarak Birleşmiş Milletler model anlaşmalar geliştirmişlerdir (Tokmakkaya, 1996,s.81). Günümüzde ülkeler gelişmişlik düzeylerine göre, OECD veya BM modellerinden herhangi birini kullanarak çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları yapabilmektedirler.

Bazı vergi cennetleri vergi anlaşmalarına sahip olmalarına rağmen, vergi cennetlerinin bir diğer özelliği ise diğer ülkelerle genellikle vergi anlaşmaları yapmamalarıdır. Vergi anlaşmasına sahip bulunsalar bile bunların sayısı çok sınırlıdır ve belli ülkelerle anlaşmaya sahiptirler. Vergi cennetleri ve sahip oldukları çifte vergileme anlaşmaları 2009 yılı itibariyle şu şekildedir.

Tablo 2.5: Vergi Cennetlerinde Bulunan Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları

Andora	Herhangi bir ülkeyle çifte vergileme anlaşması bulunmamaktadır
Liberya	Almanya ve İsveç ile çifte vergileme anlaşması bulunmaktadır
Lihtenştayn	Avusturya ve İsviçre ile çifte vergileme anlaşması bulunmaktadır
Marşal Adaları	Herhangi bir ülkeyle çifte vergileme anlaşması bulunmamaktadır
Monako	Fransa
Nauru ¹	Herhangi bir ülkeyle çifte vergileme anlaşması bulunmamaktadır
Vanutu	Herhangi bir ülkeyle çifte vergileme anlaşması bulunmamaktadır

Kaynak: UNCTAD, Country-specific Lists of DTTs,
<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=4505&lang=1> (28.03.2010)

¹ Nauru Masterguide,
<http://paper.barryspitz.com/files/TaxHavens/NAURU%20MASTERGUIDE.pdf>
 (28.03.2010)

Tablo 2.5’den görüleceği gibi Andora, Marshall Adaları, Nauru ve Vanutu’nun herhangi bir ülkeyle çifte vergileme anlaşması mevcut değildir. Liberya’nın İsveç ile 1969 ve Almanya ile 1970 yılında, Lihtenştayn’ın ise Avusturya ile 1969 ve İsviçre ile 1995 yılında gelir ve sermaye alanında imzaladıkları çifte vergileme anlaşmaları mevcuttur. Monako ise yalnızca Fransa ile çifte vergileme anlaşmasına sahiptir. Vergi cennetlerinin sahip oldukları vergi anlaşmalarına bakarak, genel olarak çifte vergileme anlaşması yapmaktan kaçındıkları söylenebilir. Fakat OECD ülkelerindeki yürürlükte olan çifte vergileme anlaşmalarına baktıktan sonra yapacağımız değerlendirme daha anlamlı olacaktır. Bazı OECD ülkelerinde yürürlükte bulunan çifte vergileme anlaşmaları şu şekildedir.

Tablo 2.6: Bazı OECD Ülkelerinde 2009 Yılında Yürürlükte Bulunan Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmaları

ABD	63 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme ve bilgi değişimi anlaşması mevcuttur.
Avusturya	80 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur
Hollanda	92 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur
İngiltere	123 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur
İsviçre	100 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur
Lüksemburg	55 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur
Türkiye ¹	74 ülkeyle çeşitli çifte vergilemeyi önleme anlaşması mevcuttur

Kaynak: UNCTAD, Country-specific Lists of DTTs,

<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=4505&lang=1> (28.07.2010)

¹ Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, “Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2009 Yılı Raporu”, <http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/UDY-2009%20Rapor.PDF> (22.09.2010)

Tablo 2.6’da görüleceği gibi çifte vergilemeyi önleme anlaşmalarının sayısı ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, genel olarak OECD ülkelerinin model anlaşmaları örnek olarak yaptıkları çifte vergilemeyi önleme anlaşmalarına bakarak vergi cennetlerinden çok farklı bir tutum izledikleri söylenebilmektedir. Türkiye çifte vergilendirmeyi önlemek suretiyle uluslararası yatırımcıların yatırım yapmasını teşvik etmek amacıyla bugüne kadar 74 ülke ile Çifte vergilemeyi önleme anlaşması imzalamıştır. Çifte vergilemeyi önleme anlaşması bulunup bulunmamasına göre OECD ülkeleriyle vergi cennetleri arasında çok ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Vergi cennetlerinde diğer ülkelerle bilgi değişimi anlaşmaları konusunda farklılıklar bulunmaktadır. OECD’nin vergi cennetlerine yönelik çalışmaları 2000 yılında bu ülkeleri vergi cennetleri olarak listelemeye yönelikken, zamanla uluslararası vergi standartlarının sağlanması başlığında bilgi değişimi anlaşmaları temelinde gerçekleşmiştir. Uluslararası vergi

standartlarını tam olarak uygulama kriteri ülkelerin, 12 bilgi değişimi anlaşmasına sahip olmasıdır. Nisan 2009 yılında bilgi değişimi konusunda yayınlanan ilerleme raporu Ek1'de verilmiştir. Bu ilerleme raporuna göre uluslararası vergi standartları anlaşmasını kabul etmekle birlikte yeterli ilerleme kaydetmeyen ülkeler arasında Andora, Liberya, Lihtenştayn, Marshall Adaları, Monako, Nauru ve Vanutu sayılmıştır. Bu tarihte Andora, Liberya, Nauru ve Vanutu'nun hiçbir ülkeyle bilgi değişimi anlaşması bulunmamaktadır. Lihtenştayn, Marshall Adaları ve Monako'nun ise yalnızca birer tane bilgi değişimi anlaşması bulunmaktadır. Ocak 2010 yılında yayınlanan ilerleme raporu ise Ek 2'de gösterilmektedir. Bu ilerleme raporunda, ise Lihtenştayn, Andora ve Monako listeden çıkarılmışlardır. Diğer 4 ülke ise hala yeterli ilerlemeyi kaydetmeyen ülkeler olarak raporda yer almaktadırlar..

2 Nisan 2009 Yılında yayınlanan Ek 1 'de verilen ilerleme raporunda, uluslararası vergi standartları anlaşmasını kabul etmekle beraber yeterli ilerlemeyi kaydetmeyen ülkeler olarak sayılan Lüksemburg, Avusturya ve İsviçre'nin ise bu tarihte herhangi bir ülkeyle bilgi değişimi anlaşması bulunmamaktadır. 2010'da yayınlanan Ek 2 ilerleme raporunda ise Avusturya, Lüksemburg ve İsviçre uluslararası vergi standartlarını sağlayan ülkeler olarak sayılmaktadırlar. Avusturya, Belçika, Lüksemburg ve İsviçre OECD Model Vergi Sözleşmesi'nin 26.maddesine koyduğu çekinceleri kaldırmıştır. Belçika mevcut sözleşmesinin 26.maddesinin protokol sonuçlarını geliştirmeyi amaçladığını 48 ülkeye belirtmeye devam etmektedir. Avusturya, Lüksemburg ve İsviçre anlaşma taraflarına yeni 26.maddeyi içeren anlaşmalarının yürürlüğe girmesi için yeniden müzakereleri başlatmaya istekli olduklarını göstermeye başladıklarını belirtmişlerdir (Ek 2, dipnot 5).

Söz konusu vergi cennetleriyle bazı OECD ülkeleri açısından bilgi değişimi anlaşmalarına dayanan uluslar arası vergi standartları sağlama konusunda benzerlikler görülmektedir. Nisan 2009' da yayınlanan listede söz konusu 7 vergi cenneti ve OECD üyesi Lüksemburg, Avusturya ve İsviçre yeterli ilerlemeyi kaydetmeyen ülkeler olarak sayılmıştır. Bunun anlamı bu ülkelerin bilgi değişim anlaşmaları yapmak istememeleridir. Fakat 2010 gelişmeleriyle bilgi değişimi konusunda gerekli protokollerin başlatılması ya da çift taraflı bilgi değişimi anlaşmaları imzalamalarıyla tüm OECD ülkeleri uluslararası vergi standartlarını sağlayan ülkeler olarak listelenmişlerdir. Türkiye 2009 ve 2010 yıllarında yayınlanan ilerleme raporunda uluslararası vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülke olarak listelenmiştir.

2.6.4 Fiili Faaliyette Bulunma Zorunluluğunun Olmaması Açısından Değerlendirme

Vergi cennetlerindeki vergisel avantajlardan yararlanmak isteyen ve kişi ve kurumlar için fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun bulunmadığını belirtmiştik. Asli faaliyetlerin vergi cennetlerinde gerçekleşmediğini ve buradaki faaliyetlerinin sadece kağıt üzerinde var olduğunu, vergi cennetlerinin de fiili faaliyette bulunulması talebi olmadığını söylemiştik. Zaten vergi cennetlerinde kurulan şirketlerin amacı zaten fiilen faaliyetle bulunmak değil, kar transferi yapmak gibi yollarla vergisiz kazanç sağlamaktır.

Vergi cenneti ülkelerde fiilen faaliyette bulunulmadığının göstergesi olabilecek verilere ulaşabilmek için, söz konusu ülkelerin şirket kurma ve devamını sağlama ile ilgili düzenlemelerine bakmak gerekmektedir. Vergi cennetlerinde faaliyette bulunan şirketlerin, minimum ortak sayısı ve yönetici sayısı 1'dir ve genellikle yönetici ile ortak aynı kişi olabilmektedir. Hisselerin tamamı aynı kişiye ait olup, genel müdür veya genel sekretere ya da başka her hangi bir yöneticiye gerek yoktur. Sadece telefonları cevaplayacak bir sekretere ve sekreteri olunacak bir ofise ihtiyaç vardır. Daimi temsilci bulundurmamak gerekmez, dönemlik ya da yıllık toplantı gerekli değildir. Şirket, ortaklar ya da yöneticiler hakkında herhangi bir kayıt-tescil işlemi yapılmaz, bilanço çıkarılmaz ve yıllık beyanda bulunulmaz. Şirket hakkında hiçbir inceleme, araştırma ve denetim gerekli değildir. Şirket kurmak için gereken en az sermaye miktarı Liberya için 50.000\$ ve yıllık olarak ödenecek lisans bedeli veya vergi miktarı 150 \$ iken, Vanutu'da gereken en az sermaye miktarı 10.000\$ ve yıllık olarak ödenecek lisans bedeli ya da vergi miktarı 300\$'dır Şirketler sermaye şirketi şeklinde ve genellikle anonim şirket olarak kurulmaktadır. Vanutu'da şirket kurulması için gereken süre 2 gündür diğer vergi cennetlerinde de bu süre çok kısadır (Off-Shore-Manual, 2009). Şirket kurma, ortak sayısı, kayıt-tescil işleminin bulunmaması, bilanço ve yıllık beyan zorunluluğunun olmaması gibi göstergelerden de anlaşılacağı gibi vergi cennetlerindeki şirketler genel olarak faaliyet kurma amaçlı değil bu ülkenin vergi avantajları ve gizlilik uygulamaları yüzünden bu ülkede faaliyet göstermektedirler.

Vergi cennetleri kriterleri açısından bazı OECD ülkeleri ve vergi cennetleri değerlendirmesi yapılırken bu kriterlerin zamanla değiştiği unutulmamalıdır. Fiili faaliyette bulunulmaması kriteri özellikle ABD yönetiminin baskısıyla kaldırılmış ve ülkeler vergi cenneti olarak listelenirken bu kriter dikkate alınmamıştır. Ülkelerin, kendi vergi sistemleri ve vergi oranlarını kalkınma stratejilerine bağlı olarak serbestçe belirleyebilme hakkına sahip oldukları gerekçesiyle OECD çalışmalarında vergi oranları kriteri zamanla önemini

kaybetmiştir. Fakat sermayenin önündeki vergi dışı engellerinin tamamen kaldırılması ve vergi cennetlerindeki gizlilik uygulamaları vergi cennetlerinin dünyanın zengin kişileri ve çok uluslu şirketler tarafından vergiden kaçınma ve vergi kaçırma alanları olarak kullanmalarını kolaylaştırmıştır ve bu alanda uluslararası vergi rekabetini arttırmıştır. Söz konusu vergi kaybı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren sermaye ve sermayeye göre daha az hareketli olan emek üzerinde vergi yüklerinin artmasına neden olmaktadır. Bu da özellikle vergi sistemleri ilkelerinden, gelir dağılımında adalet ilkesine zarar vermektedir. Şu an OECD değerlendirmeleri uluslararası vergi standartlarını uygulama adı altında incelenmekte ve bu standartlara uyum konusunda dikkate alınan tek kriter ise ülkelerin bilgi değişimi anlaşmaları yapıp yapmamaları olmaktadır. Tezin üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak açıklanacak olan bu konu vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmaların değerlendirilmesi konusunda çok büyük öneme sahiptir. OECD'nin vergi cennetleri kriterlerinin zamanla nasıl değişim gösterdiği ve yürütülen diğer uluslararası çalışmalara üçüncü bölümde değinilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNE KARŞI YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

OECD'nin çalışmaları başta olmak üzere vergi cennetlerine yönelik çalışmaların birinci nedeni, vergi cennetlerinde uygulanan düşük vergi oranları ve gizlilik uygulamaları sonucunda özellikle gelişmekte olan ülkelerin maruz kaldıkları vergi kaybı olarak gösterilmektedir.

Vergi cennetlerine yönelik çalışmaların bir diğer nedeni ise, küreselleşmenin para aklama gibi illegal faaliyetleri kolaylaştırdığı ve vergi cennetleri olarak adlandırılan ülkelerin para aklama merkezleri haline geldiği düşüncesidir.

Bu bölümde, vergi cennetlerine yönelik düzenlemelerin nedenleri açıklandıktan sonra başta OECD girişimleri olmak üzere uluslararası girişimler ve Türkiye'nin yaptığı düzenlemelere ve bu düzenlemelerin etkinliğine değinilerek vergi cennetlerine yönelik uluslararası çalışmaların etkinliği açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. Vergi Cennetlerine Yönelik Düzenlemelerin Nedenleri

Vergi cennetlerine yönelik düzenlemelerin ilk nedeni yukarıdaki paragrafta da belirtmiş olduğumuz gibi, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelerin vergi tabanlarında meydana gelen aşınma ve uğradıkları vergi kaybıdır. İkinci neden ise vergi cennetleri ve para aklama faaliyetleri ilişkisidir.

3.1.1. Vergi Cennetleri'nin Neden Olduğu Vergi Kaybı

İkinci dünya savaşı sonrası refah devleti anlayışının yaygınlaşması, devletin kamu harcamalarını karşılamak için yüksek miktarda kamu gelirlerine ihtiyaç duymasıyla sonuçlanmıştır. Keynesyen politikaların uygulandığı bu dönemde, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulanan vergi oranları oldukça yüksektir. Sermayenin hareketliliği ve kar oranları, sosyal devlet önceliği nedeniyle sınırlanmıştır. Kar oranları üzerinde başta vergiler ve vergi dışı sınırlamalardan kurtulmak isteyen sermayenin karlarını arttırma isteklerinin önündeki engeller Bretton Woods sisteminin yıkılmasıyla ortadan kalkmıştır.

Finansal liberalizasyon sürecinin hızlanmasıyla birlikte ÇUŞ'lar faaliyetlerini dünya çapında arttırmışlardır. Vergi cennetleri, ÇUŞ'lara vergi cennetlerindeki iştirakleri yoluyla özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki ödeyecekleri vergiden kaçınma ve vergi kaçırma imkanları sunmaktadırlar (Weyzig ve Van Dijk, 2008,s.6). Vergiden kaçınmanın bir yolu vergi cennetlerinin, vergi mükelleflerine vergilendirilebilir gelirin yüksek oranlı vergiye tabi tutulduğu yerlerden düşük vergi oranları uygulayan yetki alanlarına transfer edilmesine olanak sağlamasıdır. Diğer bir yol ise firma içi işlemlerde transfer fiyatlandırması uyarlaması kullanılarak vergilendirilebilir gelirin yeniden tahsis edilmesidir (Dharmapala ve Hines, 2006,s.4). Vergi cennetleri önerdikleri gizlilik uygulamalarıyla vergi kaçırmaya da olanak sağlamaktadırlar.

Vergi cennetleri'nin, başta OECD çalışmaları olmak üzere uluslararası alanda neden düzenlemelere tabi tutulmak istendiği sorusuna, Rose-Marie Belle Antoine'nin "Offshore Finans Hukukunda Gizlilik" adlı kitabında özellikle onshore ekonomiler ve filtreden geçirilen offshore'lardan akan vergi kaybı cevabını vermektedir (Venardos, 2006,s.2). Burada bahsedilen çoğunlukla OECD ülkelerinin oluşturduğu gelişmiş ülkelerin vergi kaybıdır.

OECD dökümanların da göze çarpan "bu yeni küresel çevrede çok uluslu girişimler üretim faaliyetlerini düşük maliyet ülkelere taşımaya devam edecekler... tüm ülkeler yasal standartlarını düşürerek ya da teşvikler özellikle vergi teşvikleri yaratarak bu istikrarsız yatırımlar için rekabete girmeye zorlanacaklar" cümlesi OECD ülkelerinin yatırımları vergi teşvikleri sağlayan gelişmekte olan ülkelere kaptırma korkularına işaret etmektedir (Sanders, 2001). Aynı zamanda, offshore faaliyetlerin sonucu olarak vergi kaybı korkusu, 2003 Boston Danışmanlık Raporu, "Değişen Piyasalarda Kazananlar: Global Servet 2003"de offshore işlemler sonucu olarak Avrupa Birliği'nde vergi kaybının arttığına not edilmesiyle de kendini göstermektedir (Venardos, 2006,s.2).

OECD ülkeleri dünyanın en yüksek vergi oranlarına ve her türlü gelirin vergi kapsamına alındığı yaygın vergi sistemine sahiptirler. Bu, kendi ülkeleri içerisinde kişisel gelir vergisi, emlak vergisi, kurumlar vergisi, miras vergisi, sermaye kazançları vergisi, veraset ve bütün mallar ve hizmetler üzerinde KDV'yi içerir. Bu geniş vergi çeşidi ve yüksek vergi oranlarına rağmen birçok OECD ülkesinin hazine bakanlıkları hükümetlerinin harcamalarına kaynak sağlamada zorluk çekmektedirler. Japonya haricinde askeri ve ileri silahlanma harcamaları bütün bu ülkelerde oldukça yüksektir. Bu ülkelerin nüfusları yaşlanmakta ama hayat süreleri uzamaktadır bu nedenle, yaşlanan nüfusa paralel olarak sosyal programlara yönelik

harcamalar da artmaktadır. Örnek olarak, Böylece hükümetler uzun dönemde harcamalardaki artışı finanse etmek için daha fazla kaynak bulmak zorundadır. Sanders'e göre bu ülkelerin hazine bakanlıkları, hükümet programlarını finanse etmek için başka gelir kaynakları aramaya başlamışlardır. Böylece zararlı vergi rekabeti planı ortaya çıkmıştır (Sanders, 2001).

OECD'nin zararlı vergi rekabeti planı, üye ülkelerinin yararlanması için diğer ülkelerin vergi ve ekonomik sistemleri ve yapılarına müdahale çabasında olan neo-kolonializmin bir formu olarak görülmektedir. Antigua'nın Birleşik Krallıkta'ki büyük elçisi Robert Sanders gibi Karayipli liderlerin, ABD hükümeti ve bazı çıkar gruplarının OECD girişimleri için "OECD'nin diğer ülkeleri boyun eğdirmeye çalışan kararlı bir çabadan başka birşey olmadığını ve neo-kolonializmin OECD üye ülkelerin çıkarlarını koruma amaçlı diğer ülkelerin vergi, ekonomik sistem ve yapılarını zorlamaya çalışan bir davranış olduğunu belirten" bildirimleri yankı yapmıştır (Sanders, 2001). Bu çalışmalarda, OECD ülkelerinin oluşturduğu gelişmiş ekonomilerin çıkarları doğrultusunda OECD çalışmalarının sürdürüldüğü öne sürülmektedir. Gelişmiş ekonomiler finansal liberalizasyon sürecinde, sermayenin önündeki vergisel ve vergi dışı engellerin kaldırılmasını desteklemişlerdir. Vergi cennetleri, sağladıkları vergisel avantajlar yoluyla sermaye birikimini destekleyen sürecin bir parçasıdır ve sermaye üzerindeki vergi yüklerinin düşürülmesinin bir aracı olarak gelişmiş ekonomiler tarafından yaratılmış ve şekillendirilmişlerdir.

1998 OECD raporu başta olmak üzere vergi cennetlerine yönelik çalışmalar ve önerilerinde OECD ülkelerinden çıkan sermaye ve OECD ülkelerindeki vergi kaçakçılığına odaklanmıştır. Fakat diğer ülkelerden offshore finans merkezlerine ve OECD finans merkezlerine sermaye uçuşu ve bu ülkelerdeki vergi kaçakçılığıyla ilgilenmemiştir (Spencer, 2009,s.198) tespiti, özellikle vergi cennetlerinin ve Mari-Antoine'nin OECD girişimlerinin nedeni olarak açıkladıkları sadece gelişmiş ekonomilerin çıkarlarının savunulduğu tezini desteklemektedir. Vergi cennetlerine yönelik uluslararası düzenlemeler başlığında daha ayrıntılı açıklanacak olan bu konuya kısaca değinirsek OECD ülkeleri vergi cennetleri tanımını ve bu yetki alanlarının faaliyet ve yasalarını sadece kendi çıkarları çerçevesinde şekillendirmeye çalışmaktadır. Vergi cennetlerine karşı yapılan çalışmalarda, gelişmiş ekonomilerin vergi kaybı konusu öne çıkmakla birlikte asıl mesele vergi cennetleri ile hareket kazanan sermaye üzerindeki vergi yüklerinin düşürülmesi yani sermaye kesiminin çıkarlarının korunması ve bunun OECD ülkeleri tarafından desteklemesidir. Dolayısıyla vergi cennetlerinin neden olduğu vergi kaybının engellenmesi ve vergi cennetlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar göstermelik bir işlev görmektedir.

3.1.2. Vergi Cennetleri ve Para Aklama Faaliyetleri

Vergi cennetlerindeki finansal kurumların önerdiği gizlilik uygulamaları yalnızca özellikle gelişmekte olan ülkelerin vergi kaybına uğramasını değil aynı zamanda bu yerlerde para aklama faaliyetlerini de kolaylaştırmaktadır. Uluslararası finansal piyasalarda şeffaflığın bulunmaması küresel suç, terörizm, rüşvet vb. faaliyetlerin yayılmasına katkıda bulunmaktadır (Weyzig ve Van Dijk, 2008,s.6-7).

Vergi cennetleri, kanuni kurallar ve düzenlemelerin dışında faaliyetlere izin vermektedir ve bu yapı, yasal kapitalist sistemin verdiği karın çok daha ötesinde suçla alakalı ve ticari kara para yaratıcıları ve yardımcılarına kar getirmektedir (Baker, 2005,s.194) ve dünyanın gelişmiş ülkeleri tarafından sermayenin vergisel ya da vergi dışı herhangi bir engele takılmadan dünya çapında kar olanaklarını maksimize etmesi amacıyla yaratılmış alanlardır.

ABD ve Avrupa'daki bankacılık toplulukları, özellikle vergi cenneti ve kara para yapılanmasını şiddetle desteklemektedir. Bu sistem, Batı dışındaki dünyanın geriye kalan ülkelerinden batının kasasına yılda tahmini yarım trilyon yasadışı dolarların gelerek sistemin beslenmesine hizmet etmektedir. Aslen, bu sistemin koruma mekanizması vergi cennetleri ve gizlilik uygulamalarıdır. Kara paranın çoğu vergi cennetleri aracılığıyla gelişmiş ekonomilere ulaşmakta, ve bu batı bankalarına gelen paranın kökeninin önemsememesine izin vermektedir (Baker, 2005,s.194). Bazı vergi cennetleri (özellikle ana finans merkezleriyle yakın ilişkili olan New York'la birlikte Cayman, Londra'yla Jersey ve tümüyle ilişkili İsviçre) kayıt yerleri olmanın ötesine geçmiş ve yatırım bankacılığın önemli ağırları durumuna gelmişlerdir. Bu vergi cennetlerinde muhasebe, finans, danışmanlık vb. hizmetler de çok gelişmiştir (Chavagneus vd., 2010,s.241).

Para aklama, yolsuzluk ve diğer suç faaliyetlerinden elde edilen kazançlar vergi muafiyet anlaşmaları ve banka sırları/gizliliği sayesinde onshore ve offshore finans merkezlerindeki sınır ötesi yatırımlardır. Para aklama, yolsuzluk ve diğer suç faaliyetlerinden elde edilen kazançlar sınır aşan vergi kaçırmanın sonucu olduğu için vergi kaçırma ile iç içe geçmiştir (Spencer, 2009,s.197). Para aklama, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma bazı belirsiz rejimlerin yarattığı bozulmayla alakalıdır. Bunların çoğu New York ve Londra gibi offshore finans merkezleri yoluyla üretilmektedir. ABD, hükümeti uluslararası ticaret ve kredi şirketlerini kullanarak para ve fon aklama faaliyetlerini gizlemektedir. Vergi cennetlerinin çoğu batı hükümetlerinin yetki alanındadır. Bazıları İngiliz tacına bağlı ya da deniz aşırı bölgeleridir ve bu yerler Londra finans merkezi için gereklidirler. Buralarda para ve fon

bulunduran siyasi partiler ve çeşitli kurumları finanse eden varlıklı kişiler ve şirketler hükümetler tarafından desteklenmekte ve korunmaktadır (Christensen vd, 2002,s.18). Bu gerçek, hükümetlerin OECD aracılığıyla vergi cennetlerini kontrol altına almaya dönük uygulamaları ve işlemlerinin samimiyetinin ve tarafsızlığının sorgulanmasını gerektirir.

Tablo 3.1.: Bazı OECD Ülkeleri ve Vergi Cennetlerindeki Haziran 2010 Tarihi İtibariyle Bankacılık İstatistikleri (Milyar dolar)

	Rapor Edilen Ülkelerdeki Bankaların Dış Pozisyonları (Tüm Paralar)		Rapor Edilen Ülkelerdeki Bankaların İç Pozisyonları (Yabancı Paralar)	
	Varlıklar	Yükümlük	Varlıklar	Yükümlülükler
İsviçre	778.4	826.4	61	133.8
Lüksemburg	720.2	494.2	28.3	106.7
ABD	3,350.9	3,407.4	-	-
İngiltere	5,228.7	5,613.4	1,347.7	1,208.3
Avusturya	407.3	241.1	104.2	47.8
Fransa	2,302.4	2,162.5	182.4	225.2
Almanya	2,730.6	1,741.5	207.2	100.1
Türkiye	36.7	64.7	82.5	93.9
Cayman Adaları	1,711.1	1,735.4	25.5	64.9
Bahama	513	522.7	12.2	11.5
Jersey	295.9	258.8	4	20.7
Guernsey	186.9	143.2	10.8	41.8
Toplam	28,834.6	27,073.3	3,595.8	3,991.5

Kaynak: BIS, Quarterly Review, Switzerland, October 2010
<http://www.bis.org/statistics/provbstats.pdf#page=7> (04.10.2010)

Çokuluslu şirketler merkezlerini kurdukları yerde dahil olmak üzere iş yaptıkları bir çok ülke içinde karların yönünü değiştirmişlerdir. Bütün bir yapı kara paranın nasıl kullanılacağını hazırlayıp yasadışı finansal akışa yardım eden hatta bunu garantileyen sistem üzerine kurulmuştur. Bu yapı paravan şirketler, vergi cennetleri, gizlilik kurumları, korunan tröstler, anonim şirketler, yanlış ücretlendirilmiş düzenlemeler, sahte işlemler, gizlenmiş transfer teknikleri ve daha fazlasından oluşmaktadır (Baker, 2005,s.190). Yapının iki yönü önemlidir. Birincisi, vergi cennetleri batılı bankalara para taşımaktadır ve ikincisi, yanlış fiyatlandırılmış işlemler gelirleri değiştirmekte ve çokuluslu şirketler için vergiden kaçınmayı sağlamaktadır.

(Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor countries, 2009,s.86). Bu yapı korumaya aldığı trilyonlarca doları serbest piyasa sistemindeki en büyük çatlak olan vergi cennetlerinden sorunsuzca geçirmektedir (Baker, 2005,s.190).

Tablo 3.1. 'de görüldüğü gibi vergi cennetlerindeki bankaların dış varlıkları örneğin Cayman Adaları'ndaki bankaların dışarıdaki varlıkları İsviçre ve Lüksemburg'daki bankaların dış varlıklarından daha fazladır. Türkiye'deki bankaların dış varlıkları ise Tablo 3.1.'deki vergi cennetlerinin tümünden çok daha düşüktür. Bu veriler vergi cennetlerinin uluslararası mali sistemdeki büyüklüklerini ortaya koyması açısından önemlidir ve vergi cennetlerindeki tutulan fonların büyüklüğüne ilişkin bize fikir vermektedir.

İsviçre, Lüksemburg, Cayman Adaları ve Tablo 3.1.'deki diğer vergi cennetlerindeki bankaların iç pozisyonlarına rakamların dış pozisyonundaki rakamlara oranla düşüklüğü göz önüne alındığında vergi cennetlerinin ve offshore sektörünün uluslararası finans sektöründe faaliyet gösterdiği ve yerleşiklerle işlemlerinin sınırlı olduğunu söyleyebiliriz.

OECD küreselleşmenin para aklama gibi illegal faaliyetleri kolaylaştırdığını ve vergi cennetleri olarak adlandırdığı ülkelerin para aklama merkezleri haline geldiklerini belirtmektedir. Başta OECD olmak üzere FAFT gibi pek çok kuruluş, ülkelerin "güvenliği" açısından "anti para aklama" kanunlarını şu an dünya çapında yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Fakat para aklama meselesi OECD'nin zararlı vergi rekabeti projesine koruma yaratan bir mekanizma olarak da öne sürülmektedir. Vergi cennetlerine yönelik çalışmalarla uluslararası suçların önlenmesinin hedeflendiği belirtilmekte ve vergi cennetlerine karşı uygulanan girişimler bu söylemle desteklenmektedir (Sanders, 2001). Vergi cennetleri'nin OECD çalışmalarına yönelttikleri bu eleştiriyi Barber'da desteklemekte, terörün finansmanındaki kaynakların büyük kısmı OECD ülkeleri kaynaklı olduğunu belirtmektedir. Vergi cennetlerinin para aklama mekanizmasındaki rolleri önemlidir fakat, buralarda aklanan paradan daha fazlası OECD üye ülkeleri tarafından aklandığı unutulmamalıdır. Ayrıca bütün dünyadaki vergi cennetlerinde aklandığı söylenen paradan daha da fazlası sadece ABD tarafından aklanmaktadır. Aklanan suç oluşturan işlemler Tokyo, New York ve Londra gibi devasa finans merkezleri yoluyla çok daha zor tespit edilmektedir (Barber, 2007,s.19-20).

Zararlı vergi uygulamalarının var olduğu OECD ülkeleri İsviçre ve Lüksemburg'dur. Fakat bunlarla kısıtlı değildir ABD ve Birleşik Krallık da vergi cennetleridir (Sanders, 2001).

ABD dünyadaki en büyük vergi cennetlerinden biri olmakla beraber yabancı yatırıma bir çok vergi teşviki sağlamaktadır (Barber, 2007,s.19-20).

Tablo 3.2:Bölgelerin Yıllık Para Aklama Miktarı (Milyar Amerikan Doları)

Bölge	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Amerika	313	323	328	335	341	350
Asya Pasifik	246	254	254	270	280	292
Avrupa	230	233	234	236	238	241
Orta Doğu/Afrika	38	39	40	41	43	44
Dünya Toplam	827	849	856	882	902	<u>927</u>

Kaynak: Anti-money Laundering: A Brave New World for Financial Institutions, Celent Communications, September 2002 akt. Raymond W. Baker, Capitalism's Achilles Heel, 2005:165

Tahmin edilen küresel sınır aşan kara para yıllık 1 trilyon Amerikan Dolarının üzerindedir. Tablo 3.2.'e bakıldığında para aklama miktarında birinci sırada ABD gelmektedir Avrupa'nın payı ise üçüncü sıradadır. Uluslararası mali sistem sermayenin üzerindeki vergi yükünü düşürmek ve para aklamak üzerine kurulmuştur. Vergi cennetleri sundukları düşük vergi oranlarıyla sermayenin üzerindeki vergi yükünün düşürülmesine hizmet etmektedirler. Bu yetki alanlarındaki gizlilik uygulamaları sayesinde sermaye vergiden daha kolay kaçınmakta ve vergi kaçırmaktadır. Aynı zamanda bu gizlilik uygulamaları nedeniyle suç oluşturan faaliyetlerden elde edilen paralar aklanmaktadır ve bu paraların yasallığı sağlanarak uluslararası mali sisteme sokulmaktadır.

Buraya kadar anlatılanlar toparlanırsa, vergi cennetleri para aklama, vergiden kaçınma ve vergi kaçırmada önemli işlevler görmekte ve bu cennetlerin kontrol altına alınmasına yönelik gereklilikler bulunmaktadır. Fakat bu merkezlerden hükümetlerin, finans şirketlerinin ve ÇUŞ'ların yukarıda belirtilen vergi yüklerini azaltmaya ya da bütünüyle ortadan kaldırmaya dönük işlemler için yararlanması, onların kontrol altına alınmasına en büyük engel olarak görülmektedir.

Bu durum, uluslararası mali sistem dikkate alınarak izleyen bölümde başta OECD çalışmaları olmak üzere G7, G20, FATF, AB ve Türkiye’de vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler üzerinden vergi cennetlerinin kontrol altına alınmasına yönelik çalışmaların etkinliği tartışılmaktadır.

3.2. OECD, G7 ve G20 Tarafından Vergi Cennetleri’ne Karşı Yürütülen Çalışmalar

Bu bölümde, OECD, G7 ve G20 çalışmaları birlikte ele alınmakta, FATF ve AB’nin vergi cennetlerine yönelik çalışmaları ise diğer uluslararası çalışmalar başlığı altında ele alınmaktadır. Vergi cennetlerine yönelik uluslararası girişimlere değinildikten sonra Türkiye’deki çalışmalarla devam edilecektir.

3.2.1 Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Global Sorun:1998 Raporu

OECD 1996 yılından itibaren vergi cennetleri ve zararlı vergi rekabeti uygulamaları ile ilgili çalışmalar yürütmektedir (Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor countries, 2009,s.128). OECD’nin zararlı vergi rekabetinin ulusal vergi tabanları, finansal ve yatırım kararları üzerindeki bozucu etkilerine karşı önlemler geliştirmesi ve bunu 1998’de rapor olarak sunması istenmiştir. Aşağıdaki paragrafta da belirtildiği gibi bu istek 1996 Lyon zirvesinde G7 ülkeleri tarafından onaylanmıştır (OECD, 1998,s.7).

“Küreselleşme vergi politikaları alanında yeni rekabetler yaratmıştır. Devletler arasında zararlı vergi rekabetine yol açarak finansal ve coğrafi hareketli aktiviteleri cezbetmeyi amaçlayan vergi planlaması, ulusal vergi tabanlarında erozyona sebep olabilmekte, yatırım ve ticaretin dağılımını bozma riskini taşıyabilmektedir. Bu uygulamaların kapsamının, bireysel ve kolektif olarak sınırlandırılmasında çok taraflı yaklaşımı kurmayı amaçlayan OECD’nin çalışmalarını devam ettirmesi tavsiye edilmektedir”. 1997 yılında G7 devlet başkanları ve OECD bakanları zararlı vergi rekabetiyle mücadelenin önemini yeniden doğrulamışlardır (OECD, 1998,s.7).

OECD bu çalışmaların ardından 1998 yılında “Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Küresel Sorun” (Harmful Tax Competition: Emerging Global Issue) isimli raporu yayınlamıştır. Raporun amacının, vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimlerinin, finansal ve diğer hizmet faaliyetlerinin konumlanmasında diğer ülkelerin vergi tabanlarında tahribata yol açtığı, ticaret ve yatırım kalıplarını bozduğunu ortaya koymak ve bu uygulamaların nasıl, vergi

sistemlerindeki adalet, tarafsızlık ve genişliğin temellerini çürüttüğünün daha iyi anlaşılması olduğu söylenmektedir (OECD, 1998,s.8).

Vergi cennetlerine yönelik çalışmalarda, ABD'den, Clinton yönetimi de OECD'nin vergi rekabeti projesine yön vermiştir. Bu girişim Clinton yönetimi tarafından şöyle özetlenmiştir: Potansiyel zararlı vergi rejimleri ve vergi cennetlerinin tanımlanması küresel ekonomide sermaye hareketlerinin arttırılmasından elde edilen faydaların temellerini bozan çarpıklıkların önlenmesinde hayati öneme sahip bir ilerlemedir. Tüm ülkeleri, zararlı vergi uygulamalarını elimine etmede...OECD uygulamalarının takip edilmesi konusunda cesaretlendiriyoruz diyerek (Department of the Treasury, 2000 akt Jackson, 2010,s.7) OECD'nin "Zararlı vergi Rekabeti" projesine verdiği desteği ortaya koymuştur.

1998 Raporunda, yatırım ve ticaretin küreselleşmesinin hız kazanması yerel vergi idareleri arasındaki ilişkileri derinden değiştirdiği vurgulanmaktadır. Bu alanlardaki değişiklikler vergi dışı engellerin ortadan kaldırılması ve ulusal ekonomilerin bütünleşmesi sonucunda yerel vergi politikalarının diğer ekonomiler üzerindeki etkilerinin artması olarak özetlenmektedir. Ayrıca vergi politikalarında, vergi tabanının genişlemesi ve oranlarındaki düşme gibi değişmelerin arkasındaki itici gücün küreselleşme olduğu ve bunun vergi nedenli bozulmaları minimize ettiği savunulmaktadır. Küreselleşme sürecinde vergi sistemleri ve kamu harcamaları, yatırımlar için "mali ortam"ın geliştirilmesi yaklaşımıyla yeniden gözden geçirilmiştir. Sermaye hareketlerinin artması ve küreselleşme finansal piyasaların ve sermayenin gelişimini desteklemiş ve ülkeler sermaye üzerindeki vergi engellerini azaltmış böylece vergi sistemleri bu gelişmeleri yansıtır hale gelmiştir. Küreselleşmenin bu olumlu etkilerinin yanında bazı şirket ve bireylerin vergiyi minimize etme ve vergiden kaçınma için yeni yolları sunmasıyla gelişmekte olan ülkelerin vergi politikalarının hareketli sermaye ve finansal sermayenin yönlendirilmesine dayandırılması olumsuz etkileridir (OECD, 1998,s.13-14) denerek küreselleşme ve zararlı vergi rekabeti ilişkisine değinilmiştir.

Rapor zararlı vergi rekabeti üzerine yoğunlaşmıştır. Küreselleşmenin vergi rekabetini arttırdığını ve ulusal vergi sistemlerinin birbirini etkileme gücünün arttığı belirtilmektedir. Küreselleşme sürecinde vergi dışındaki tüm engellerin kaldırılması gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerin rekabet gücünü azaltmış, gelişmiş ekonomilerin istekleri doğrultusunda uluslararası sistem şekillendirilmiştir. Bu gelişmeler karşısında, gelişmekte olan ülkelerin vergileme politikalarında değişiklik yapmaları kaçınılmazdır, zaten 1998 raporunda da

ülkelerin küreselleşme sürecinde, vergi politikalarını bu süreçten bağımsız belirleyemeyecekleri belirtilmektedir.

Söz konusu Raporun “Vergi Rekabeti: Global Olgular” başlıklı ilk bölümünde, uluslararası vergi yapısı ve küreselleşmenin özellikle söz konusu yapı üzerinde meydana getirdiği baskıya dikkat çekilmiştir (OECD, 1998,s.11).

Vergi cennetleri ya da zararlı tercihli vergi rejimlerinin hareketli faaliyetlerden gelir üzerine efektif vergi oranlarını yönlendirdiğini ve diğer ülkeler üzerinde çeşitli etkilere neden olduğu belirtilmektedir. Küreselleşme sürecinde vergi politikalarında meydana gelen değişimler vergi yapısında ve yükünde, kamu harcama bileşiminde ve yatırımların yönündeki değişimler olarak özetlenebilir (OECD, 1998,s.16). Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi küreselleşme sürecinde vergiler ve kamu harcamaları yatırımlar için “mali ortam” anlayışı içerisinde şekillenmektedir. Ayrıca sermaye üzerindeki vergi engellerinin kaldırılması da olumlu bir gelişme olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla sermaye üzerindeki vergi engelleri kaldırılarak sermaye üzerindeki vergi yükü istenerek azaltılmıştır .

“Vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimlerini tanımlayan faktörler” isimli İkinci bölümde, gerek vergi cennetlerine gerekse OECD üyesi ülkelerin vergi sistemlerinde yer alan tercih yaratan vergi rejimlerine yol açan ve ülkelerin vergi sistemlerinin bütünlüğünü zedeleyen faktörlere ilişkin analizler yer almaktadır (OECD, 1998,s.11).

OECD’nin 1998 raporunda vergi cennetlerini tanımlayan kriterler sayılmıştır. Bu kriterler hiç vergileme bulunmaması ya da nominal vergileme yapılması, etkin bilgi değişiminin bulunmaması, şeffaflığın ve fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmamasıdır (OECD,1998,s.22).

Vergi bulunmaması ya da yalnızca nominal vergileme vergi cennetlerini tanımlamak için gerekli koşullardan biridir. Bu koşulla beraber eğer yetki alanı yerleşik olmayanlar tarafından yerleşik oldukları ülkeden vergi kaçırma öneriyor ya da algılanıyorsa vergi cenneti olarak tanımlanmaktadır (OECD,1998,s.22).

Herhangi bir vergi bulunmaması ya da yalnızca nominal vergileme kriteri dışında diğer kriterler bu kurumların idari uygulamalarında şeffaflığın olmaması ve etkin bilgi değişimi konusunda idari, yasal, yönetsel hükümlerin bulunmamasıdır. Çünkü şeffaflığın olmadığı,

bilgi sağlamada yetersizlik ve isteksizlik gibi idari uygulamalar sadece vergiden kaçınmayı değil aynı zamanda vergi kaçırma ve para aklama gibi illegal faaliyetleri de kolaylaştırmaktadır. Bazı kurumlar yatırımcılar hakkındaki bilgileri vergi otoritelerinin elde etmesini engellemek için yasalar koymuşlardır. Böylece vergi idareleri bilgi edinme gücünden yoksun olmakta ve bilgi değişimiyle ilgili anlaşma yapamamaktadırlar. Bilgi sağlamadaki bu başarısızlık sonucunda vergi kaçakçılığı ve para aklama kolaylaşmakta, bu da vergi cennetlerinin en temel zararlı karakterini oluşturmaktadır (OECD, 1998,s.23-24). Şeffaflığın ve etkin bilgi değişiminin bulunmaması kriteri “potansiyel zararlı tercihli vergi rejimleri” içinde söz konusudur. Bilgi değişimi ve şeffaflığın bulunmaması vergi cennetleri ve OECD üyesi ülkelerdeki zararlı vergi uygulamalarını para aklama alanları haline getirmektedir. Söz konusu kara para gizlilik kurallarından faydalanılarak buralardaki bankalara yatırılmaktadır. OECD çalışmalarında vergi kaçakçılığı ve para aklama meselesi öne çıkmakta ve bunun en büyük nedeni olarak vergi cennetleri gösterilmektedir.

Vergi yükümlülerinin, Vergi cennetlerini ve tercihli vergi rejimlerini kullanarak ödeyecekleri vergileri azaltmalarını öneren ya da bu şekilde algılanan yerlerin diğer ülkelerin vergi tabanlarını erozyona uğrattıklarını belirtildikten sonra, söz konusu zarara uğrayan ülkelerin bu duruma tepki vermemelerinin mümkün olmadığını ekleyen raporda uygulanabilecek önlemleri içeren tavsiye kararları da bulunmaktadır (OECD, 1998,s.37). Raporun Üçüncü bölümünde zararlı vergi rekabetiyle mücadele başlığıyla, söz konusu vergi cennetleri ve potansiyel zararlı tercihli vergi rejimleri ile mücadele de kullanılabilecek araçlar ortaya konulmaktadır(OECD, 1998,s.11).

Raporda vergi rekabeti ile mücadele konusunda 19 adet tavsiye kararı bulunmaktadır. Tavsiye kararları üç kategoriye ayrılmıştır. Birinci bölümde ulusal mevzuat ve uygulamalara yönelik tavsiye kararları yer almaktadır. İkinci bölümde vergi anlaşmalarıyla ilgili tavsiye kararları bulunmakta ve vergi anlaşmaları içinde yer alan ve zararlı vergi rekabetine yol açan uygulamaların sınırlandırılması ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise uluslararası işbirliği ile ilgili tavsiye kararları yer almaktadır. Raporda ulusal mevzuata ilişkin olarak 7, vergi anlaşmaları ile ilgili 7 ve uluslararası işbirliği ile ilgili 5 tavsiye kararı bulunmaktadır (OECD, 1998,s.39).

Zararlı vergi rekabetiyle ilgili ülkelerin zararlı faaliyetlerine karşı vergi tabanlarını korumak için diğer ülkeler çeşitli koruma önlemleri uygulamaktadırlar ve bu önlemler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir dendiikten sonra vergi otoritelerinin yargısal sınırının

ulusal düzeyde olması nedeniyle ulusal yetkinin kısıtlılığına dikkat çekilmektedir (OECD, 1998,s.37). Bu nedenle ulusal mevzuata ilişkin tavsiyelerin yanında diğer tavsiyelere de yer verilmiştir. Ayrıca OECD, eğer hedeflenen yetki alanlarının söz konusu düzenlemelere uymaması durumunda onlara karşı zarar verici yaptırımlar uygulayacağını da söylemektedir. Tavsiye kararları aşağıdaki gibidir (OECD, 1998,s.67-71):

Ulusal mevzuata ilişkin tavsiye kararları : Kontrol edilen yabancı şirketlerle ilgili tavsiyeler ve buna eşdeğer kurallar, yabancı yatırım fonlarıyla ilgili tavsiyeler ve buna eşdeğer kurallar, muafiyete katılım ve yabancı yatırımların diğer muafiyet sistemlerinin zararlı vergi rekabeti bağlamında tavsiyeler, yabancı bilgilerin raporlanmasıyla ilgili tavsiyeler, kurallarla ilgili tavsiyeler, transfer fiyatlama kuralları ile ilgili tavsiyeler, vergi amaçlı banka bilgilerine erişimle ilgili tavsiyelerden oluşmaktadır.

Vergi anlaşmalarına ilişkin tavsiye kararları ise: Bilgi değişiminin daha etkili ve iyi bir şekilde paylaşımı, anlaşmaların imtiyazlarından alınan yetkilerle ilgili öneriler, vergi anlaşmalarında bulunan doktrin ve kuralların (kanunların) içte kötüye kullanılmasının önlenmesi ile ilgili öneriler, anlaşmalarda bulunan özel istisnaların listesi ile ilgili öneriler, vergi cennetleri ile yapılan vergi anlaşmaları ile ilgili öneriler (ülkeler vergi cennetleri ile yaptıkları vergi sözleşmelerini sonlandırmayı düşünmeli ve bu ülkelerle gelecekte bu türden herhangi bir anlaşma içine girmekten kaçınmalıdır), koordineli savunma rejimleri ile ilgili öneriler (ortak denetim, koordineli eğitim programları), vergi taleplerinin iyileştirilmesinde yardım ile ilgili önerilerden oluşmaktadır.

Zararlı vergi rekabetine karşılık olarak uluslararası işbirliğini geliştirme konusundaki öneriler ise: zararlı vergi uygulamaları konusunda bir forum ve yol gösterici ilkeler oluşturulması, vergi cennetlerinin bir listesinin oluşturulması (Forumun ilk toplantısından sonra 1 yıl içinde Forum vergi cennetlerinin bir listesinin çıkarılmasını sağlamalıdır), vergi cennetleri ile bağlantılı öneriler (ülkelerin vergi cennetleri ile ekonomik ve siyasi bağları bulunmaktadır), iyi vergi yönetimi ilkelerinin ilerletilmesi ve geliştirilmesine yönelik öneriler, tavsiyelerle bağlı olmayan ülkeler için önerilerdir.

Tavsiye kararlarından da görüleceği gibi pek çok konuda OECD değerlendirme yapmakta ve bu tavsiye kararlarının uygulanmasını istemektedir. Sadece ulusal düzeyde önlemlerin yeterli olmadığı belirtilmekte uluslararası işbirliğinin de önemini vurgulamaktadır. Vergi cennetleri listesinin hazırlanması, üye olmayan devletlerin girişiminin sağlanması, vergi

cennetleriyle ilişkili faaliyetlere yönelik düzenlemeler tavsiye kararları içerisinde en önemli olanlardır.

3.2.2. Küresel İşbirliğine Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamaları Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler: 2000 Raporu

1998 raporunu, Mayıs 2000'de "Küresel Vergi İşbirliğine Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamalarını Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler" (Towards Global Tax Co-Operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices) adındaki ilerleme raporu izlemiştir. (OECD, 2009,s.6). OECD 47 ülkenin vergi cenneti kriterlerini taşıdığını belirtmiş fakat tekrar kriterler göze alınarak yapılan değerlendirmede 41 ülke vergi cenneti olarak nitelenmiştir. Bu ülkelerden bazılarının işbirliğinde bulunmayı taahhüt etmeleri nedeniyle OECD'nin 2000 yılında yayınladığı vergi cennetleri listesinde 35 ülke yer almıştır (Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor countries, 2009,s.128). İşbirliğinde bulunma taahhüdünde bulunan ülkeler Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, San Marino, Bermuda, Cayman Adaları ve Maritus'dur (OECD, 2000,s.29). OECD'nin vergi cennetleri listesindeki en önemli özellik, vergi cennetlerinin bilgi değişimi konusunda taahhütte bulunmalarının ardından listeden çıkarılmalarıdır. Ek:3 'de yer alan Cayman Adaları'nın taahhüt mektubundan da görüleceği üzere sadece işbirliğinde bulunma taahhütü verilmesiyle bu ülke vergi cenneti kriterlerini taşımasına rağmen vergi cennetleri listesinde yer almamıştır.

İşbirliğinde bulunan kurumlarla diyalogların aşağıdaki maddeler doğrultusunda şekillendirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir (OECD, 2000,s.20-21):

- Bilgi değişiminde model araçların geliştirilmesi (OECD'nin vergi amaçlı bilgi değişiminde model anlaşma ya da çok taraflı anlaşmalar),
- İşbirliğinde bulunanların görüşleri dikkate alınarak zararlı vergi uygulamalarının ortadan kaldırılmasıyla ilgili konular ve bilgi değişiminde çok taraflı çerçevenin yaratılması,
- Rapora uymanın sonuçları olarak bazı kurumlarda meydana gelen finansal ve diğer hizmet aktivitelerindeki girişimlerin dikkate alınarak bu kurumlardaki geçiş gereksinimleri konusunda yapılabilecek yardımların incelenmesi. Bu yardımlarda OECD'nin göz önünde bulunduracakları:

- İki taraflı yardım programlarının yeniden hedeflenebilmesinin nasıl olacağına incelenmesi,
- Uluslararası organizasyonların çok taraflı yardım programının dizaynında bu yerlerin özel gereksinimlerinin hesaba katılması,
- OECD ve diğer organizasyonların bu yerlerin vergi sistemlerinin dizaynında ve vergi yönetiminin güçlendirilmesinde yardımda bulunmaları,
- Uluslararası organizasyonlar kullanılarak bu yerlerin veri sistemlerinin dizaynının ve vergi idarelerinin güçlendirilmesinin sağlanması.

İşbirliğinde bulunan ülkelerle geliştirilen ilişkiye bakıldığında bilgi değişimi konusu üstünde durulduğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu ülkelerdeki finansal faaliyetler ve hizmetler alanındaki diğer faaliyetlerin düzenlenmesinden kaynaklı söz konusu ülkelerin ihtiyaçlarının karşılanması bir diğer konu olarak raporda yer almaktadır. Ayrıca söz konusu düzenlemelere diğer uluslararası organizasyonların dahil edilmesi de amaçlanmaktadır. Fakat yardımlar özel konularla ya da genellikle projelerle ilgilidir. Vergi hükümetlerin gelir kaynaklarının uzun dönemli tahmin edilebilirliğini ve hükümetlerin gerekli gördükleri yerde ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır. Yardımların ise uzun dönemde öngörülebilirliği söz konusu değildir. Vergi ve yardım tamamlayıcı olarak görülmelidir. Gelişmekte olan ülkeler vergi kapasitelerini inşa etmede yardıma ihtiyaç duyabilirler, yardımlar onların vergi kapasitelerini inşa etmelerinde önemli roller oynayabilmek, uzun dönemde yardımlara bağımlılıklarını azaltabilmektedir. Hala gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı OECD ülkelerinin yarısı kadardır. Vergi kapasitelerinin geliştirilmesinde gelişmekte olan ülkeler birçok güçlüklerle yüzyüzedirler. Bunları diğer ülkelerden gelen rekabet baskısı, sermaye kaçıışı problemi, rüşvet, agresif vergi planlamasının artması olarak sayılabilmektedir (Owens, 2009,s.1). Tüm bu saydığımız nedenlerden dolayı, bu ülkelerin kalkınma stratejilerini kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmeleri uzun dönemde bu ülkeler için daha olumlu sonuçlar verecektir. Bu söz konusu vergi cennetleri genellikle, küçük ada ülkeleridir ve GSYİH'larının büyük kısmını finansal ve diğer hizmet sektörleri oluşturur. Ayrıca bu hizmetlerde istihdam edilen işgücü açısından bu faaliyetlerin ortadan kaldırılması varolan ekonomik problemleri daha da derinleştirecektir.

OECD 2000 raporunda yalnızca varolan vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimlerine işaret etmediğini aynı zamanda söz konusu OECD çalışmalarındaki ilerlemelere karşı olanları da hedef alacağı belirtilmektedir. Bu alanlarda yeni yerlerin ortaya çıkışının ve yeni oluşan zararlı tercihli vergi rejimlerinin derhal değerlendirileceği belirtilmiştir. Bu

gelişmelerin ortaya çıkması halinde, bunların ortadan kaldırılmasında duyulan gereksinimler doğrultusunda varolan tutumun değiştirilebileceğini de eklemiştir (OECD, 2000,s.20). Rapor da ayrıca zararlı vergi uygulamalarına karşı vergi dışı savunma önlemlerinin araştırılması gerekliliğinin öneminden de bahsedilmiştir (OECD, 2000,s.26). OECD ülkeleri vergi cennetlerinin söz konusu yaptırımları kabul etmemeleri halinde sahip olduğu ekonomik ve siyasi gücü kullanacaklarını da bu cümleyle belirtmektedir.

2000 Raporu ile açıklanan 35 vergi cennetine 31 Temmuz 2001 tarihine kadar geçiş dönemi niteliğinde bir süreç öngörülmüş ve üst düzey taahhütte bulunmaları durumunda bu ülkelerin listeden çıkarılacakları açıklanmıştır (OECD, 2000,s.18). Tersî tutum izleyen ülkelere yönelik ise bir takım tedbirler alınmasına karar verilmiştir. Bu tedbirler şunlardır (OECD, 2000,s.25):

- Vergi cennetleri ile olan işlemlerden kaynaklanan indirim, istisna, kredi ve diğer kolaylıkların kaldırılması,
- Vergi cennetleri ile olan işlemlere vergi incelemesi niteliğinde ayrıntılı raporlama kurallarının getirilmesi,
- 1998 raporu 1. tavsiye kararı,
- Vergi cennetlerinden sağlanan gelirlerin tabî tutulduğu iştirak kazançları istisnası ve diğer vergi ayrıcalıklarının iptal edilmesi,
- Vergi cennetlerin mukim bulunanlara yapılan ödemelerin stopaja tabî tutulması,
- Vergi cennetleri faaliyetlerinin uygunluğu ve zararlı vergi uygulamalarından elde edilen avantajlı işlemlerin denetlenmesi ve hesap denetiminin artırılması,
- Ülkeler vergi cennetleri ile yaptıkları vergi sözleşmelerini sonlandırmayı düşünmeli ve bu ülkelerle gelecekte bu türden herhangi bir anlaşma içine girmekten kaçınmalıdır (1998 raporu 12. tavsiye kararı),
- Zararlı vergi uygulamalarına karşı yeni yerel savunma önlemlerinin alınması ve var olanların garanti altına alınması, aynı zamanda bunların işbirliğinde bulunmayan vergi cennetlerine uygulanan işlemlerde ve zararlı vergi uygulamalarından doğan avantajlara uygulanması,
- Vergi cennetleri ile ilgili faaliyetlerin denetiminin kapsamının genişletilmesi,
- Vergi cennetlerini kapsayan işlemlerin kayıt altına alınmasına zorunluluk getirilmesi ya da bu işlemlerden zorla ücret alınması.

Tablo3.3 : Vergi Cennetleri Listesi

Andora	Grenada	Niue
Anguilla	Guernsey/Sark/Alderney	Panama
Antigua & Barbuda	Man Adası	Samoa
Aruba	Jersey	Seychelles
Bahama	Liberya	St Lucia
Bahreyn	Lihtenştayn	St. Kitts & Nevis
Barbados	Maldivler	St. Vincent & Grenadines
Belize	Marshall Adaları	Tonga
İngiliz Virjin Adaları	Monako	Turks & Caicos
Cook Adaları	Montserrat	Amerikan Virjin Adaları
Dominik Cumhuriyeti	Nauru	Vanuatu
Cebelitarık	Hollanda Antilleri	

Kaynak: OECD, “Küresel Vergi İşbirliği’ne Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamalarını Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler”, sy:17, 2000

Söz konusu önlemlere bakıldığında, 1998 raporunda da belirtildiği gibi stopaj vergilerine yer verilmiştir. Şeffaflığın artırılması için işlemlerde belirliliğin ve kayıt altına alınmasının gerekliliği belirtilmiştir. Söz konusu yaptırımların özellikle çok uluslu şirketleri ve vergi cennetlerinde faaliyet gösteren iştirakleri aracılığıyla çeşitli vergi avantajı sağlayan şirketlerin sağladıkları faydalar üzerinde denetim arttırılmaya çalışılmaktadır. Çok uluslu şirketlerin sağladıkları faydaları azaltma potansiyeli olan girişimlerden biri stopaj vergileridir. Fakat çok uluslu işletmeler bu durumdan memnun kalmamışlar ve ABD yönetimi bu memnuniyetsizliği dile getirmiştir. Clinton yönetiminin aksine Bush hükümeti’nin vergi cennetlerine bakış açısı farklıdır ve 2000 yılında OECD’nin stopaj vergisi uygulanması talebine karşı çıkmıştır. DTÖ’nün de desteğiyle ABD hükümeti vergi cennetlerinin her türlü politikayı sürdürmede özgür olması gerektiğini savunmuştur. Bu olması gereken vergi rekabetidir denerek çokuluslu şirketlere verdiği desteği göstermiştir. Bu General Motors, Boeing, Microsoft ve diğerleri gibi birçok ABD şirketin vergi faturaları kesmek için offshore merkezlerde paravan şirketler kurulmasına ve küresel rekabet ortamlarında, offshore faaliyetlerin ulus ötesi işletmelerin önemli rekabet avantajı ve vergi indirimini devam ettirmesine olanak sağlamıştır. Böylece vergi yükü sermaye üzerinden daha az hareketli olan emek üzerine kaymış ve söz konusu vergi yükünü sıradan insanların üstlenmesine neden olmuştur ayrıca bu durum politikacıların koruması altında gerçekleştirilmiştir (Christensen vd., 2002,s.61). Amerikan hükümeti’nin stopaj vergileri konusundaki tutumu, sermayenin vergi yükünü arttıracak herhangi bir girişime destek olmayacağını göstermektedir.

2000 İlerleme Raporu'nun yayınlanmasının ardından, listede bulunan Aruba, Bahrain, Man Adası, Hollanda Antileri ve Seychelles üst düzeyde taahhütte bulunmuş ve bu gelişme ile işbirliğine yönelik vergi cenneti sayısı 11'e yükselmiştir (OECD, 2001,s.9).

3.2.3 Zararlı Vergi Uygulamaları Üzerine OECD Projesi: 2001 İlerleme Raporu

OECD Mali İşler Komitesi, 14 Kasım 2001 tarihli toplantısında 1998 ve 2000 raporları doğrultusunda çalışmaların değerlendirildiği "Zararlı Vergi Uygulamaları Üzerine OECD'nin Projesi: 2001 Yılı İlerleme Raporu"(The OECD Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report) Başlıklı rapor kabul edilmiş ve yayınlanmıştır (OECD, 2001:2). Rapor, özellikle vergi cennetlerine ilişkin çalışmalar olmak üzere, projede yaşanan gelişmeleri ele almaktadır.

1998 ve 2000 OECD Raporlarının hükümleri uyarınca, uluslararası şeffaflık ve bilgi değişimi standartlarına uyan bir ülke, eğer "fiili faaliyet bulunma zorunluluğunun bulunmaması" kriterine uygun bir rejime sahipse, yine de "işbirlikçi olmayan" vergi cenneti ülke olarak görülebilmektedir (O'Neil, 2001). Bu 2001 raporuyla değişmiştir. 2001 yılı raporunda, 1998 yılında vergi cennetlerini tanımlamada kullanılan dört ölçütten biri olan "fiili faaliyet bulunma zorunluluğunun bulunmaması" kriteri kaldırılmıştır. Bir yetki alanının işbirlikçi olup olmadığını anlamak için bu kriter dikkate alınmamıştır. Böylece işbirlikçi olmayan vergi cenneti olarak adlandırılmaktan kaçınmak için kriterleri yerine getirmek isteyen yetki alanları, vergi amaçlı bilgi alışverişi ve şeffaflık prensiplerini yürürlüğe koymak için sadece bağlılıklarını göstermeleri yeterli görülmüştür (OECD, 2009(b),s.11). ABD yönetimi, bu kriterin kaldırılması konusunda, ülkelerin vergi yapısını oluşturma konusundaki iç hukuklarına müdahale edilmemesi gerektiğini ve OECD çalışmalarının bilgi değişimi ile alakalı olması gerektiğini belirtmektedir (O'Neil, 2001).

Bush Yönetimi aynı zamanda, vergi cennetlerini hedefleyen OECD girişimlerine karşı olduklarını da özellikle belirtmiştir. (O'Neal, 2001,s.4) OECD'nin çalışmalarını, "name and shame" olarak isimlendirmiş ve bunu yetki alanlarının bağımsızlığına bir hakaret ve kendi bağımsızlığına kötü imaları düzenlemeler "haddini aşan" davranış olarak nitelendirilmiştir (Maurer, 2005,s.477-478). Bush hükümetinin de çabalarıyla, OECD'nin "zararlı vergi uygulamaları" kapsamındaki çabaları üye ülkeler arası bilgi alış verişini geliştirme kapsamına odaklanmıştır (Jackson, 2010,s.7). OECD'nin vergi cennetlerine yönelik politikalarının bazı OECD ülkeleri ve çeşitli çıkar grupları tarafından gösterilen çabalarla değişime uğradığı

görülmektedir. “Fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun bulunmaması” kriterinin ortadan kaldırılması, kağıt merkezler yoluyla vergi avantajı sağlayan kişiler ve ÇUŞ’ların sağladıkları faydaların devam ettirilmesi amaçlanmaktadır.

2001 Raporu incelendiğinde en önemli gelişmelerden biri, zararlı vergi uygulamalarına karşı alınabilecek ortak tedbirlerle ilgili üç ilke kararının belirlenmiş olmasıdır (OECD, 2001,s.13):

1- Alınacak ortak savunma önlemleri zararlı vergi uygulamalarının meydana getirdiği etkilere göre ölçümlendirilmeli ve sadece bu uygulamaların etkilerini ortadan kaldırmayı amaçlamalıdır.

2- Üye ülkeler savunma önlemlerinin uygulanmasında tamamen serbesttir.

3- Her bir ülke özel uygulamanın zarar verme potansiyeline ve zararın derecesine bağlı olarak ölçülü ve önceliği belirlenmiş bir şekilde kendi savunma önlemlerini uygulamada serbesttir.

2001 raporunda da zararlı vergi uygulamalarının etkisini azaltmak için OECD üyesi ülkeler ve üye olmayan ekonomiler tarafından yukarıda ki önlemlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. 1998 raporunda da belirtildiği gibi, doğal olarak küresel yapıdaki bir probleme karşı önlemlerin tek taraflı ya da çift taraflı temelde uygulanması söz konusu önlemlerin etkinliklerini sınırlamakta olduğu belirtilerek uluslararası düzenlemelere vurgu yapılmaktadır. 1998 raporunda halihazırda yürürlükte olan ve uygun herhangi bir yeni önlemin, ülkelerin kendi zararlı vergi uygulamalarından korunması için diğerlerinin çabalarını daha etkin desteklemelerini sağlayacak koordineli bir yolun nasıl sağlanacağı konusu üzerinde durulmuştur ve ortak savunma önlemlerinin çatısını, zararlı vergi uygulamalarına karşı benzeri endişelere sahip ülkelerin politikalarının savunma aracı olması oluşturmuştur. Böylece zararlı vergi uygulamalarının küresel olmasına önem verilirken, bireysel olarak da her bir ülkenin savunma önlemlerini etkili şekilde uygulamasına da izin vermektedir. Ortak savunma önlemlerinin çatısı aynı zamanda zararlı vergi uygulamalarını ortadan kaldıracak ulusal yetki alanlarının rekabetçi pozisyonlarını bunu yapmayacak olanlara karşı koruması da oluşturmaktadır. Herbir bireysel üye ülkenin zararlı vergi uygulamalarına karşı gerekli eylemi uygulamaya ve önlem almaya hakkı olduğu belirtilerek ülkelerin rekabetçi pozisyonlarını devam ettirebilecekleri belirtilmektedir (OECD, 2001,s.13). Ayrıca, zararlı vergi uygulamalarından vazgeçen ülkelerin rekabetçi pozisyonlarını sürdürmelerinin aracı olarak da bu tür uygulamalara karşı uluslararası işbirliğinin önemi belirtilmektedir. Fakat alınan tavsiye kararlarının herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamakta ülkelerin söz konusu önlemlerin belirlenmesi ve uygulanmasında serbest oldukları söylenmektedir.

Komite, zararlı vergi uygulamalarının zararlı etkilerini azaltmaya ve bu uygulamaların yayılmasını önlemeye yardımcı olacak ortak savunma önlemlerinin önemini kabul etmesine rağmen vergi cennetleriyle karşılıklı görüşmelerin tercih edileceğini belirtmektedir (OECD, 2001,s.3) ifadesi ise yukarıda sözü edilen ortak savunma önlemlerinin önemini vurgulamakla birlikte, ortak savunma önlemleri yerine dialog yolunun uygulanacağı belirtilmektedir.

Bilgi değişimi konusunda OECD'nin 18 Nisan 2002 tarihli "Vergi Konularında Bilgi Değişimi için OECD Model Anlaşması" bulunmaktadır (OECD, 2002,s.1). Bilgi değişimi ve şeffaflık standartları "OECD Model Vergi Uzlaşması'nın 26. maddesi ve "2002 Vergi Konularında Bilgi Değişimi Model Anlaşması" temelinde OECD tarafından geliştirilmiştir (OECD, 2010,s.5). Sonuç olarak, 2002 vergi konulu bilgi alışverişi model anlaşması iki opsiyonu düzenlemektedir: bunlar, iki taraflı ve çok taraflı vergi konularında bilgi değişim anlaşmasıdır (TIEA). Çok taraflı model anlaşma geleneksel anlamda "çok taraflı" anlaşmaları sağlamamaktadır. Onun yerine iki taraflı anlaşmaların entegre edilmesine temel sağlamakta, böylece taraf olan sadece anlaşma ile yükümlü olmaktadır (OECD, 2010,s.8). Anlaşmanın iki taraflı olması onun yaptırım gücünü sınırlamaktadır. Anlaşma dışında ya da anlaşmaya taraf olan ülkeler dışındaki diğer ülkelere karşı anlaşmacı tarafların herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır.

3.2.4 2002 Vergi Konularında Bilgi Değişiminde OECD Model Anlaşması

Küresel Forum vergi konusunda bilgi değişimi ve şeffaflıkta uluslararası kabul edilmiş standartların kabul edilmesinde ve geliştirilmesi konusunda çalışmaktadır. OECD belgelerine göre Küresel Forum; büyük küçük, OECD üyesi olan ve olmayan tüm yetki alanlarının arasında adil rekabete izin veren ve tarafsız bilgi değişimi ve şeffaflık standartlarının uygulanmasını sağlamak amacıyla OECD tarafından 2000 yılında yaratılmıştır. 1998 OECD raporunda alınan tavsiye kararlarından biri Küresel Forum'un oluşturulmasıdır ve bu amaç 2000 yılında gerçekleştirilmiştir. Küresel Forum'un çalışmalarındaki temel prensip, vergi sistemlerinin özellikleri dikkate alınmadan bütün yetki alanlarının belli standartlara uymasını böylece bilgi değişiminde ve şeffaflıkta yetersizliğin yerine yasal ticari saygı bağlamında rekabetin oluşturulmasıdır (OECD, 2009 (a),s.4), OECD tarafından yürütülen çalışmalarda vergi sistemlerinin dikkate alınmayacağı daha çok bilgi değişimi üzerinde durulacağı vurgulanmaktadır.

Küresel Forum 2002 yılında vergi konularında bilgi alışverişi üzerine model anlaşması ve 2005’de “Joint Ad Hoc Grup” tarafından geliştirilen hesap kayıtların mevcudiyeti ve güvenilirliği üzerine anlaşılmiş standartları yayınlamıştır. Buna göre şeffaflık ve bilgi değişiminde anahtar prensipler şu şekilde belirtilmiştir: Talep üzerine bilgi değişimi mekanizmalarının ve hem sivil hem de suçla alakalı konularda bilgi değişiminin varlığı, iki taraflı suçluluk ve yerel vergi menfaati gereksinimi uygulamasından kaynaklı bilgi alışverişi kısıtlamalarının bulunmaması, kısıtlamalar ve korumalara saygı, değiştirilen bilgilerde sıkı gizlilik kuralları, güvenilir bilgilerin varlığı (özellikle banka, sahiplik, kimlik ve hesap bilgileri) ve talep üzerine bunlara erişimin bulunması olarak özetlenebilir (OECD, 2009(a),s.4). Vergi konularında cezai ve cezai olmayan durumlarda diğer ülkelerle bilgi değişimini gerektiren aynı zamanda bilgi değişimi cezai vergi konularında çifte suçlama prensipleri ya da sivil vergi konularında yerel vergi çıkarları bulunmamasıyla sınırlandırılmamalıdır. Elde edilen bilgilerin kullanımında ve paylaşılan herhangi bir bilginin ifşa edilmemesinde uygun önlemler olmalıdır. Yalnızca yetkili otoritelerin, vergi amaçları için bu tür bilgilerin kullanımını sağlayan yasal mekanizmalar yoluyla bilgi değişimi gerçekleştirilmelidir. Böylece değiştirilen bilgilerin gizliliği ve vergi mükelleflerinin hakları garanti altına alınmış olmaktadır (G20, 2004,s.9). Böylece yerel vergi menfaatleri ve iki taraflı suçluluk prensipleri nedeniyle bilgi paylaşımında bulunmaktan kaçınılamayacağı belirtilirken vergi yükümlülerinin hakları üstü kapalı bir biçimde hatırlatılmaktadır.

OECD talep üzerine bilgi değişimi anlaşmalarının yapılmasını istemektedir. G20 ise vergilemede, vergilerin tahakkuku ve toplanmasında bilgi değişiminin otomatik, kendiliğinden ve talep üzerine bilgi değişimini içeren karşılaştırmalı bilgi değişimine olanak sağlayan uluslararası işbirliği standartlarının kurulması taraftarıdır (Spencer, 2009,s.200). OECD’nin talep üzerine iki taraflı bilgi değişimi yaklaşımı G20’nin çok taraflı ve otomatik bilgi değişimi yaklaşımına göre bilgi değişiminde etkinliğin sağlanmasında daha yetersizdir. G20’nin yaklaşımı bilgi değişiminden daha çok ülkenin faydalanmasını ve vergi cennetlerinin neden olduğu vergi kaybı ve para aklama faaliyetlerinin önlenmesini sağlar. OECD’nin yaklaşımı ise sadece sınırlı sayıdaki ülkenin (bilgi değişim anlaşmalarının taraflarına bakıldığında genellikle gelişmiş ülkelerin oluşturduğu OECD ülkelerinin) bu anlaşmalardan faydalanmasını sağlar.

2002 Vergi konularında bilgi değişimi için OECD model anlaşmasının 1. maddesini oluşturan, amaç ve kapsam başlığı şu şekilde düzenlenmiştir. Tarafların yetkili otoriteleri, yönetimlere öngörülebilir ilişkili bilgilerin değiş tokuşu konusunda yardım sağlayacak ve bu

anlaşma kapsamındaki vergilerle ilgili tarafların yerel kanunlarının uygulanmasında yardımcı olacaktır. Söz konusu bilgi, öngörülen ilişkinin saptanması, vergilerin tahakkuku ve toplanması, vergi taleplerinin geri alınması ve uygulanması ya da vergi kanunlarında inceleme ve soruşturma yapılması konusundaki bilgileri içerecektir. Bilgiler bu anlaşmanın hükümleri uyarınca alışveriş edilecek ve madde 8’de belirtildiği gibi gizli olarak kabul edilecektir. Talep edilen devletin yönetim ve hukuku tarafından kişilere sağlanan güvenceler ve haklar başvurunun kapsamındaki etkin bilgi değişimini geciktirmediği ya da tam olarak engellemediği sürece kalacaktır (OECD, 2002,s.4). Anlaşmanın 5. maddesi rica üzerinde bilgi değişimi başlığını taşımaktadır. Birinci maddedeki amaçları gerçekleştirmek için talep edilen bilgiyi, yetkili otorite sağlayacaktır. 5. Madde şu şekilde belirtilmektedir (OECD, 2002,s.7-8):

1. Talep edilen Taraf’ın yetkili otoritesi Madde 1’in içindeki amaçlar için talep edilen bilgiyi sağlayacaktır.
2. Eğer talep edilen Taraf’ın bilgiyi elinde bulunduran yetkili otoritesi, bilgi talebine karşı uygunluk sağlamaya yetersiz ise, talep edilen ‘taraf’ın söz konusu bilgiye kendi vergi amaçlarınınca ihtiyacı olmasa bile, söz konusu Taraf talep eden Taraf’a talep edilen bilgiyi sağlamak için bütün gerekli önlemleri almalı ve alakalı bütün bilgileri toplamalı ve sağlamalıdır.
3. Eğer bilgi, talep eden Taraf’ın yetkili otoritesince özellikle talep edilirse, Talep edilen Taraf’ın yetkili otoritesi, bu madde uyarınca, kendi iç hukuklarının izin verdiği ölçüde, orijinal kayıtların onaylanmış kopyaları ve tanıkların yeminli yazılı ifadeleri formunda bilgiyi sağlayacaktır.
4. Talep edildiğinde her bir Anlaşmalı Tarafın, Anlaşmanın Madde 1’indeki amaçlar için belirtilen kendi yetkili otoriteleri, aşağıdaki bilgileri elde etme ve sağlama otoritesine sahip olacaktır:
 - a. Bankalarca, diğer finansal kurumların ve bir ajansın ya da vekil ve müteveli olarak çalışan kişilerin elinde bulunan bilgi.
 - b. Şirketlerin mülkiyetleri, ortaklıklar, vakıflar, kuruluşlar, “Anstalten” ve diğer kişiler, Madde 2’deki sınırlamalar dahilinde, mülkiyet zincirindeki bütün kişilerin mülkiyet bilgileri, tröstler söz konusuysa, settlorler(mülkünü vasiyetle bırakanlar), Yeddi eminler ve varisler (hak sahipleri). Bu bilgiyi elde etme orantısız zorluklara sebebiyet vermeden elde edilebilir olmalıdır.
5. Talep eden Taraf’ın yetkili otoritesi, Talep edilen Taraf’ın yetkili otoritesine, talep ettiği bilginin “öngörülebilir ilişkili” olduğunu göstermek için şu bilgileri sağlayacaktır.

- a. İnceleme ya da soruşturma altındaki kişinin kimliği.
 - b. Talep eden Taraf'ın, talep edilen Taraf'tan bilgiyi elde etmek istediği form ve içeriğini oluşturan aranan bilginin bildirisi.
 - c. Aranan bilginin vergi amacı.
 - d. Talep edilen Taraf'ın ya da Taraf'ın yönetiminde çalışan bir kişinin bilgiyi kendi elinde tuttuğuna inanma nedenleri.
 - e. Bilindiği ölçüde, talep edilen bilgiyi elinde bulundurduğuna inanan kişinin adı ve adresi.
 - f. Talebin, bilgiyi talep eden Taraf'ın yönetsel uygulamaları ve hukukuyla uygun olduğuna dair bildiri, talep edilen bilginin talep eden Taraf'ın yönetim yetkisi içinde olması, böylece yetkili otoritenin bilgiyi bu hukuklar çerçevesinde elde edebilir olması ya da yönetsel uygulamanın normal rotasında olması ve bunun bu anlaşmaya uygun olduğuna dair bildiri.
 - g. Talep eden Taraf'ın orantısız zorluklara sebep olabilecek bilgiler hariç, bilgiyi elde edebilmek için kendi bölgelerinde mevcut tüm araçları kullandığına dair bildiri.
6. Talep eden Taraf'ın yetkili otoritesi istenen bilgiyi Talep eden Taraf'a mümkün olan en kısa sürede yollayacaktır. Hızlı cevaplamaktan emin olmak için Talep edilen Taraf'ın yetkili otoritesi:
- a. Talep eden Taraf'ın yetkili otoritesine talebin alındığına dair yazılı bildiri yollamalı ve eğer varsa, talebin alındığına müteakip 60 gün içinde taleple ilgili eksiklikleri Talep eden Taraf'ın yetkili otoritesine bildirmelidir.
 - b. Talebe müteakip 90 gün içinde Talep edilen Taraf'ın yetkili otoritesi bilgiyi elde edemez ve sağlayamazsa, eğer bilginin sağlanmasında bazı engellerle karşılaşmışsa, Talep eden Taraf'a derhal bilginin sağlanamamasının sebepleri, engellerin yapısı ve bilginin sağlanmasının reddinin sebeplerini bildirecektir.

Görüldüğü gibi söz konusu model anlaşma bilgi değişiminin olabilmesi için öngörülebilir ilişki koşulunu taşımalıdır. Öngörülebilir ilişkinin koşullarına bakıldığında ise bunun ortaya konmasının oldukça zor olduğu gözlenmektedir. Ayrıca anlaşmanın bilgi değişimi başlığını taşıyan bölümünün 4. maddesinde , “talep edilen bilginin elde edilmesinin orantısız zorluklara neden olmaması” gerektiği belirtilmektedir. Bu konu yeteri kadar açıklanmamıştır. Bu da anlaşmanın diğer bir kısıtıdır. Anlaşmanın 6. maddesinde ise “”bilgi sağlanamamasının sebepleri, engellerin yapısı ve bilgi sağlanmasının reddi” denerek söz konusu bilgi değişiminin her zaman sağlanamayacağı anlaşma maddesiyle belirlenmektedir. Ayrıca söz

konusu prosedürlerin uygulanması sebebiyle ortaya çıkacak süre bilgi talebine yanıt verilse bile eş zamanlı bir bilgi değişiminin mümkün olamayacağını göstermektedir.

3.2.5 OECD Model Vergi Uzlaşmasının 26. Maddesi

OECD vergi modeli sözleşmesinin 26. maddesi vergi amacıyla yapılan bilgi değişiminin yasal altyapısına dair en çok benimsenen çerçevelerden birini sunmaktadır. Bunun en önemli nedeni, 3000 den fazla iki taraflı sözleşmenin model sözleşmeye dayanmaktadır. 26. maddeye göre, ülkeler herhangi bir amaç olmadan vergi incelemesi (fishing expeditions) yapamazlar ya da belirli bir vergi yükümlüsünün vergi işleriyle ilgili olmayan konularında bilgi isteyemezler. Talep eden devlet taleplerini hazırlarken, talep ettiği bilginin öngörülebilir gelecekte ilgili hale geleceğini göstermek zorundadır. Ek olarak talepçi devlet, talep ettiği bilgiye dair bütün iç hukuk yollarını tüketmiş olmak zorundadır. Orantısız zorluklara yol açabilecek bilgiler bunun istisnasıdır (OECD, 2010(b)). Bunun istisnası söz konusu anlaşmada da, bilgi değişimindeki kısıtlarla ilgili benzer hükümler görülmektedir. Öngörülebilir ilişkinin sağlanması bilgi değişiminde temel koşuldur.

Madde 26 bilgi alışverişi anlaşmasının birinci maddesi, anlaşmacı devletlerin yetkili kurumları bu sözleşmenin hükümlerini yerine getirmek için, vergilendirme sözleşmeye aykırı olmadığı sürece, gerekli bilgiyi birbirlerine verecektir diyerek anlaşmanın kapsamını ve amacını belirtmektedir. Anlaşmanın ikinci maddesi bir anlaşmacı devletin edindiği bilginin hangi amaçlarla kullanılacağını belirtmektedir. Bu maddeye göre anlaşmacı devlet edindiği bilgiyi sadece belirtilen amaçlarla kullanabilmekte ve bu bilgi sadece mahkemelerde ya da kamu soruşturmalarında ifşa edebilmektedirler (OECD, 2008,s.17).

Anlaşmanın üçüncü maddesi, anlaşmacı devletleri, anlaşmacı devletlerden birinin ya da diğerinin hukuki ve idari uygulamalarıyla çelişecek işlemler yürütmek, anlaşmacı devletlerin hukuki kuralları ya da olağan idari uygulamaları altında elde edilemeyecek bilgilerin elde edilmesi, herhangi bir ticaret, iş, endüstri ya da profesyonel ilişkiye ya da gizli ya da ticaret süreçlerine dair bilgileri elde etmek veya ifşasının kamu politikasına ters düşecek bir bilgiyi elde etmek (kamu düzeni) için anlaşmacı devletleri zorlayamaz demektir.

26. madde Temmuz 2005'te gözden geçirilmiş ve 4 ve 5. maddeler eklenmiştir. Ayrıca anlaşmanın dördüncü maddesiyle eğer bir anlaşmacı devlet bir bilgi talep ederse diğer anlaşmacı devlet, bilgiye ulaşmak için sahip olduğu araçları talep edilen bilgiye ulaşmak için kullanacağını belirtir. Ayrıca madde de, devletin kendi vergi ile ilgili uygulamalarında bu bilgiye ihtiyaç duymamasının önemli olmadığı belirtilmektedir. Buradaki yükümlülük, 3. maddede belirtilen kısıtlara tabidir ancak bu madde hiçbir şekilde, talep edilen devlete sadece kendi iç işinde bu bilgiye ihtiyaç duymadığı için bilgi talebini reddetme imkanını verecek şekilde yorumlanamaz demektir (OECD, 2008,s.17). Beşinci madde de bir devletin bilgi talebini sadece o konuda bir dahili vergi çıkarının olmadığı ya da bir banka ya da o bilginin bir finansal kuruluşta bulunduğu gerekçesiyle reddedemez dendiikten sonra aslında bütün bankaların gizlilik ve güven kuralları olduğu (OECD, 2010(b)) belirtilerek aynı zamanda banka gizlilik ve güven kurallarının halen var olduğu söylenmektedir.

Anlaşmacı devletlerden birinin hukuki ve idari uygulamalarıyla çelişecek işlemler ve elde edilemeyecek bilgiler ve kamu düzeni gerekçesi bilgi alışverişinin kısıtlarını oluşturmaktadır. Fakat bilgi alışverişi, talep edilen bilginin elde edilememesi yalnızca ülkenin kendi iç işlerinde o bilgiye ihtiyaç duymaması nedeniyle reddedilemez denerek bilgi değişiminin kapsamı genişletilmek istenmektedir.

OECD model vergi sözleşmesinin şu an kullanılan versiyonu 17 Temmuz 2008 de değiştirilmiştir ve Avusturya, Belçika, Lüksemburg ve İsviçre'nin 26. maddeye çekinceler koyduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Mart 2009 da bu ülkelerin her biri OECD'ye bu çekincelerini kaldırdıklarını belirtmiştir (OECD, 2010(b)).

Genel bir değerlendirme yapacak olursak, OECD'nin rica üzerine bilgi değişimi çalışmaları gerçekte bilgi değişiminde etkinliği sağlamamaktadır. OECD'nin bilgi değişimi standartları pek yeterli değildir. Vergi otoriteleri için en iyi durumda bile bu standartlar altında bilgi değişiminin gerçekleştirilmesi zor, ayrıntılı olmayan ve hantal bir yapıdadır. Talep edilen taraf banka sırlarıyla donatılmışsa bilgi değişimi neredeyse imkansızdır. Model vergi uzlaşmasının bilgi değişimi maddeleri de aynı sınırlılığa sahiptir. Bu anlaşmalar vergi idarelerine eş zamanlı yardımı sağlayan taslaklar değildir, sadece vergi kaçakçılığı konusundaki ilerlemelerin daha iyiye gitmesi için ülkelerin yardım rica etmesine izin verir (Spencer, 2009,s.206).

3.2.6 Zarar Verici Vergi Uygulamaları Projesi: 2004 Yılı İlerleme Raporu

2001 raporu sonrası, OECD çalışmaları vergi cennetleri konusunda etkin bilgi değişimi alanında yoğunlaşmıştır. 2004 Raporu, adil bir ortamın yaratılmasına duyulan ihtiyacı ve OECD'nin bağımsız ülkelerin vergi sistemlerine müdahale etmesinin söz konusu olamayacağını vurgulamaktadır. Dahası, “zararlı vergi rekabeti” kavramının “zararlı vergi uygulamalarına” dönüşmesine paralel olarak, “vergi cennetlerine ilişkin çalışmalar” ibaresi, “katılım sağlayan ortaklarla çalışmalar” sekline dönüşerek, katılımcılığı ve ortaklığı vurgular bir hale dönüşmüştür. Ayrıca 2004 raporunda ülkelerin vergi sistemlerini dizayn etmede serbest olduklarını ve OECD'nin konuda herhangi bir zorlama yetkisinin bulunmadığı belirtilmektedir (OECD, 2004,s.2).

3.2.6 2004 Raporu Sonrası OECD ve G20 Çalışmaları

Berlin'de 2004 yılında düzenlenen G20 zirvesinde , OECD'nin Nisan 2002 tarihli vergi konularında bilgi değişimi model anlaşmasını yansıtan vergi amaçlı bilgi değişimi ve şeffaflık standartlarının onaylandığı belirtilmiş ayrıca tüm ülkeler bu standartları uygulamaya çağırılmıştır (G20, 2004,s.9). Bu standartlar daha sonra Xianghe (Çin)'de gerçekleşen 2005 G20 zirvesi ve Ekim 2008'de Birleşmiş milletler vergi konularında uluslararası işbirliği uzmanlık komitesi tarafından da benimsenmiştir (G20, 2005,s.3, OECD, 2010,s.5).

OECD'nin 2009 yılında yayınladığı listede ülkeler üç gruba ayrılmıştır. “Beyaz liste”de uluslararası vergi standartlarını tam anlamıyla sağlayan ülkeler, “Gri liste”de uluslararası vergi standartlarını sağlamayı taahhüt etmekle beraber yeterli ilerlemeyi gösteremeyen ülkeler, “Kara Liste”de ise uluslararası vergi standartlarını sağlamayan ve işbirliğine yanaşmayan ülkeler bulunmaktadır. Bu listede Costa Rika, Malezya, Filipinler ve Uruguay gerekli standartları sağlayamayan ülkeler olarak yer almıştır Fakat bu ülkeler daha sonra 2010 yılında kara listeden çıkarılmışlardır (Ek1 ve Ek 2).

1-2 Eylül'de Meksika'da gerçekleşen Küresel Forum'da ülkelerin vergi tabanlarını korumak için duydukları gereksinimler bu toplantının temel konusu olmak üzere diğerleri aşağıda özetlenmiştir (OECD, 2009(a),s.2):

- Küresel Forum’u yeniden yapılandırarak üyelikleri genişletmek ve üyelerin karşılıklı eşit katılımını sağlamak,

- Derinliğine eş düzey gözden geçirme ve bunun hızlıca uygulamaya geçirilmesinin nasıl yapılandırılacağına ilişkin kararlar almak,
- Müzakereleri ve bilgi değişimi anlaşmalarını hızlıca sonuçlandıracak mekanizmaları tanımlamak ve vergi ortamında yeni işbirliğinden gelişmekte olan ülkelerin faydalanmasına olanak sağlamak.

2010 yılında vergi amaçlı bilgi değişimi ve şeffaflığın desteklenmesi isimli çalışmada gelişmekte olan ülkelerin offshore nedenli vergi kayıplarının hesaplanmasının zor olduğu belirtilmekte ve bu kaybın yaklaşık yıllık 100 milyar dolar olduğunun tahmini yapılmaktadır. Raporda, gelişmekte olan ülkelerin vergi sistemlerini güçlendirmeleri ve daha şeffaf uluslararası ortamdan avantaj sağlamaları için nasıl daha iyi desteklenebilecekleri konusunda uluslararası organizasyonların yardımı istenmiştir. Böylece söz konusu vergisel düzenlemelere uluslararası örgütlerin daha fazla katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, şu konularda uluslararası organizasyonlar ve bağışçuların gelişmekte olan ülkelere destek olabileceği söylenmiştir (OECD, 2010(a),s.7):

- Çabuk yürürlüğe koyulabilecek çok taraflı mekanizmaları içeren vergi amaçlı bilgi alışverişi anlaşmalarına girilmesi,
- Bilgi alışveriş mekanizmalarını uygulamak için yönetsel yapıların oluşturması ve değiştirilen bilginin gizliliğinin korunması,
- Gelişmekte olan ülkelerin vergi yasal uygulamalarını önemli ölçüde arttıran ve bu ülkelerin anlaşmalarca elde edilen bilgileri talep etme ve kullanmasına olanak veren denetim mekanizmalarını içeren yönetsel kapasitelerinin güçlendirilmesi,
- Vergi sistemlerinin geliştirilmesi ve yeniden yapılandırılması,
- Vergi yönetimi sorunların giderilmesi ve bütünlüğünün artırılması konusunda gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi istenmiştir.

Washington'da Kasım 2008'de ve Londra'da Nisan 2009'da gerçekleştirilen G20 zirvelerinde ve G8'in Haziran 2009 L'Aguila zirvesinde OECD ve Global Forum tarafından gerçekleştirilen çalışmalarının üzerinde geniş ölçüde durulmuştur. Bu çalışmalar yapılırken, liderler Küresel Forum'dan daha şeffaf vergi ortamından gelişmekte olan ülkelerin nasıl faydalanabileceklerinin araştırılmasını ve uygulamaların incelenme mekanizmalarının derinleştirilmesini istemişlerdir (OECD, 2009(a),s.2).

Kasım 2008 Washington G20 zirvesinde, ‘‘OECD’nin vergiyle alakalı bilgilerin değişimindeki ilerleme çabalarının devam etmesi gerektiği’’ belirtilmiştir (G20, 2008,s.4). Nisan 2009 Londra G20 zirvesinde, vergi cennetlerini de içeren işbirliğinde bulunmayan yetki alanlarına karşı önlemler alınacağını belirttikten sonra kendi kamu maliyelerini ve ekonomik sistemlerini korumak için yaptırımlar uygulamaya hazır şekilde karşı koyulacağı, ve bu uygulamalara karşı çıkılacağı ve banka sırları döneminin sona erdiği eklenmiştir (G20, 2009,s.4). 8 Haziran 2009’da L’Aguila’daki G8 zirvesinde ise ‘‘Tüm yetki alanları derhal yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar. Vergi kaçırmak için saklanan büyük miktardaki sermayeye göz yumulmasına daha fazla devam edemeyiz.’’ denerek taahhütlerin bir an önce yerine getirilmesi istenmiştir (OECD, 2010(a),s.10).

G7 ve G20 içerisinde Obama yönetimindeki ABD’nin vergi cennetlerine karşı, bilgi değişiminin arttırılması konusunda baskıları arttırmıştır. Vergi cennetlerini destekleyen Bush Hkmeti’nin aksine Obama yönetimindeki ABD, vergi kaçakçılığı konusunda bilgi değişiminin arttırılmasında çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden en dikkat çekeni 2009 yılında, ABD ve İsviçre arasında vergi konularında bilgi değişimi protokollerinin başlatılmasıdır. Obama yönetiminin başlattığı protokolün amacı, ABD’deki vergi kaçakçılığının azaltılması ve ABD vergi hukukunun uygulanması konusunda ABD ve İsviçre arasındaki gelir vergisi anlaşmasının vergi konularında bilgi değişimine izin vermesi için genişletilmesidir. Bu protokolle İsviçre ve ABD arasındaki anlaşma OECD’nin model vergi uzlaşmasınının 26. maddesinin uygulanmasına izin verecek şekilde gözden geçirilmiştir. Ayrıca ABD Londra’da 2009 yılında gerçekleşen G20 zirvelerinde tüm ülkelerin vergi konulu bilgi değişimde uluslararası standartlara uymasının garanti edilmesinde tüm çabayı göstereceğini belirtmiştir (U.S. Department of the Treasury, 2009).

ABD ve İsviçre arasında gerçekleşen protokolün ardından ABD yönetimi vergi kaırdığından şüphelenilen 52.000 İsviçre müşterisinin kimliklerinin verilmesi konusunda baskı yapmış ve bu hesap sahiplerinin bilgilerine ulaşmıştır. İsviçre bankalarında 2 trilyon dolar yabancı paranın gizlilik uygulamaları sayesinde tutulduğu tahmin edilmektedir (Crutsinger, 2009).

İsviçre, ABD dışında 10 ülke ile vergi konularında bilgi değişimi anlaşması imzalamıştır. İsviçre’nin sahip olduğu TIEA’ların 10’unu temel ekonomik partnerleri olan Fransa ve İngiltere gibi OECD yesi ülkelerle imzaladığı anlaşmalar oluşturur. Ek 1’de yer alan uluslararası vergi standartları ilerleme raporunda uluslararası vergi standartlarını kabul eden

fakat uygulamaya koymayan ülkeler listesinde yer alan İsviçre, 11 ülke ile TIEA imzalaması ve bir ülkeyle daha en kısa sürede TIEA anlaşması imzalayacağı tahahhütünde bulunmasının ardından Ek 2’de uluslararası vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler arasına alınmıştır (OECD, 2009(c)).

Liberya ve Marshall Adaları 2007; Andora, Lihtenştayn ve Monako 2009 yılında işbirliğine yanaşmayan ülkeler listesinden çıkarılmışlardır (OECD,2009(b),s.12). Böylece bütün vergi cennetleri OECD’nin şeffaflık prensiplerine bağlılıklarını göstermişlerdir ancak OECD şablonuna uygun bilgi alışveriş anlaşmalarını tamamı sonuçlandıramamışlardır. Bunun nedeni, öncelikle söz konusu düzenlemelerin mevcut yerel yasalar ve uygulamalarını temelden değiştirmeye ihtiyaç duymasındır. Bazıları halk oylaması gibi usulleri içeren siyasi oylamayı gerektiren önemli değişikliklerdir. Yerel engellerin ötesinde müzakere ve anlaşmaların imzalanması da çok zaman ve kaynak alan bir süreçtir.

3.3. Vergi Cennetlerine Karşı Diğer Uluslararası Çalışmalar

Vergi cennetlerine karşı çalışmalar yürüten kurumlar OECD, G7,G8, G20, Finansal Eylem Görev Grubu (FATF) ve AB’dir. FATF kara paranın aklanmasını önlemek amacıyla 1989 yılında Paris’te G-7 zirvesinde kurulmuştur. Temel misyonu kara paranın önlenmesiyle ilgili hukuksal düzenlemeler yapmak ve işbirliğini geliştirmektir. FATF’ın ilk çalışması para aklamaya karşı finansal yapıda, hukuk ve adalet sisteminde ve uluslararası işbirliğinde yapılacak 40 tavsiye kararı almasıdır (FATF, 2009).

Alınan tavsiye kararları para aklamının önlenmesinin yanında terörün finansmanının engellenmesini de içerir. Alınan tavsiye kararlarına, 2001 yılında terörün finansmanı ile ilgili 9 tavsiye kararı eklenmiş ve böylece karar sayısı 40+9 olarak geliştirilmiştir (Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor countries, 2009,s.125). Terörün finansmanına karşı “özel tavsiyeler” olarak anılan uluslararası standartlar belirlemiştir. Alınan tavsiye kararlarında finansal sistemdeki şeffaflığın artırılmasının bu tür faaliyetlerin önlenmesinde devletlerin başarısını arttıracığı belirtilmektedir (FATF, 2010,s.2).

Avrupa Birliği’nde vergi rekabeti ile ilgili çalışmalar 1970 yıllarına dayanmasına karşın, bu yıllardaki çalışmalarda başarı sağlanamamıştır. Zararlı vergi rekabeti ile ilgili çalışmalara Avrupa birliğinin üye ülke ekonomi ve maliye bakanlarının Nisan 1996’da Verona’da yaptıkları toplantıda başlanmıştır. Bu toplantıda “Avrupa Birliği’nde Zarar Verici Vergi

Rekabetiyle Mücadele Paketi'' adıyla yapılan çalışmalar 1997 Eylül'ünde daha somut bir hal almış ve halen devam etmektedir. Avrupa Birliği çalışmaları "code of conduct" olarak tanımlanmakta ve üye ülkelerdeki ticari faaliyet kapsamındaki vergi rejimleri üzerine yoğunlaşmakta aynı zamanda da topluluk içinde vergi uyumlaştırması amaçlanmaktadır (Öz, 2005,s.93). AB vergi uyumlaştırması üzerine çeşitli projeleri vardır (Maurer, 2005,s.479). Üye ülkelerdeki vergi konuları ve oranlarındaki farklılıkları gidermeye çalışan Avrupa Birliği zarar verici vergi rekabeti ve tercihli vergi rejimlerinin sona erdirilmesi ile ilgilenmişlerdir.

Avrupa Birliği 91/308/CEE sayılı "Kara Paranın Aklanmasında Mali Sistemin Kullanılmasının Önlenmesi Hakkındaki Konsey Direktifi'ni 1991 yılından beri uygulamaktadır (Bilici, 2004,s.613).

OECD dışındaki diğer uluslararası çalışmalarda FATF'ın kara para, Avrupa Birliği'nin genel olarak vergi uyumlaştırmasıyla ilgilendiğini görmekteyiz. Vergi cennetleriyle ilgili çalışmalarda en en öne çıkan uluslararası girişimler OECD, G7 ve son dönemde G20 çalışmalarıdır.

3.4. Vergi Cennetleri'ne Karşı Türkiye'nin Yaptığı Çalışmalar

Türkiye, OECD'nin 1998 yılında başlattığı "Zarar Verici Vergi Rekabeti Forumu"na aktif olarak katılmıştır. OECD'nin yapmış olduğu çalışmalar sonucunda, OECD'nin 2000 yılı raporunda, Üye ülkelere ait tercihli rejimleri listesinde Türkiye'den iki rejim yer almıştır. Bunlardan biri "İstanbul Kıyı Bankacılığı Rejimi" diğeri de "Serbest Bölge Uygulamaları"dır (OECD, 2000,s.13-14). İstanbul Kıyı Bankacılığı rejimi uygulamaya konulmasa da hukuken var olduğu için söz konusu listede yer almıştır. Fakat serbest bölgelerle ilgili düzenlemelerden sonra Türkiye'deki Serbest Bölge Uygulamaları zarar verici nitelikte bulunmamıştır.

Türk vergi mevzuatı açısından "vergi cenneti" adı ile açık bir düzenleme ya da tanımlamaya yer verilmediği gibi "vergi cenneti" kelimesine herhangi bir kanun hükmün de de yer verilmemiştir (Aydın, 2009,s.97). Bunun yanında Türkiye, 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile vergi rekabetini bozucu davranışları önlemek amacıyla vergi sistemimize, transfer fiyatlaması suretiyle örtülü kazanç dağıtımı, kontrol edilen yabancı kurum kazançlarının vergilendirilmesi ve vergi cennetlerine ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir.

5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile vergi cennetleri ile mücadeleye yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemenin amacı, zararlı vergi rekabeti uygulayan ülkelerin Türkiye’de vergi matrahının azaltılması amacıyla kullanılmasının engellenmesi, bu ülkelerde yerleşik kurumlara çeşitli adlar altında yapılacak ödemelerle vergiye tabi kazancın aşındırılmasının önüne geçilmesidir (Erdikler, 2006,s.143).

Bu düzenleme ile zararlı vergi rekabeti yaratan ülkelerde yapılan işlemlerin vergilendirilmesi sağlanmakta, vergi matrahının azaltılması, sermaye kaçışı ve kara paranın aklanması önlenmeye çalışılmaktadır. Vergi cennetlerine ilişkin düzenleme Yeni Kanunun “dar mükellefiyette vergi kesintisi”ni düzenleyen 30. maddesinin 7 numaralı bendinde hüküm altına alınmıştır. Söz konusu bendin hükmüne göre, zararlı vergi rekabeti uygulayan ülkelerde yerleşik kurumlara yapılan her türlü ödeme üzerinden %30 oranında vergi kesintisi yapılması öngörülmektedir. Buna göre, kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergileme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkanı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan is yerleri dahil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın %30 oranında vergi kesintisi yapılacaktır (5520 sayılı KVK). Fakat Bakanlar Kurulunun vergi cennetleri listesini yayınlamaması nedeniyle vergi cennetlerine yönelik düzenlemelerin uygulandığını ve vergi cennetlerine yönelik uygulamaların etkinliğinin sağlandığını söylemek zordur.

Vergi cenneti uygulamaları yüzünden önemli kaynak kaybına uğrayan Türkiye, kara para ile mücadele çerçevesinde yürütülen uluslararası çalışmalara etkin bir şekilde katılmaktadır. G-7 ülkelerinin girişimiyle OECD bünyesinde oluşturulan FATF önerileri dikkate alınarak 1996 yılında 4208⁸ sayılı kara paranın aklanmasının önlenmesi hakkındaki kanun çıkarılmıştır. 4208 sayılı kanuna göre, bu kanunun amacı, karapara aklanmasının önlenmesi konusunda uygulanacak esasları belirlemektir.

⁸ Bu kanun Resmi gazetenin,19,11,1996 tarih ve 22822 sayılı nüshasında yayınlanmıştır.

4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanunun 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK⁹)da kurulmuştur (Masak, 2009,s.6).

Mali suçları Araştırma Kurulu (MASAK) para aklamanın önlenmesine dair çalışmalar yürütmektedir. Bankacılık Sisteminin Para Aklama Amacı İle Kullanılmasının Önlenmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Basel Komitesi ilkeler bildirisi adı altında para aklama önlenmeye çalışılmaktadır. Bu bildiriye göre, bankalar ve diğer finansal kuruluşlar suç faaliyetinden kaynaklanan paranın mevduat olarak kabulünde veya transferinde araç olarak kullanılabilir. Bu tür işlemlerin arkasındaki amaç bu fonlardan yararlananların kimliğinin gizlenmesidir. Müşteri namına yapılan işlem bakımından, bankaların işlemin suç faaliyetleri ile ilgili olup olmadığını bilme imkanına sahip olmadığı kabul edilmekte, benzer şekilde uluslararası bir durumda, bir başka ülkenin mevzuatına uygun olan müşteri adına yapılan karşı işlemleri temin etmenin de zor olabileceği belirtilmektedir. Ancak tüm bu kısıtlara rağmen bankalardan para aklama faaliyeti olarak anlaşılacak şekilde görülen işlemlerin uygulanmaması talep edilmektedir. “Bankalar, müşteri gizliliği ile ilgili kendi özel düzenlemelerinin müsaade ettiği ölçüde yasaları icra eden kurumlarla tam bir işbirliği içinde olmalıdırlar.” denmektedir (Masak, 2010).

4208 sayılı kara paranın aklanmasına dair kanun ve bu kanunla çalışmalara başlayan Masak ve 5520 sayılı yeni kurumlar vergisi kanunuyla vergi cennetleri ve bu ülkeler nedeniyle Türkiye'nin uğradığı vergi kaybı önlenmeye çalışılmaktadır.

⁹ 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'a göre, Masak'ın görevleri şu şekilde belirlenmiştir: karapara aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu konuda alınması gereken önlemleri almak, karapara ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla görüş ve bilgi alışverişinde bulunmak, inceleme ve araştırmalar yapmak, karapara aklanmasına ilişkin işlemlerle ilgili her türlü bilgi ve belgeyi kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerden istemek, Cumhuriyet savcılarını veya cumhuriyet savcılarını adına zabıta makamlarınca intikal ettirilen konuları incelemek ve bu makamların karaparanın aklanması suçunun tespitine ilişkin taleplerini yerine getirmek, karaparanın aklanması suçunun işlenip işlenmediği konusunda ön inceleme yapmak ve suçun işlendiğine dair ciddi emarelerin varlığı halinde zabıta makamları ile işbirliği yaparak, bu Kanuna ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun zapt ve aramaya ilişkin hükümlerine göre işlem yapılmasını istemek, ön incelemeyle ilişkin işlemler hakkında Cumhuriyet Savcılığına bilgi vermek, araştırma ve incelemeler sırasında karaparanın aklanmasına yönelik ciddi bulgu ve emarelerin varlığının tespiti halinde, ilgilinin hak ve alacaklarına tedbir konulması için durumu Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek, karapara aklanması suçunun işlendiğine dair bilgi ve belgeleri Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmek, karapara aklanması suçlarının tespit ve önlenmesi için alınacak tedbirlerle, bankalara ve diğer mali kurumlara ve ilgili gerçek ve tüzel kişilere müşterilerinin kimliklerini tespit zorunluluğu getirilmesi hususlarında Bakanlar Kurulunca karar alınmak üzere teklifte bulunmak ve yapılan işlemler hakkında Hazine Müsteşarlığına bilgi vermek, karapara aklanması suçlarına ilişkin istatistik ve diğer bilgileri toplamak, değerlendirmek ve bu bilgileri Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde ilgili taraf ve mercilere bildirmek, Başkanlığın çalışma esas ve usulleri ile kimlik tespiti ve karapara aklanması suçunun tespiti ve önlenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararlarının uygulanması hususunda ve bu kanunun uygulanmasına dair hususlarda gerekli düzenlemeleri yapmak.

3.5. Vergi Cennetleri'ne Karşı Yapılan Düzenlemelerin Etkinliği

Tezin daha önceki bölümlerinde vergi cennetlerinin ortaya çıkışı ve gelişim süreci açıklanmıştır. Vergi cennetleri kavramı özellikle 1980 sonrası kullanılan bir terim olmasına rağmen vergi cennetlerinin tarihçesi çok eskidir. Başta İsviçre olmak üzere Avrupa'daki gizlilik kurumları dünyanın zengin kişileri ve şirketlerinin varlıklarını gizli tutmak amacıyla kullanılmışlardır. Bu sürecin hızlanmasını kısaca özetleyecek olursak, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD dolarları, dış yardım adı altında devletsiz para haline getirilmişlerdir. ABD'nin ihraç ettiği sermaye ve daha sonra özellikle birinci petrol şokundan sonra petrol ihracatçısı ülkelerde biriken petrodolarlar ile beslenen europara piyasaları gelişmiştir (Boisse ve Morris, 2009,s.407). Bu piyasalar offshore sektörünün temelini oluşturmaktadır.

1940'lardan 1960'lara kadar yaygın olan, piyasadaki finansal düzenlemelere dayalı istikrarı ve sosyal amaçları aynı anda gerçekleştirmeyi hedefleyen yaklaşım 1960'lardan sonra daha çok piyasanın egemenliğine dayanan "Laissez-Faire" yaklaşımına dönüşmüştür. (Epstein, 2009,s.115-116). Bretton Woods para sisteminin 1972'de çökmesinin ardından, nakit kontrolleri ve sermaye hareketleri önündeki diğer engeller ortadan kaldırılmış ve sermaye piyasaları gelişmiştir. Aynı zamanda, Bretton Woods sisteminin ortadan kaldırılmasıyla paranın değişim hadlerindeki belirsizlik spekülasyon nitelikli kazançları özendirerek finansal sermayenin hareketliliğini arttırmıştır. 1970'ler de, merkez ülkelerde kar hadlerinin düşmesi nedeniyle, kar oranlarını arttırmak isteyen sermaye açısından çözüm, fon fazlası olan bölgelerden fon ihtiyacı olan bölgelere fon aktarmayı sağlayacak yeni finansal merkezlerin yaratılmasıdır. Bu mantık çerçevesinde vergi cennetlerinin gelişimi 1980 sonrası finansal liberalizasyonun hızlanmasıyla artmıştır.

Küreselleşme sermayenin kar oranlarının arttırılmasının önündeki tüm engellerin kaldırılması sürecidir ve vergi cennetleri sermayenin kar oranlarının arttırılmasına hizmet eden vergi dışı gizlilik alanları olarak varolmuşlardır. Başta OECD üyeleri olmak üzere, gelişmiş ekonomiler kendi ülkelerindeki kamu harcamalarını finanse etmek için yüksek oranlı vergilere ihtiyaç duymaktadır fakat aynı zamanda sermayenin kar oranlarını da arttırmak istemektedir. Daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi, sermaye üzerindeki vergi oranlarının kendi yetki alanlarında yüksekliği nedeniyle vergi cennetleri gibi oluşumlar desteklenerek ve ÇUŞ'lar ve dünyanın varlıklı kişilerinin vergi cennetlerinde faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanınarak sermaye üzerindeki vergi yükü düşürülmüştür.

Vergiler ülkelerin finansal yatırımları ve sosyal harcamaları üzerinde etkilidir. Vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma gelişmekte olan ekonomiler için vergi tabanlarının sınırlılıklarından dolayı daha da önemli bir konu haline gelmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerin vergi tabanları gelişmiş ülkelere göre daha zayıftır. Sadece ABD'nin vergi cennetleri nedeniyle yıllık vergi kaybı 300 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır. Vergi cennetlerindeki varlıkların toplam değeri 6 trilyon olarak tahmin edilmektedir (Escobar, 2007,s.2-5). Gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranının OECD'nin gelişmiş ekonomiler olarak adlandırdığımız üye ülkelerindeki oranın yarısı kadar olması vergi gelirlerine olan ihtiyaçlarını göstermektedir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ekonomiler, vergileme kapasitelerinin gelişmiş ekonomilere göre daha kısıtlı olması ve vergi sistemlerinde yeterli idari ve yasal düzenlemelerin bulunmaması nedeniyle gelişmiş ekonomilerden daha çok vergi kaybına uğramaktadırlar. Vergi kayıplarının önlenmesi için vergileme kapasitelerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyan bu gelişmekte olan ülkeler birçok güçlükler yüzyüzedirler. Bu güçlükler, özellikle diğer gelişmiş ülkelere gelen rekabet baskısı, diğer ülkelere sermaye kaçıışı problemi, rüşvet, agresif vergi planlamasının artması gibi küreselleşme sürecinde artan rekabet olgusu ve sonuçları olarak sayılabilir (Owens, 2009,s.1).

Başta OECD çalışmaları olmak üzere diğer uluslararası çalışmalar vergi kaçırma ve para aklama faaliyetleri nedeniyle vergi cennetleri olarak adlandırılan ülkeleri hedef almakta ve uluslararası vergileme alanında düzenlemeler yapmaya çalışmaktadırlar. Fakat OECD'nin yapısına bakıldığında böyle bir yetkisinin bulunmadığı görülmektedir. OECD, dünyanın en gelişmiş 30 ülkesinin oluşturduğu uluslararası gruptur, uluslararası organizasyon değildir ve herhangi bir devlet için kendi üyeleri haricinde kuralları, normları ve standartları koymak ya da üyesi olmayan ülkeler adına konuşmak için hiçbir yasal otoritesi yoktur (Sanders, 2001). OECD, yetkisi olmamasına rağmen zararlı vergi rekabeti projesiyle üyesi olmayan ülkeleri uluslararası vergi konularında düzenlemeler yapmaya zorlamaktadır. Bunun nedeni ise kendi üyesi olan ülkelerin yüz yüze oldukları vergi kaybıdır. Vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler başlığında açıkladığımız gibi OECD çalışmaları ve diğer uluslararası çalışmalarda sadece gelişmiş ekonomilerden sermaye kaçıışı ve bu ülkelerdeki vergi kaçakçılığı üzerinde durulmuş ve buna yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

1998 OECD raporunda "vergi cennetleri"ni ve "zararlı tercihli vergi rejimleri"ni belirleyen kriterler sayılmıştır. Vergi cennetleri kriterleri, hiç vergilemenin bulunmaması ya da nominal vergileme yapılması, etkin bilgi değişiminin olmaması, şeffaflığın ve fiili

faaliyette bulunma zorunluluğunun bulunmaması olarak sayılmıştır. Bu kriterlere göre vergi cennetleri listesinin hazırlanması ve bunun için bir forum kurulması, vergi cennetleriyle faaliyette bulunan ülkelerin bu ülkelerle ilişkilerinde ve buralarda faaliyet gösteren şirketlerin işlemlerinin kayıt altına alınması ve bu işlemlerle ilgili bilgilerin oluşturulmasına yönelik bir dizi önlem alınması kararlaştırılmıştır.

Bu dönemde OECD'nin zararlı vergi rekabeti projesine başta ABD olmak üzere G7 ülkeleri destek vermektedirler. OECD'nin 1998 yılı raporu ve bu dönemde G7 çalışmalarına bakıldığında, küreselleşme sürecinde özellikle sermaye üzerindeki vergi dışı engellerin kaldırılması ve vergi politikalarında ise vergi oranlarında düşme desteklenmektedir. Küreselleşme sürecinde vergi sistemleri ve kamu harcamaları, yatırımlar için "mali ortam"ın geliştirilmesi yaklaşımıyla dizayn edilmeye çalışılmaktadır. Bunun anlamı vergi sistemlerinde sermaye üzerindeki vergi yükünün düşürülmesine yönelik düzenlemeler yapılması ve kamu harcamalarının sosyal nitelikli gelir dağılımı ilkesini gözeterek gerçekleşmesinden çok yatırımcıların çıkarlarının gözetilerek gerçekleştirilmesidir. Fakat bu süreçte vergi cennetleri ve zararlı tercihli vergi rejimlerinin vergi yükümlülerine vergi yüklerini azaltmalarını öneren uygulamalarıyla diğer ülkelerin vergi tabanlarında erozyona neden oldukları eklenerek, zararlı vergi rekabeti uygulamalarına karşı olunduğu belirtilmektedir. Vergi cennetleri sermayenin vergi yükünün düşürülmesine hizmet eden alandır, sundukları vergi avantajları ve gizlilik prosedürleri aslında küreselleşme sürecinde sermayenin hareketliliğinin artırılmasına ve maliyetlerinin azaltılmasına hizmet eden mekanizmalardır. Bu nedenle aslında OECD'nin zararlı vergi rekabetiyle ilgili çalışmaları çelişkilidir.

OECD'nin 2000 raporunda vergi cennetleri listesi hazırlanmış ve 35 ülke vergi cenneti olarak listelenmişlerdir. İşbirliğinde bulunma tahaahütü veren ülkeler vergi cenneti kriterlerini taşımalarına rağmen, vergi cenneti olarak listelenmekten kurtulmaktadır. OECD bu dönemde sadece vergi cennetlerini hedef almadığını bu uygulamalara karşı yürütülen çabalara karşı olanlarında hedef alınacağını belirtmektedir. Ayrıca bu raporla vergi cennetlerine yönelik savunma önlemlerinin alınması gündemdedir ve vergi cennetlerinin söz konusu yaptırımları uygulamamaları halinde vergi dışı sahip oldukları güç sayesinde yapacakları çeşitli baskılara maruz kalacakları da belirtilmektedir. Bu baskılara, vergi cennetlerinde faaliyet gösterenlere yönelik denetimin artırılması, buralarda ki faaliyetlere ayrıntılı raporlama kurallarının getirilmesi ve bu işlemlerden dolayı elde edilen ayrıcalıkların iptal edilmesi örnek olarak verilebilir. Bu raporda vergi cennetlerine yönelik yaptırımlara bakıldığında, vergi cennetlerindeki şirketlerin sağladıkları faydaların azaltılması, vergi cennetlerine yapılan

ödemelerin stopaja tabi tutulması, burada faaliyet gösterenler üzerindeki denetimin artırılması ve bunların işlemlerinde ayrıntılı raporlama ilkelerinin hazırlanması gibi pek çok yaptırıma yer verilmiştir. Söz konusu yaptırımların uygulanması konusuna bakıldığında ise özellikle ABD ve çıkar gruplarının stopaj vergisi gibi sermayenin karlarını azaltacak uygulamalara karşı çıktığı görülmektedir. 1998 yılında zararlı vergi rekabeti planı altında ortaya çıkan gelişmiş ekonomilerin çalışmaları politik olarak destekledikleri çıkar grupları, çeşitli kuruluşlar ve gelişmiş ülke hükümetleri tarafından sınırlandırılmaya tabi tutulmakta, söz konusu yaptırımların sınırlanması hedeflenmektedir. Bunun en büyük göstergesi 2001 OECD raporunda vergi cennetleri kriterlerinden biri olan “fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmaması” kriterinin kaldırılmasıdır.

2001 OECD raporuyla yine başta ABD çalışmaları olmak üzere vergi rekabetini destekleyen görüşler öne sürülerek, ülkelerin vergi yapılarını serbestçe belirleyebilme yetkilerinin bulunduğu öne çıkarılmış, OECD çalışmaları bilgi değişimi ve şeffaflık uygulamalarına daha fazla odaklanmaya başlamıştır. Vergi cennetlerinin özelliklerinden biri olan fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmaması kriteri kaldırılarak özellikle ÇUŞ’ların vergi cennetleri aracılığıyla elde ettikleri faydaların devam etmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu raporla vergi cennetleri başta olmak üzere zararlı vergi uygulamalarına karşı alınacak önlemleri ülkelerin serbestçe belirleyebilme yetkilerinin bulunduğunu ve bu önlemleri uygulama konusunda serbest oldukları belirtilmiş ve bu önlemler ve yaptırımların uygulanması yerine vergi cennetleriyle diyalogun ön plana çıkarılmasının hedeflendiği eklenmiştir. Söz konusu gelişmelerle vergi cennetlerine yönelik düzenlemelerde 1998 ve 2000 OECD raporlarında açıklanan yaptırımlardan sadece etkin bilgi değişimi konusunda sürdürüleceği görülmektedir.

2001 OECD raporu sonrası OECD çalışmalarında etkin bilgi değişiminin sağlanmasına yönelik model bilgi anlaşmaları öne çıkmıştır. OECD’nin “Vergi Konularında Bilgi Değişimi Model Anlaşması” ve “Model Vergi Uzlaşmasının 26. Maddesi” temelinde vergi cennetlerinin bilgi değişimi anlaşmaları imzalamaları ya da gerekli protokolleri başlatmaları bu ülkelerin vergi cennetleri listesinden çıkarılmaları için yeterli görülmüş, diğer kriterler dikkate alınmamıştır. Bu gelişmeler 2004 OECD raporunda da görülmektedir. Bu raporla ülkelerin vergi sistemlerini serbestçe belirleyebilme yetkilerinin olduğu belirtilmekte ve OECD çalışmalarında vergi sistemlerinin dikkate alınmayacağı eklenmektedir.

Vergi cennetlerinin imzaladıkları bilgi değişimi anlaşmalarının maddelerine bakıldığında, bu anlaşmaların etkin bilgi değişimini sağlamadığı görülmektedir. Vergi konularında bilgi değişimi model anlaşmasının etkin bilgi değişimini sağlamamasının nedenlerinden biri bilgi talep etmek için yetkili makamların “ öngörülebilir ilişkiyi “ sağlamak zorunda olmalarıdır. Öngörülebilir ilişkinin koşullarına bakıldığında bu koşulları sağlamanın çok zor olduğu anlaşılmaktadır. Vergi cennetleri gizlilik kurallarıyla donatılmış alanlardır, burada faaliyet gösteren kişi ve şirketin bilgileri edinilememektedir ve bu kişiler ve şirketlerle ilgili bilgilerin ilgili vergi cennetinde bulunduğu ispatlanması neredeyse imkansızdır. Ayrıca bu ispatlansa dahi söz konusu kişiler ve şirketlere ait bilgilerin elde edilmesinin orantısız zorluklara sebep olmaması gerektiği anlaşma maddeleriyle belirtilmiştir. Vergi cennetlerinin kendi vergisel ihtiyaçların bulunmaması nedeniyle bu bilgi talebini geri çeviremeyeceği belirtilse bile vergi cennetlerindeki gizlilik uygulamalarını sağlayan yasal ve idari uygulamalar ve şirketlerin kayıt-tescil işlemlerinin zorunlu olmaması ve kolaylığı nedeniyle bu bilgilere erişilmesi ve bu bilgilerin doğruluğunun garanti edilmesi mümkün değildir. Zaten vergi cennetlerindeki uygulamalarla mal sahiplerinin gerçek kimlikleri ve varlıkların büyük kısmı gizlenmektedir. Ayrıca söz konusu bilgi talebinin reddedilmesiyle ilgili vergi konularında bilgi değişimi model anlaşmasının 5. maddesinin 6. bendi bilgi talebinin reddedilebileceğini belirtmektedir.

Model vergi anlaşmasının 26. maddesi de bilgi değişimi konusunda benzer kısıtlar taşımaktadır. Anlaşma herhangi bir vergi amacı olmadan vergi incelemesi yapılamayacağını belirtmektedir. Öngörülebilir ilişki kurulması nedeniyle bilgi değişimindeki kısıtlar söz konusudur. Ayrıca tüm bankaların gizlilik ve güven kuralları vardır denerek gizlilik uygulamaların tamamen ortadan kalkmadığını ve gerekli koşullar sağlanması halinde bile bu bilgilere erişimin her zaman mümkün olmadığı da anlaşma maddesiyle belirtilmektedir. Ayrıca anlaşmacı tarafların yasal ve idari uygulamalarıyla çelişecek işlemlerin uygulanamayacağını ve kamu düzeni gerekçesiyle bilgi değişiminin reddedilebileceği belirtilmektedir. Vergi cennetlerindeki yasal ve idari uygulamaların gizlilik esasına dayandığı düşünüldüğünde yürütülecek bilgi değişimi işlemlerinin bunlara çoğu zaman aykırılık oluşturacağı açıktır.

Ayrıca bilgi değişimi anlaşmaları değiştirilen bilgilerin gizliliği esasına dayandırılmaktadır. Anlaşma iki tarafı bağlamaktadır ve diğer ülkelerle bilgi değişimini desteklememektedir. Ayrıca elde edilen bilgi sadece ilgili vergi konusu kapsamındaki bir amaçla kullanılabilir ve bu bilgi gizli tutulacaktır. Anlaşmanın iki taraflı olması ve elde

edilen bilginin gizli tutulması anlaşmanın diğer bir kısıtını oluşturmaktadır. Fakat tüm bu kısıtlara rağmen bilgi değişimi anlaşması imzalayan ya da gerekli protokolleri başlatan ülkeler uluslararası vergi standartlarını sağlayan ülkeler olarak listelenmektedirler. Vergi cennetleriyle ilgili son dönemdeki gelişmelerde ve vergi cennetleriyle imzalanan bilgi değişim anlaşmalarının sorgulanmasında iki olay etkili olmuştur. Bunlardan biri Lihtenştayn diğeri ise küresel ekonomik krizdir.

Vergi Cennetleri konusundaki söz konusu değişimler açıklanmadan önce vergi cennetleriyle ilgili listelerde değişen durumlara değinmekte fayda vardır. Söz konusu çalışmaların ilk odak noktasında vergi cennetleri ya da offshore finans merkezleri olarak anlaşılan yetki alanları üzerinde durulmasına rağmen (Cayman, BVI, Man Adası vb.), bu durum 1998 ve 2004 yılları arasında Afrika ve Güneydoğu Asya ülkelerine doğru değişmiştir. Aynı zamanda listelerle politik açıdan bağımlı ya da uygunsuz yetki alanlarından (bir taraftan İngiliz emperyalizminin kalıntıları diğer taraftan dünyanın feodal monarşilerinin devamları) tam anlamıyla politik açıdan bağımsız cumhuriyetlere doğrudan kayma gözlenmektedir. Bir parçasıyla bu değişim OECD ve FATF'ın değişik amaçlarının etkisinden ileri gelebileceği gibi bu odak noktalarının zaman içerisinde değişmesi çatışan kuzey-güney politikalarının, kolonisel ilişkiler ve ABD'de egemen olan din politikalarının (şu an eklenen Müslüman ülkelerin) ürünü de olabileceği söylenmektedir (Mauer, 2005,s.480-481).

Vergi cennetleriyle ilgili çalışmalarda etkili iki olaya dönersek bunlardan ilki Lihtenştayn'dır. Mayıs 2009'a kadar OECD Lihtenştayn'i OECD'nin talep üzerine bilgi değişimi kurallarına uyum sağlamamasından dolayı işbirliğinde bulunmayan vergi cenneti olarak ilan etmiştir. Fakat IMF, Mart 2008 raporunda, "Lihtenştayn: Para Aklama ve Terörün Finansmanı Mücadelede Detaylı Rapor", Lihtenştayn'in banka sırları/gizliliği politikası üstü kapalı olarak desteklenmiş ve kabul edilmiştir (Spencer, 2009,s.197). IMF'nin Lihtenştayn'ı üstü kapalı olarak desteklemesinden sonra bu ülke ile ilgili gelişmeler önemlidir.

Lihtenştayn'da bir bankanın (kraliyet ailesinin yönetiminde bulunan) eski bir çalışanı bankacılık sırlarına güvenen 4000'den fazla banka müşterisinin bilgilerini Alman vergi yetkililerine vermiştir (Chavagneus vd., 2010,s.239). Lihtenştayn'ın ortaya çıkardığı bu gizli banka hesapları gizlilik uygulamalarının boyutlarına dikkat çekmiştir. Lihtenştayn'ın 2009 yılı itibarıyla bir bilgi değişimi anlaşması mevcuttur. Diğer vergi cennetlerine baktığımızda örneğin Isle of Man'ın 2008 yılı boyunca sadece ticari partnerleri ABD ve Jersey ile anlaşma

imzaladıkları görülmektedir. OECD çalışmalarında ülkelerin uluslararası vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler olarak listelenmesi için anlaşmaları hangi ülkelerle yaptıkları önemli değildir. Sadece bilgi değişimi anlaşmasının sayısı önemlidir. Lihtenştayn, gizlilik uygulamaları sayesinde diğer ülkelerin vergi kaybına uğramasına neden olan vergi cennetlerinden biridir. Fakat Lihtenştayn'da sadece 4000 Alman vatandaşının bilgilerine erişilmiştir. Bu ülke uluslararası kabul edilmiş vergi standartları 2010 ilerleme raporunda bu standartları tam olarak uygulayan ülke olarak listelenmiştir (Ek1 ve Ek 2). Bu ülke bilgi değişimini sadece iki taraflı bilgi değişimi anlaşması imzaladığı ülkelerle gerçekleştirecek, diğer ülkeler mükelleflerine ait bilgileri elde edemeyecekler ve bu ülkenin gizlilik uygulamaları nedeniyle uğradıkları vergi kaybını önleyemeyeceklerdir.

OECD'nin tanımlamasına göre, eğer vergi cennetleri, Vergi Konularında Bilgi Değişiminde OECD Model Anlaşması'na dayanan 12 bilgi değişim anlaşmasını imzalarlarsa, bu yetki alanı "uluslararası kabul edilmiş vergi standartlarını tam olarak uygulayan" olarak kabul edilmektedir. Fakat 12 sayısı 31 OECD ülkesi ve yaklaşık 162 tane olan diğer ülkeler göz önüne alındığında oldukça küçük bir sayıdır. Ayrıca "beyaz listede" (Uluslararası vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler) bulunan Bermuda ABD, Avustralya, İngiltere, Yeni Zelanda, Hollanda, Danimarka, Forea Adası, Finlandiya, Grönland, Islanda, Norveç ve İsveç ile TIEA imzalamıştır. Faroe ve Grönland küçük nüfus ve minimal ekonomik faaliyete sahip ülkelerdir ayrıca anlaşma imzalanan ülkeler arasında gelişmekte olan ülkelere hiçbiri bulunmamaktadır (Spencer, 2009,s.207-208). OECD'nin uluslararası vergi standartlarına dayandığı listenin vergi cennetlerini gerçekte ortadan kaldırmadığı çok açıktır. Sadece 12 bilgi değişimi anlaşması imzalama koşulu ve bu anlaşmaların diğer vergi cennetleri ve gelişmiş ülkelerle anlaşma yapılmış olması vergi cennetlerinin hala var olduğunu ve OECD listelerinin aslında vergi cennetlerinin gerçek durumunu yansıtmadığı açıktır. Gelişmiş ülkeler vergi cennetleriyle bilgi değişimi anlaşmaları yaparak kendi ekonomilerini korumaya çalışmakta ya da öyle görünmektedir. Gelişmekte olan ülkelere vergi cennetlerine yönelen sermaye çıkışı ve bu ülkelerin karşı karşıya kaldıkları vergi kaybı dikkate alınmamaktadır. OECD çalışmaları sadece gelişmiş ülkelerin çıkarlarını koruyan bir listeleme mekanizması halinde yürütülerek bu listelere göre vergi cennetlerinin uluslararası vergi standartlarını sağladıkları iddia edilerek bu ülkelerin uluslararası sistemde geçerli olan standartları sağladıkları temelinde yasallıkları sağlanmaktadır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken 2008-2009 dünya ekonomik krizinin meydana gelmesi vergi cennetlerine ve bu ülkelere yönelik düzenlemelere dikkat çekmesine neden olmuştur.

Vergi cennetleri finansal krize neden olmamıştır fakat onun temelini oluşturmaktadırlar (Chavagneus vd., 2010,s.239). Vergi cennetlerindeki şeffaflığın bulunmaması yalnızca vergi kaçakçılığını değil aynı zamanda küresel finansal krizi de şiddetlendirmiştir. OECD temelli finans kurumları şeffaf olmayan işlemler nedeniyle, küresel krizin çıkmasına yardımcı olmuştur (Spencer, 2009,s.193). Finansal krizin merkezi OECD finans merkezleri ve özellikle ABD'dir. Aslında OECD ülkelerindeki hükümetler, özellikle finans merkezleri, finansal krizin meydana gelmesini önleyici çalışmalar yapmamış ya da öngörememişlerdir (Spencer, 2009,s.193). Şu anki global ekonomik krize vergi cennetlerinin güçlü bir şekilde katkı sağlamasının nedenleri:Finansal sektörde düzenlemelerin bulunmaması, 1960'larda offshore finans piyasalarının oluşması ve zamanla küresel offshore sisteminin yaygınlaşması, genellikle vergi cennetleri yoluyla vergi teşviklerinin borçların artmasına ve global finansal sistem üzerinde baskı oluşturmalarına neden olması, Karayip adaları ve İngiliz tacına bağlı yetki alanlarının genellikle gelişmekte olan ülkelere Londra ve New York gibi offshore finans merkezlerine yasadışı ve diğer finans akışına yardım etmesiyle küresel dengesizliklerin artması, offshore bankacılık merkezlerinin likidite sağlamada güçlü rolleri ve bunun finansal krizi desteklemesi olarak sayılabilir (TJN, 2010).

Krizin dünya çapındaki etkisi ve şiddeti pek çok ülkeyi çözüm önerisi konusunda katılıma ve bu konuyla ilgilenmeye yöneltmiştir. İlk olarak G7'den daha geniş bir grup olan, Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'i içine alan G20 önderliğinde yeni bir uluslararası finansal yapının dizaynı üzerinde çalışılmasına sebep olmuştur (Spencer, 2009,s.193-194). Dünya ekonomik krizi vergi cennetleriyle ilgili çalışmalarda ABD yönetiminin ve Avrupa Birliği'nin vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalarda gönülsüz olmaları durumunu da değiştirmiştir (Chavagneus vd., 2010,s.239).

Uluslararası finansal kriz OECD üyesi olmayan G20 ülkelerinin pozisyonunu güçlendirmiştir. OECD üyesi olmayan yükselen ülkelerin katılımının artmasını vergi alanında, örneğin OECD model vergi uzlaşmasında ülkelerin vergilendirmesinin kaynak ilkesinden çok yerleşiklik ilkesine dayanması, ÇUŞ'lar için OECD transfer fiyatlandırma rehberi ve vergi yönetimi, OECD'nin otomatik bilgi değişiminden çok talep üzerine bilgi değişimi konsepti, OECD finans merkezleri ve IMF tarafından varolmalarına izin verilen OECD finans merkezleri içindeki rejim olan vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerinin gelişmekte olan ülkelere vergi kaçırma ve içeren sınır aşan zararlı finansal hareketleri kolaylaştırmasının devam etmesi gibi OECD tarafından kurulmuş olan önceki vergi kurallarının değişmesine neden olmuştur. Kriz sonrası OECD çalışmalarında, Londra G20

zirvesi ‘‘yeni işbirlikçi vergi ortamı’’ndan gelişmekte olan ÷lkelerin faydalanmasının garanti altına alınmasında tahahütte bulunulması gibi gelişmekte olan ÷lkelerinde çıkarlarının göz önünde tutulacağını belirten ifadeler değişen politikaya işaret etmektedir fakat OECD ÷lkelerinin kural koyan ve karar verici rolünün kalacağı gözlenmektedir (Spencer, 2009,s.194-206). Vergi cennetlerine karşı yapılan düzenlemeler vergi cennetleri uygulamalarının zararlı etkilerini ortadan kaldırmamakta sadece onların yasallığını sağlamaktadır, OECD’nin hiçbir zorlayıcı yaptırım yetkisi olmamasına rağmen bu yasallığı şekilsel de olsa sağlamaktadır.

Vergi cennetleri sermaye üzerindeki vergi yükünü düşürmenin önemli bir mekanizması olmaya devam ederken OECD bu cennetlerin uluslararası ölçekte yasallıklarını sağlamaya ve bir tür denetim altına almaya dönük ama sadece göstermelik düzenlemeler yapmaya yönelik çalışmaların işaretlerini vermektedir. Gelişmekte olan ÷lkelerin vergi cennetleri çalışmasında etkisinin ne olacağını ise şu an için söylemek zordur fakat gelişmiş ÷lkelerin vergi cennetleriyle ilgili düzenlemelerde birincil rol oynamaya devam edeceklerini söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Bu sürecin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ÷lkeler açısından en önemli iktisadi ve mali sonucu, bir yandan sermayeyi vergilendirmede güçlük içinde olan devletlerin kamu harcamalarının finansmanında yaşadıkları zorluklar nedeniyle azalan refah devlet harcamaları, diğer yandan emek üzerinde artan vergi yükü nedeniyle geniş toplumsal kesimlere yönelik refah kayıplarıdır.

SONUÇ

Bretton Woods sisteminin 1972’de ortadan kaldırılmasıyla, sermaye piyasaları gelişmiş aynı zamanda paranın değişim hadlerindeki belirsizlikler nedeniyle spekülâtif nitelikli kazançlar özendirilerek finansal sermayenin hareketliliği artırılmıştır.

Küreselleşme sermayenin kar oranlarının artırılmasının önündeki tüm engellerin kaldırılması sürecidir ve vergi cennetleri sermayenin kar oranlarının artırılmasına hizmet eden vergi dışı gizlilik alanları olarak geliştirilmiştir. Vergi cennetleri kavramı 1980 sonrası bir terim olmasına rağmen tarihçesi Antik Yunan’a kadar uzanır. İlk modern vergi cenneti İsviçre’dir ve 1930’lardan itibaren vergi cenneti faaliyetlerini sürdürmektedir. Gizlilik uygulamaları giderek yaygınlık kazanmış ve pek çok ülke tarafından kalkınma stratejisi olarak kullanılmıştır. Bu faaliyetler finansal liberalizasyon sürecinin 1980’lerde hızlanmasıyla artmış ve vergi cennetleri konusu daha da önem kazanmıştır.

OECD’nin 1998 yılında yayınladığı “Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Global Sorun” isimli raporda vergi cennetlerinin en önemli özelliklerinden biri bu ülkelerde sadece nominal vergileme yapılması ya da hiçbir verginin bulunmamasıdır. OECD’nin 1998 yılındaki raporunda diğer kriterler bu ülkelerin diğer ülkelerle etkin bilgi değişimini sağlamaması, bu ülkelerde idari ve yasal uygulamaların şeffaflıktan yoksun olması ve fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun bulunmamasıdır.

Vergi cennetlerindeki faaliyetlerin ve varlıkların diğer ülkelerin vergi incelemesinden gizlilik uygulamaları sayesinde korunması bu ülkelerin vergi cennetleri nedeniyle vergi kaybına uğramalarına sebep olmaktadır. Ayrıca bu uygulamalar para aklama faaliyetlerini kolaylaştırmakta yasadışı gelirlerin buralardaki hesaplara yatırılarak daha sonra diğer ülkelere transfer edilmesiyle bu paraların uluslararası mali sisteme sokulmasına yardımcı olmaktadır. Diğer ülkelerin vergi tabanlarında erozyona neden olması ve para aklama faaliyetlerini kolaylaştırması nedeniyle vergi cennetleri konusu öne çıkmaktadır.

Vergi cennetlerinin neden olduğu, vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma yoluyla gelişmekte olan ülkelerin maruz kaldıkları vergi kaybı gelişmiş ekonomilerin vergi kaybından daha önemli bir konudur. Çünkü vergiler ülkelerin özellikle finansal yatırımları ve sosyal harcamaları üzerinde etkilidir ve kamu harcamalarının gerçekleştirilmesinde en önemli gelir kaynağıdır. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler vergi yapısı ve vergi idarelerinin

yetersizliklerinden dolayı vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma gelişmiş ekonomilere göre bu ülkeler için daha hayati bir konu haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin vergi tabanlarının sınırlı olması varolan vergi gelirlerin korunması açısından önemlidir. Vergi cennetleri nedeniyle özellikle sermayenin vergilendirilmesi daha da zor hale gelmekte ülkelerin vergi tabanları erozyona uğramaktadır. Sermayenin vergilendirilmesi sorunu emek üzerindeki vergi yüklerinin artmasına neden olmakta ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri daha da arttırmaktadır.

Başta OECD çalışmaları olmak üzere diğer uluslararası çalışmalar vergi kaçırma ve para aklama faaliyetleri nedeniyle vergi cennetleri olarak adlandırılan ülkeleri hedef almakta ve uluslararası vergileme alanında düzenlemeler yapmaya çalışmaktadırlar. Fakat OECD'nin yapısına bakıldığında böyle bir yetkisinin bulunmadığı görülmektedir. OECD gelişmiş ekonomilerin oluşturduğu uluslararası bir gruptur ve üyesi olmayan ülkeler için bağlayıcı kararlar alma yetkisi yoktur. OECD, çalışmalarının herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamasına rağmen özellikle 1998 yılından itibaren vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler yapmaya çalışmaktadır.

OECD'nin 1998 yılında başlattığı zararlı vergi rekabeti projesine başta ABD olmak üzere G7 ülkeleri destek vermektedirler. OECD, 2000 yılında yayınladığı "Küresel İşbirliğine Doğru: Zarar Verici Vergi Uygulamalarını Tanımlama ve Elimine Etmede İlerlemeler" isimli raporu ile vergi cennetleri listesi hazırlanmış ve 35 ülke vergi cenneti olarak listelenmiştir. Bu rapor vergi cenneti olarak sayılan ülkelere yönelik pek çok yaptırım gündeme getirmiştir. Bu yaptırımlardan biri olarak sayılan stopaj vergileri gibi sermayenin karlarını azaltacak uygulamalara karşı 2000 raporu sonrası çeşitli girişimler görülmektedir. Bu girişimlerinde etkisiyle OECD çalışmalarında değişiklikler olmuştur. Bunun nedeni vergi cennetlerinden fayda sağlayan çıkar gruplarının baskısıyla başta ABD hükümeti olmak üzere bazı OECD üye ülkelerinin çalışmalarıdır.

2001 OECD raporuyla yine başta ABD çalışmaları olmak üzere vergi rekabetini destekleyen görüşler öne sürülerek, ülkelerin vergi yapılarını serbestçe belirleyebilme yetkilerinin bulunduğu öne çıkarılmıştır. Böylece, OECD'nin 1998 raporuyla vergi cennetlerinin belirleyici özelliklerinden biri olarak saydığı nominal vergileme ya da hiçbir verginin bulunmaması kriterinin vergi cennetlerini belirlemede ve listelemede dikkate alınmayacağı OECD metinlerinde belirtilmiştir. Zaten ülkeler kendi vergi sistemlerini serbestçe

belirleyebilme yetkisine sahiptir, OECD gibi uluslararası bir grubun vergi cennetlerindeki vergi sistemi üzerinde hiçbir bağlayıcı yetkisinin olmadığı bu metinlerle de belirtilmiştir.

Vergi cennetlerini tanımlamak için kullanılan OECD'nin belirlediği "fiili faaliyette bulunma zorunluluğunun olmaması" kriteri "Zararlı Vergi Uygulamaları Üzerine OECD Projesi" isimli 2001 OECD raporuyla ortadan kaldırılmıştır. Vergi cennetlerini belirleme ve bu ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin buralardaki işlemlerine yönelik yaptırımların önüne geçilebilmesi açısından bu kriterin kaldırılması önemlidir. Çünkü ÇUŞ'ların vergi cennetlerinde bulunan kağıt üzerindeki iştirakleri yoluyla vergi avantajları sağlamaları OECD'nin vergi cennetleri kriterlerinin değiştirilmesiyle güvence altına alınmıştır.

2001 raporu ve daha sonraki OECD çalışmalarında etkin bilgi değişiminin sağlanmasına yönelik model bilgi anlaşmaları öne çıkmıştır. OECD'nin "Vergi Konularında Bilgi Değişimi Model Anlaşması" ve "Model Vergi Uzlaşmasınının 26. Maddesi" temelinde vergi cennetlerinin bilgi değişimi anlaşmaları imzalamaları ya da gerekli protokolleri başlatmaları bu ülkelerin vergi cennetleri listesinden çıkarılmaları için yeterli görülmüş, diğer kriterler dikkate alınmamıştır. Bu gelişmeler 2004 OECD raporunda da görülmektedir.

Vergi cennetlerinin imzaladıkları bilgi değişimi anlaşmalarının maddelerine bakıldığında, bu anlaşmaların etkin bilgi değişimini sağlamadığı görülmektedir. Vergi konularında bilgi değişimi model anlaşmasının etkin bilgi değişimini sağlamamasının nedenlerinden biri bilgi talep etmek için yetkili makamların " öngörülebilir ilişkiyi " sağlamak zorunda olmalarıdır. Öngörülebilir ilişkinin koşullarına bakıldığında bu koşulları sağlamanın çok zor olduğu anlaşılmaktadır. Vergi cennetleri gizlilik kurallarıyla donatılmış alanlardır, burada faaliyet gösteren kişi ve şirketin bilgileri edinilememektedir ve bu kişiler ve şirketlerle ilgili bilgilerin ilgili vergi cennetinde bulunduğu ispatlanması neredeyse imkansızdır. Ayrıca bu ispatlansa dahi söz konusu kişiler ve şirketlere ait bilgilerin elde edilmesinin orantısız zorluklara sebep olmaması gerektiği anlaşma maddeleriyle belirtilmiştir. Vergi cennetlerinin kendi vergisel ihtiyaçların bulunmaması nedeniyle bu bilgi talebini geri çeviremeyeceği belirtilse bile vergi cennetlerindeki gizlilik uygulamalarını sağlayan yasal ve idari uygulamalar ve şirketlerin kayıt-tescil işlemlerinin zorunlu olmaması ve kolaylığı nedeniyle bu bilgilere erişilmesi ve bu bilgilerin doğruluğunun garanti edilmesi mümkün değildir. Zaten vergi cennetlerindeki uygulamalarla mal sahiplerinin gerçek kimlikleri ve varlıkların büyük kısmı gizlenmektedir. Ayrıca söz konusu bilgi talebinin red edilmesiyle ilgili vergi

konularında bilgi değişimi model anlaşmasının 5. maddesinin 6. bendi bilgi talebinin reddedilebileceğini belirtmektedir.

Model vergi uzlaşmasının 26. maddesi de bilgi değişimi konusunda benzer kısıtlar taşımaktadır. Anlaşma herhangi bir vergi amacı olmadan vergi incelemesi yapılamayacağını belirtmektedir. Öngörülebilir ilişki kurulması nedeniyle bilgi değişimindeki kısıtlar söz konusudur. Ayrıca tüm bankaların gizlilik ve güven kuralları vardır denerek gizlilik uygulamaların tamamen ortadan kalkmadığını ve gerekli koşullar sağlanması halinde bile bu bilgilere erişimin her zaman mümkün olmadığı da anlaşma maddesiyle belirtilmektedir. Anlaşmada tarafların yasal ve idari uygulamalarıyla çelişecek işlemlerin uygulanamayacağını ve kamu düzeni gerekçesiyle bilgi değişiminin reddedilebileceği belirtilmektedir. Vergi cennetlerindeki yasal ve idari uygulamaların gizlilik esasına dayandığı düşünülüğünde yürütülecek bilgi değişimi işlemlerinin bunlara çoğu zaman aykırılık oluşturacağı açıktır.

Bilgi değişimi anlaşmaları değiştirilen bilgilerin gizliliği esasına dayandırılmaktadır. Anlaşma iki tarafı bağlamaktadır ve diğer ülkelerle bilgi değişimini desteklememektedir. Elde edilen bilgi sadece ilgili vergi amacıyla kullanılabilir ve bu bilgi gizli tutulacaktır. Anlaşmanın iki taraflı olması ve elde edilen bilginin gizli tutulması anlaşmanın diğer bir kısıtını oluşturmaktadır. Fakat tüm bu kısıtlara rağmen bilgi değişimi anlaşması imzalayan ya da gerekli protokolleri başlatan ülkeler uluslararası vergi standartlarını sağlayan ülkeler olarak listelenmektedirler.

Vergi cennetleriyle ilgili son dönemdeki gelişmelerde ve vergi cennetleriyle imzalanan bilgi değişim anlaşmalarının sorgulanmasında iki olay etkili olmuştur. Bunlardan biri Lihtenştayn diğeri ise küresel ekonomik krizdir. Lihtenştayn'da ortaya çıkan gizli banka hesapları gizlilik uygulamalarının boyutlarına dikkat çekmiştir. Lihtenştayn'ın 2009 yılı itibariyle bir bilgi değişimi anlaşması mevcuttur. 2010 uluslararası vergi standartları ilerleme raporunda ise bu ülke beyaz listede yer almaktadır. Bunun anlamı Lihtenştayn'ın uluslararası kabul edilmiş vergi standartlarını sağlamasıdır. OECD çalışmalarında ülkelerin uluslararası kabul edilmiş vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler olarak listelenmesi için 12 ülke ile anlaşma imzalamaları yeterlidir, anlaşmaları hangi ülkelerle yaptıkları önemli değildir. Sadece bilgi değişimi anlaşmasının sayısına dikkat edilmektedir, ve bu sayı oldukça azdır ve vergi cennetlerinin neden olduğu sorunların ortadan kaldırılmasında yetersizdir. Ayrıca "beyaz listede" (Uluslararası vergi standartlarını tam olarak uygulayan ülkeler) bulunan Bermuda ABD, Avustralya, İngiltere, Yeni Zelanda, Hollanda, Danimarka, Forea

Adası, Finlandiya, Grönland, İzlanda, Norveç ve İsveç ile TIEA imzalamıştır, Bermuda'nın bilgi değişimi anlaşması imzaladığı ülkeler arasında gelişmekte olan ülkelere hiçbiri bulunmamakta, anlaşma imzalanan ülkelerin çoğunluğunu OECD üyesi olan gelişmiş ülkeler oluşturmaktadır. Sadece 12 bilgi değişimi anlaşması imzalama koşulu ve bu anlaşmaların diğer vergi cennetleri ve gelişmiş ülkelerle anlaşma yapılmış olması vergi cennetlerinin hala var olduğunu ve OECD listelerinin aslında vergi cennetlerinin gerçek durumunu yansıtmadığı açıktır.

Gelişmiş ülkeler vergi cennetleriyle bilgi değişimi anlaşmaları yaparak kendi ekonomilerini korumaya çalışmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelere vergi cennetlerine yönelik sermaye çıkışı ve bu ülkelerin karşı karşıya kaldıkları vergi kaybı dikkate alınmamaktadır. OECD çalışmaları sadece gelişmiş ülkelerin çıkarlarını koruyan bir listeleme mekanizması halinde yürütülerek bu listelere göre vergi cennetlerinin uluslararası vergi standartlarını sağladıkları iddia edilerek bu ülkelerin uluslararası sistemde yasallıkları sağlanmaktadır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken 2008-2009 dünya ekonomik krizinin yaşanması vergi cennetlerinin bu krizin temelini oluşturması nedeniyle bu ülkelere yönelik çalışmalara dikkat çekmiştir. Krizin dünya çapındaki etkisi ve şiddeti pek çok ülkeyi çözüm önerisi konusunda katılıma ve bu konuyla ilgilenmeye yöneltmiştir. Vergi cennetlerine yönelik değişen politikanın ilk göstergesi G20 önderliğinde yeni bir uluslararası finansal yapının dizayn edilmeye çalışılmasıdır. Buna ek olarak bu kriz, vergi cennetleriyle ilgili çalışmalarda ABD yönetiminin ve AB'nin vergi cennetlerine karşı yürütülen çalışmalarda isteksiz olmaları durumunu da değiştirmiştir.

Uluslararası finansal kriz OECD üyesi olmayan G20 ülkelerinin pozisyonunu güçlendirmiştir. Dünya ekonomik krizi sonrası, Londra'da yapılan G20 görüşmelerinde "yeni işbirlikçi vergi ortamından gelişmekte olan ülkelerin faydalanmasının garanti altına alınması" talebi gibi gelişmekte olan ülkelerinde çıkarlarının göz önünde tutulacağını belirten ifadeler yer verilmesi değişen politikaya işaret etmektedir. Fakat şu ana kadar vergi cennetlerine karşı yapılan düzenlemeler, vergi cennetleri uygulamalarının zararlı etkilerini ortadan kaldırmamakta sadece onların yasallığını sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin vergi cennetlerine yönelik çalışmalarda ne kadar etkili ne olacaklarını şu an için söylemek zordur fakat gelişmiş ülkeler vergi cennetleriyle ilgili düzenlemelerde hala birincil rol oynamakta ve gerçekleştirilen düzenlemelerle kendi çıkarlarını korumaktadırlar. Zaten vergi cennetlerinin

çoğu gelişmiş ülkelerin yönetimde bulunmakta ve onların çıkarlarının sürdürülmesine hizmet eden alanlar olarak varolmaktadır. Sermayenin desteklediği gelişmiş ülkelerin hükümetleri vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler adı altında hem vergi cennetlerini listeleme mekanizmaları yoluyla yasallaştırmakta hem de varolan düzenlemelerle vergilendirilebilir mükellefler üzerindeki yüksek vergi yüklerinin sürdürülebilirliğini sağlayarak kendi vergi yapılarını korumaktadırlar.

Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında para aklama meselesinde, 4208 sayılı kara paranın aklanmasına dair kanun çerçevesinde MASAK'ın faaliyetleri öne çıkmaktadır. Bankacılık sisteminin para aklama amacı ile kullanılmasının önlenmesine yönelik düzenlemeler uygulanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nda vergi cennetlerine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerde vergi cennetleri nedeniyle Türkiye'nin maruz kaldığı vergi kayıplarının engellenmesi hedeflenmektedir. Fakat Bakanlar Kurulu'nun vergi cennetleri listesini yayınlamaması nedeniyle bu uygulamanın vergi kayıplarını engelleme konusunda etkin olduğunu söylemek zordur.

KAYNAKÇA

Afşar M., “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”

<http://www.eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf> (22.04.2009)

Ağbal N., “Globalleşme ve Vergi Sistemlerinin Geleceği-II”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 106 (Ekim 2001), 70-76

Akdeniz A. H. ve Arıkan Z., “Küreselleşen Dünyada Vergi Cennetlerinin Ekonomik Analizi”, Review of Social Economic & Business Studies, Vol.5/6, (2005), 285 – 338

Akdiş M., “Küreselleşmenin Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye: Finansal Krizler-Beklentiler”

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/akdis.doc>

(22.05.2009)

Aktan C. ve Vural İ., “Vergi Rekabeti”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 22, (Ocak-Haziran 2004), 1-18

Articles of the Model Convention with Respect to Taxes on Income, OECD, 17 July 2008

<http://www.oecd.org/dataoecd/43/57/42219418.pdf> (22.04.2010)

Australian Governments, “Tax Havens and Tax Administration”, Australian Taxation Office, Canberra, (December 2008)

Ay H. ve Meriç M., “Küreselleşmenin Vergi Kayıp ve Kaçaklarına Etkileri”, 19. Maliye Sempozyumu, Yaklaşım Yayıncılık, Antalya, (Mayıs 2004)

Aydın E., “Vergi Cennetleri ve Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, Yıl:32, Sayı:253, (Ekim 2009), 92-108

Aydın S., “Küreselleşme ve Vergisel Boyutu”, Yaklaşım Dergisi, Yıl:9 Sayı:103, (Temmuz 2001), 140-144

Banka ve Bankacılık

<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba16.doc> (12.05.2010)

Baker R. W., *Capitalism's Achilles Hell: Dirty Money and How to Renew the Free Market System*, John Wiley & Sons Inc., New Jersey, 2005

Barber H., *Tax Havens Today: The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore*, John Wiley&Sons Inc., 2007

Bilici N., "Küreselleşmenin Vergi Kayıp ve Kaçaklarına Etkileri", 19. Maliye Sempozyumu, Yaklaşım Yayıncılık, Antalya, (Mayıs 2004)

Boise C. M. ve Morris A. P., "Change, Dependency, and Regime Plasticity in Offshore Financial Intermediation: The Saga of the Netherlands Antilles", *Texas International Law Journal*, Vol. 45, 2009, 377-456

BSB, *Türkiye ve Dünya'da Ekonomik Bunalım 2008-2009*, Yordam Kitap, 2009

Cangir N., "Vergide Rekabet ya da Vergi Politikasının Değişen İşlevi-I", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:98, (Temmuz 2000), 104-112

Chavagneus, C., Murphy, R., Palan R., *Tax Havens How Globalization Really Works*, Der. Helleiner E. ve Jonathan K., Cornell University Press , Ithaca and London, 2010.

Christensen J., Filling S., Mitchell, A., Morris, P., Sika, P., "No Accounting for Tax Havens", *Assosiation for Accountancy & Business Affairs*, Basildon, (2002)
visar.csustan.edu/aaba/Noaccountingfortaxhavens.pdf (21.05.2010)

Crutsinger M., " U.S., Switzerland Agree to Crack Down on Tax Evaders", *USA Today*, (20.06.2009)

Çataloluk C., "Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları"
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2008/20/CCATALOLUK.PDF
(22.05.2009)

Cimat A. ve Taş M. "Türkiye'de ve Dünyada Kıyı Bankacılığı Uygulamaları ve Vergi Cennetleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Mevzuat Dergisi*, Yıl:7, Sayı:80, (Ağustos 2004)
<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/08a/02.htm> (30.04.2010)

Countering Offshore Tax Evasion, OECD, 23 June 2009(b)

<http://www.healyconsultants.com/Media%20Centre/OECD%20Countering%20Tax%20Evasion.pdf> (03.09.2010)

Çeker M., “Off Shore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu”, (2004)

www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/Off-Shore%20Hesaplar.doc (22.05.2009)

Declaration on Strengthening the Financial System, G20, London, 2 April 2009

http://www.g20.org/Documents/Fin_Deps_Fin_Reg_Annex_020409_-_1615_final.pdf
(22.04.2010)

Declaration of the Summit on Financial Markets and The World Economy, G20, Washington, November 2008

http://www.meti.go.jp/policy/trade_policy/wto/declaration.pdf (22.09.2010)

Dharmapala, D. ve Hines, J. R., “Which Countries Become Tax Havens”, (December 2006)

<http://cdn.law.ucla.edu/SiteCollectionDocuments/workshops%20and%20colloquia/dharmapala.%20which%20countries%20become%20tax%20havens.pdf> (22.07.2010)

Duruiz L. ve Yentürk N., Facing the Challenge, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992

Dwyer T., “Harmfull Tax Competition and the Future of Offshore Finance Centres, Such As Vanutu”

<http://www.freedomandprosperity.org/Articles/dwyer-11-00.pdf> (20.12.2009)

Edizdoğan N., Kamu Maliyesi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2008

Edwards C. ve Ruggy V., “International Tax Competition a 21 st-Century Restraint on Government”, Policy Analysis, No:431, (12 April 2002)

<http://www.cato.org/pubs/pas/pa431.pdf> (06.06.2010)

Engin İ., “Vergi Rekabeti, AB ve Türkiye”, 17. Maliye Sempozyumu, TÜRMOB Yayınları, (Mayıs 2002)

Epstein G., “Should Financial Flows be Regulated? Yes”, Reforming the International Financial system for Development: Lesson from Current and Recent Crises in Developing Countries, der. Sundaram J. K., G24, Washington DC, 2009

Erdikler Ş., “Vergi Cennetlerine Yapılacak Ödemelerin Vergisel Boyutu”, Yaklaşım Dergisi, Y.14, S.165, (Eylül 2006)

Eroğlu N., “Finansal Küreselleşme:Devletin Düzenleyici Rolü Üzerine Etkileri”, Küreselleşme, İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar, 13-50, Der. Soyak A., Om Yayınevi, İstanbul, 2002

Escobar L. E., “Tax Havens: The Need for Concerted Action”, Chilean Representative to the Technical Group of Action Against Hunger and Poverty, Geneva, (23 July 2007)
www.un.org/esa/ffd/tax/Escobar%20Geneva%2023-jul-07.ppt (01.09.2010)

Exchange Control Policy, OECD, 1993

Eyüpgiller S., “Vergi Cennetleri ve Tercihli Vergi Sistemleri: Uygun olmayan Vergi Rekabetinin 1998 OECD Vergi Komitesi Raporu Işığında Değerlendirilmesi”, Vergi Dünyası, Sayı:222, (Şubat 2000), 186-189

G20 Communique:Meeting of Finance Minister and Central Bank Governors, G20, Berlin, 20-21 November 2004 http://www.g20.org/Documents/2004_germany.pdf (22.04.2010)

G20 Communique:Meeting of Finance Ministers and Governors, G20, Hebei, Xianghe, Chine, 15-16 October 2005 http://www.g20.org/Documents/2005_china.pdf (22.04.2010)

Giray F., “Küreselleşme Sürecinde Vergi Rekabeti ve Boyutları”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 9, (2005), 93-122

Günaydın İ., “Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları”, Vergi Sorunları Dergisi, (Mart 1999)

Hampton M.P. , “Creating Spaces. The Political Economy of Island Offshore Finance Centres: The Case of Jersey”, Geographische Zeitschrift, 84 (2), (1996), 103-113

Hampton M. P. ve Christensen J., "Offshore Pariahs? Small Island Economies, Tax Havens, and the Re-Configuration of Global Finance", World Development Vol., 30, No.9, (2002), 1657-1673

Harmful Tax Competition: Emerging Global Issue, OECD, 1998

<http://www.oecd.org/dataoecd/33/0/1904176.pdf> (23.04.2009)

Harvey D., Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları, Çev. Sarvan S., İstanbul 1999

Haupt A. ve Peters W., "Restricting Preferential Tax Regimes to Avoid Harmful Tax Competition", Regional Science and Urban Economics, Sayı: 35, (2005), 493-507

Hines J. R., "Do Tax Havens Flourish?", Tax Policy and The Economy, Vol. 19, Cambridge, MA: MIT Press, (2005), 65-99

Hines J. R. ve Summer L. H., "How Globalization Affects Tax Design", NBER Working Paper, No. 14664 JEL No. H20, (2009) <http://www.nber.org/papers/w14664.pdf> (20.12.2009)

Jackson J. K., "The OECD Initiative on Tax Havens", CRS Report for Congress, Congressional Research Service, 11 March 2010

http://assets.opencrs.com/rpts/R40114_20100311.pdf (07.08.2010)

Karaca Y., "Zararlı Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri: OECD Bünyesindeki Çalışmalar Ne Aşamada", Vergi Dünyası, Sayı:238, (Haziran 2001), 90-104

Karakurt B. ve Ulusoy A., "Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanamamasında Vergi Cennetleri ve Offshore Finans Merkezlerinin Rolü", TISK Akademi, Cilt:4, Sayı:8, (2009), 80-104

Karsan E., Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, İstanbul, 1984

Kazgan G., Küreselleşme ve Ulus-Devlet, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005

Koray M., "Küreselleşme Süreci ve Ulus-Devlet , Ekonomi, Siyaset Tartışmaları"

<http://www.populertarih.com/kuresellesme-sureci-ve-ulus-devletekonomisiyaset-tartismalari/>

(24.09.2009)

Lal D. L., "The Third World And Globalization", Critical Review, Vol. 14. No. 1, (2000). 35-46

Mandel E., Marksist Ekonomi El Kitabı, Çev: Suda, O., Özgür Üniversite Kitaplığı:68, Maki Basın Yayın, Nisan 2008

Maurer B., "Due Diligence and 'Reasonable Man' Offshore", Cultural Anthropology,20(4), (2005), 474-505

Mitchell D. J., "An OECD Proposal to Eliminate Tax Competition Would Mean Higher Taxes and Less Privacy", The Heritage Foundation Backgrounder Executive Summary, No:1395, September, 2000

http://thf_media.s3.amazonaws.com/2000/pdf/bg1395.pdf (22.09.2009)

Moving Forward on the Global Standards of Transparency and Exchange of Information for Tax Purpose, OECD 5. Meeting of the Global Forum on Transparency and Global Forum, Los Cabos, Mexico, September 2009(a), <http://www.oecd.org/dataoecd/43/57/43775637.pdf> (03.09.2010)

OECD Model Agreement on Exchange of Information on Tax Matters(2002),OECD http://faculty.law.wayne.edu/tad/Documents/Tax_treaties/oecd_exchange_information_2002.pdf (22.07.2010)

O'Neil P. H., "Statement of Paul H. O'Neill Before the Senate Committee on Governmental Affairs Permanent Subcommittee on Investigations: OECD Harmful Tax Practices Initiative", (July 18, 2001)

Owens J., "Tax and Development", Tax Justice Network, 2009

http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/TJF_4-4_Next_Steps.pdf (22.08.2010)

Önder İ., "Küreselleşme Retoriği", Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, 30-36, Akdeniz Üniversitesi Yayın No.12, Antalya, (Mart 2008)

Öz S., Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005

Özdemir B., Küreselleşme Bağlamında Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2006

Palamut M. E. ve Yüce M., "Türkiye' de 1980-2000 Döneminde Gerçekleşen Gelir Dağılımının İstenen Vergi ile Eğitim ve Sağlık Harcamaları İlişkisi", Türkiye 16. Maliye Sempozyumu, (2001)

Palan R. "Tax Havens and the Commercialization of State Sovereignty", International Organization, Volume 56, Number 1, (2002), 151-176

Promoting Transparency and Exchange of Information for Tax Information, OECD, 19 January 2010(a)

<http://www.oecd.org/dataoecd/26/28/44431965.pdf> (03.09.2010)

Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor Countries, Tax Havens and Development, 18 June 2009

http://www.financialtaskforce.org/wp-content/uploads/2009/06/norway_tax_report.pdf
(05.06.2010)

Report of the Working Group on Offshore Finance Centres, FSF, 5 April 2000

http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_0004b.pdf (22.05.2009)

Roberts S. M., "Small Place, Big Money: The Cayman Island and The International Financial System", Economic Geography, Clark Universty, Vol. 71, No. 3, (1995), 237-256

Rose A. K. ve Spiegel M. M., “Offshore Financial Centers: Parasites or Symbionts?”, *The Economic Journal*, 117, (October 2007), 1310–1335

Sanders R. M., “The OECD'S 'Harmful Tax Competition' Scheme: The Implications for Antigua and Barbuda”, (March, 2001)

http://www.antigua-barbuda.com/business_politics/harmful_tax_competition.asp

(22.07.2010)

Saraç Ö., *Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2006

Sarvan S., *Kod Adı Küreselleşme: 21. Yüzyılda Emperyalizm*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008

Scarborough, E., “West European Welfare State: The Old Politics of Retrenchment”, *European Journal of Political Research*, Cilt 38, (2000), 225 – 259

Sharman J. C., *Havens in a Storm: The Struggle for Global Tax Regulation*, Cornell University Pres, Ithaca and London, 2006

Shulze G. G. ve Ursprung, H. W., “Globalization of the Economy and the Nation State”, *The World Economy*, Vol 22, Issue 3, 295-352, (1999)

Smith S., “Tax Havens”, Minerva Program, George Washington University, Washington, (1999)

<http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1999/Wu.Tun.pdf> (20.12.2009)

Spencer D., “Cross-Border Tax Evasion and Bretton Woods II”, *Reforming the International Financial system for Development: Lesson from Current and Recent Crises in Developing Countries*, Der. Sundaram J. K., G24, Washington DC, , (2009), 189-216

Sönmez S., *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm*, İmge Yayınevi, Ankara, 2005

Switzerland Moves Towards Substantial Implementation of Tax Information Exchange, OECD, 23 Eylül 2009 (c)

http://www.oecd.org/document/22/0,3343,en_2649_33767_43757973_1_1_1_37427,00.html

(03.09.2010)

Tanzi, V., "Globalization, Tax Systems and Architecture of the Global Economic System", Taxation and Latin American Integration, Ed. Barreix A., Tanzi V. vd, Inter-American Development Bank David Rockefeller Center for Latin American Studies Harvard University, Cambridge, 401-414, 2008

<http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2008/01362.pdf> (22.02.2009)

The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report, OECD, 2001
<http://www.oecd.org/dataoecd/60/28/2664438.pdf> (03.03.2009)

The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2004 Progress Report, OECD, 2004
<http://www.oecd.org/dataoecd/60/33/30901115.pdf> (03.03.2009)

TJN, "Economic Crises + Offshore"

http://www.taxjustice.net/cms/front_content.php?idcat=136 (12.07.2010)

TJN, "Identifying Tax Havens and Offshore Finance Centres"

http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Identifying_Tax_Havens_Jul_07.pdf
(25.12.2009(b))

TJN, "Tax Havens Cause Poverty"

http://www.taxjustice.net/cms/front_content.php?idcatart=2 (25.12.2009(a))

Tokmakkaya M., "Uluslararası Vergi Anlaşmaları ve Türkiye Uygulamaları", Vergi Dünyası, Sayı:182, (1996), 78-89

Towards Global Tax Co-Operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices, OECD, 2000

<http://www.oecd.org/dataoecd/25/27/44430257.pdf> (03.04.2009)

Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2009 Yılı Raporu, Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Haziran 2010 <http://www.yoikk.gov.tr/dosya/up/UDY-2009%20Rapor.PDF> (22.09.2010)

UN, "Chacteristics of Tax havens", (1994)

U.S. Department of the Treasury, “ United States, Switzerland Sign Agreement to Bolster Tax Information Exchange”, Press Room, (23 September 2009)

<http://www.ustreas.gov/press/releases/tg297.htm> (03.09.2010)

U.S. Department of the Treasury, “Treasury Secretary Welcomes OECD Report on Harmful Tax Competition Havens”, (June 26, 2000)

Uyanık N. K., “Küreselleşme ve Neden Olduğu Vergisel Sorunlar”,Yaklaşım Dergisi, Sayı:107, (Kasım 2001), 71-76

Venardos A., “The Unfair Fight”, The Step Journal, Vol 14, Issue 2, February 2006

<http://www.heritagetg.com/pdf/unfairfight.pdf> (22.07.2010)

Vitelar C. A., “ Some Considerations on Tax Heavens an Offshore Companies”,

http://www.upm.ro/facultati_departamente/ea/RePEc/rcj06/recjurid061_212F.pdf

(11.12.2009)

Wallerstein I., (Çev: Alpay, N.), Tarihsel Kapitalizm, Metis Yayınları, İstanbul, 1991

Weyzig, F. ve Van Dijk M., “Tax Haven and Development Partner: Incoherence in Dutch Government Policies”, SOMO (Centre for Research on Multinational Corporations), The Netherlands, 29 February 2008

<http://mpira.ub.uni-muenchen.de/12526/> (01.09.2010)

Wolf C. J., “Stradding Economics and Polities: Globalization: Meaning and Measurement”, (2002)

<http://www.dtic.mil/cgibin/GetTRDoc?AD=ADA411685&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf> (26.09.2009)

Yeldan E., “Neoliberalizmin İdeolojik Bir Söylemi Olarak Küreselleşme”, İktisat Üzerine Yazılar I Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar (Korkut Boratav’a Armağan), 427-451, Der: Köse A. H., Şenses F, Yeldan, E., İletişim Yayınları, 2003

Yeldan E., “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler”

<http://209.85.129.132/search?q=cache:wxQ11V2eEOoJ:www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Praksis2002.pdf+%22Yeldan%22+%22Neoliberal+K%C3%BCreselle%C5%9Fme+%C4%B0deolojisinin%22&cd=1&hl=en&ct=clnk> (20.05.2009)

Yetkiner E., “Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri, Vergi Dünyası, Sayı:235,(Mart, 2001), 92-94

İnternet Kaynakları

FATF, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/48/11/45139480.pdf> (04.02.2010)

http://www.fatfgafi.org/pages/0,3417,en_32250379_32236930_1_1_1_1_1,00.html
(17.12.2009)

Lowtax, <http://www.lowtax.net/lowtax/html/jbacfir.html> (06.04.2010)

<http://www.lowtax.net/lowtax/html/jjedctx.html> (06.04.2010)

<http://www.lowtax.net/lowtax/html/jmcoltr.html> (22.03.2010)

<http://www.offshore-manual.com/taxhavens/BritishVirginIslands.html>

(06.04.2010)

Heritage, <http://www.heritage.org/index/country/Liberia> (21.03.2009)

MASAK, www.masak.gov.tr (12.12.2009)

“Basel Komitesi İlkeler Bildirisi: Bankacılık Sisteminin para Aklama Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi”, MASAK,

http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanmas%C4%B1/uluslararası%C4%B1_mevzuat/BaselKomite/1.htm (21.09.2010)

OECD, “Article 26 of the Model Tax Convention on Income and Capital”,

www.oecd.org/.../0,3343,en_2649_33747_33614197_1_1_1_1,00&&en-USS_01DBC.html
(25.06.2010(b))

Offshore-manuel, <http://www.offshore-manual.com/african-liberia.shtml> (22.09.2009).

(21.09.2009). <http://www.offshore-manual.com/taxhavens/CaymanIslands.html>

Ek 1:OECD Global Forum Tarafından Yayınlanan “Uygulanan Uluslararası Vergi Standartları Anlaşması İlerleme Raporu”2009 ¹

Uluslararası Vergi Standartlarını Tam Olarak Uygulayan Ülkeler			
Arjantin	Finlandiya	İzlanda	Meksika
Almanya	Fransa	Japonya	Norveç
A.B.D.	Guernsey	Jersey	Polonya
Amerikan Virjin Adaları	Güney Afrika	Kanada	Portekiz
Avustralya	Hollanda	Kıbrıs	Rusya
Barbados	İngiltere(Birl.Kral.)	Kore	Seychelles
Birleşik Arap Emirlikleri	İrlanda	Macaristan	Slovak Cumhuriyeti
Çek Cumhuriyeti	İspanya	Malta	Türkiye
Çin ²	İsveç	Man Adaları	Yeni Zelanda
Danimarka	İtalya	Mauritius	Yunanistan

Uluslararası Vergi Standartlarının Kabul Edilip Tahat Uygulanmaya Kalmaması Ülkeleri					
Ülke	Yıl	Anlaşma Sayısı	Ülke	Yıl	Anlaşma Sayısı
Vergi Cennetleri³					
Andora	2009	0	Marshall Adaları	2007	1
Anguilla	2002	0	Monako	2009	1
Antigua & Barbuda	2002	7	Montserrat	2002	0
Aruba	2002	4	Nauru	2003	0
Bahama	2002	1	Hollanda Antilleri	2000	7
Bahreyn	2001	6	Niue	2002	0
Belize	2002	0	Panama	2002	0
Bermuda	2000	3	St. Kitts & Nevis	2002	0
İngiliz Virjin Adaları	2002	3	St. Lucia	2002	0
Cayman Adaları ⁴	2000	8	St. Vincent & Grenadines	2002	0
Cook Adaları	2002	0	Samoa	2002	0
Dominik Cumhuriyeti	2002	1	San Marino	2000	0
Cebelitarık	2002	1	Turks & Caicos Adaları	2002	0
Grenada	2002	1	Vanutu	2003	0
Liberya	2007	0			
Lihtenştayn	2009	1			
Diğer Finansal Merkezler					
Avusturya ⁵	2009	0	Guatemala	2009	0
Belçika ⁵	2009	1	Lüksemburg ⁵	2009	0
Brunei	2009	5	Singapur	2009	0
Şili	2009	0	İsviçre ⁵	2009	0

Uluslararası Kabul Edilmiş Vergi Anlaşmalarına Bağlılığı Süzmeçer Alanlar

Ülke	Anlaşma Sayısı	Ülke	Anlaşma Sayısı
Kosta Rika	0	Filipinler	0
Malezya (Labuan)	0	Uruguay	0

Kaynak : OECD, <http://www.oecd.org/dataoecd/38/14/42497950.pdf>

Dipnot1: OECD tarafından geliştiren ve OECD üyesi olmayan ülkelerin işbirliği içinde yürütülen ve G20 ülkelerinin Maliye Bakanları tarafından 2004 Berlin Zirvesi'nde ve Vergi Konularında Uluslararası İşbirliği İle İlgili olarak BM Uzmanlar Komitesi tarafından Ekim 2008 zirvesinde kabul edilen Uluslararası Alanda Kabul edilmiş vergi standartları yurt içi vergi oranına ve vergi gizliliği ilkesine bakılmaksızın yurt içi vergilerin yönetimi ve uygulanmasında tüm vergi konularında bilgi değişimini gerektirir. Ayrıca bilgideğişiminin güvenliğinin kapsamlı olarak uygulanmasını sağlar.

Dipnot2: Özel Yönetim Bölgeleri hariç olmak üzere, uygulanması taahhüt edilmiş uluslararası Alanda kabul edilmiş vergi standartları

Dipnot3: 1998 OECD Raporu'nda tanımlanan vergi cennetleri gibi bu yargı yetkileri 2000'de tanımlanmıştır.

Dipnot4: Cayman Adaları bunu yapabilmek için hazırlanmış 12 ülkenin belirlendiği ve tek taraflı olarak bilgi değişimine izin veren yasayı çıkarmıştır. Bu yasa OECD tarafından gözden geçirilmiştir.

Dipnot5: Avusturya, Belçika, Lüksemburg ve İsviçre OECD Model Vergi Sözleşmesi'nin 26.maddesine koyduğu çekinceleri kaldırmıştır. Belçika mevcut sözleşmesinin 26.maddesinin protokol sonuçlarını geliştirmeyi amaçladığını 48 ülkeye belirtmeye devam etmektedir. Avusturya, Lüksemburg ve İsviçre anlaşma taraflarına yeni 26.maddeyi içeren anlaşmalarının yürürlüğe girmesi için yeniden müzakereleri başlatmaya istekli olduklarını göstermeye başladıklarını belirtmişlerdir.

Ek 2: OECD Global Forum Tarafından Yayınlanan “Uygulanan Uluslararası Vergi Standartları Anlaşması İlerleme Raporu”2010¹

Uluslar arası Vergi Standartlarını Tam Olarak Uygulayan Ülkeler

Anguilla	Cook Adaları	Japonya	St Lucia
Antigua and Barbuda	Çek Cumhuriyeti	Rusya	Birleşik Arap Emirlikleri
Arjantin	Danimarka	Jersey	St Vincent & Grenadines
Çin ²	Dominik Cumhuriyeti	Kore	Samoa
Aruba	Estonya	Lihtenştayn	San Marino
Avustralya	Finlandiya	Lüksemburg	Seychelles
Avusturya	Fransa	Malezya	Singapur
Bahama	Almanya	Malta	Slovakya
Bahreyn	Cebelitarık	Mauritius	Slovenya
Barbados	Yunanistan	Meksika	Güney Afrika
Belçika	Grenada	Monako	İspanya
Bermuda	Guernsey	Hollanda	İsveç
Brezilya	İsrail	St. Kitts & Nevis	Amerikan Virjin Adaları
İngiliz Virjin Adaları	Macaristan	Hollanda Antilleri	İsviçre
Kanada	İzlanda	Yeni Zelanda	Türkiye
Kıbrıs	Hindistan	Norveç	Turks & Caicos Adaları
İngiltere (Birl. Krallık)	İtalya	Filipinler	Amerika
Cayman Adaları	İrlanda	Polonya	
Şili	Man Adaları	Portekiz	

Uluslararası Vergi Standartlarını Kabul Etmiş Fakat Uygulamaya Koymamış Ülkeler

Belize	2002	11	Nauru	2003	0
Liberya	2007	1	Niue	2002	0
Marshall Adaları	2007	11	Panama	2002	3
Montserrat	2002	3	Vanuatu	2003	3
Kosta Rika	2009	1	Uruguay	2009	5
Guatemala	2009	0			

Uluslararası Kabul Edilmiş Vergi Standartlarına Bağlılığı Sunmamış Yetki Alanları			
Ülke	Antlaşma Tarihi	Ülke	Antlaşma Tarihi
Global Forum'un araştırmalarına göre, Uluslar arası Kabul Edilmiş Vergi Antlaşmalarına Bağlılığı'nı Sunmamış Yetki Alanı kalmamıştır.			

Kaynak: OECD, <http://www.oecd.org/dataoecd/50/0/43606256.pdf>

Dipnot1: OECD tarafından geliştirilen ve OECD üyesi olmayan ülkelerin işbirliği içinde yürütülen ve G20 ülkelerinin Maliye Bakanları tarafından 2004 Berlin Zirvesi'nde ve Vergi Konularında Uluslararası İşbirliği İle İlgili olarak BM Uzmanlar Komitesi tarafından Ekim 2008 zirvesinde kabul edilen Uluslararası Alanda Kabul

edilmiş vergi standartları yurt içi vergi oranına ve vergi gizliliği ilkesine bakılmaksızın yurt içi vergilerin yönetimi ve uygulanmasında tüm vergi konularında bilgi değişimini gerektirir. Ayrıca bilgi değişiminin güvenliğinin kapsamlı olarak uygulanmasını sağlar.

Dipnot2: Özel Yönetim Bölgeleri hariç olmak üzere, uygulanması taahhüt edilmiş uluslararası alanda kabul edilmiş vergi standartları

Dipnot3: 1998 OECD Raporu'nda tanımlanan vergi cennetleri gibi bu yargı yetkileri 2000'de tanımlanmıştır

EK 3: CAYMAN ADALARI BAĞLILIK MEKTUBU

Sevgili Mr. Johnston,

OECD'nin zararlı vergi rekabeti projesiyle ilgili olarak yazıyorum. Şunu mutlulukla belirtmek isterim ki, Cayman Adaları OECD'nin "Zararlı Vergi Rekabeti:Acil Küresel Sorun" Raporuna uygun olarak, Forum'ca belirlenen zararlı vergi uygulamalarını elimine etmek için bağlılığını sunmaktadır. Bu bağlılığı yerine getirmek adına, Cayman Adaları (yasal değişimleri de içeren) Cayman Adaları rejimince zararlı olabilecek bu durumları elimine etmek için bazı önlemleri yürürlüğe koymayı taahhüt eder. Cayman Adaları Hükümeti temel olmayan yerel aktiviteleri çeken işleri ve diğer servislerdeki finansal rejimlerini elimine etmek, verimli bilgi alış-verişini, şeffaflığı sağlamak için program hazırlayacağını taahhüt eder. Zararlı olabilecek vergi uygulamaları için hazırlanan önlemler ilişkide bulunan dosyada detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Önlemlerin detayları ve belirli zaman çizelgesi forum tarafından onaylanacaktır. Biz, OECD'nin bu bağlılıkla uygun yürütülmesi için bizlere kurulum, gelişim ve süreci devam ettirme konusunda yardımcı olacağını temin ediyoruz.

Cayman Adaları Hükümeti, ek olarak aşağıdakilerden de sakınacaklarını vaat eder:

- 1) OECD Raporunca zararlı vergi uygulamalarına yol açacak yeni rejimler sunmak,
- 2) OECD Raporunca zararlı vergi uygulamalarına yol açmayan finansal ve diğer servislerle ilgili olan mevcut herhangi bir rejimi modifiye etmek ve modifiyeden sonra zararlı vergi uygulamalarına yol açabilecek bir rejimi modifiye etmek.
- 3) OECD Raporunca zararlı vergi uygulamalarına hali hazırda yol açan duruma karşı alınan önlemin kapsamını güçlendirmek ve genişletmek.

Cayman Adaları Hükümeti bu mektubu halka arz etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca Temmuz 2000 ortalarında yürütüleceğini tahmin ettiğimiz OECD Konseyine Mali İlişkiler komitesinden sonra OECD'nin mektubu arz etmesini memnuniyetle karşılamaktadır.

Kaynak: <http://www.oecd.org/dataoecd/13/6/1903543.pdf>

Ö Z G E Ç M İ Ő

Adı ve SOYADI : İclal DAĞLIOĞLU

Doğum Tarihi ve Yeri : 28.06.1983 - Antalya

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Lisesi

Lisans Diploması : Ankara Üni./Siyasal Bilgiler Fakóltesi/Uluslararası İlişkiler

Yükseklisans Diploması:

Tez Konusu : Vergi Cennetlerine Karşı Alınan Önlemlerin Etkinliği

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Akdeniz Üniversitesi